

MUZEUL ETNOGRAFIC AL MARAMUREȘULUI

Sighetul Marmăției

Tradiții și Patrimoniu

Publicație periodică

ISSN. 1582-8557

Nr. 8-9/2005

Apărut la 23 decembrie 2005

Director
dr. Mihai Dăncuș

... și istorie ...

<https://biblioteca-digitala.ro/>

Muzeul Maramureșului - Sighetul Marmăției
Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș
Asociația Prietenii Muzeului Maramureșului

EUROPA - MUZEU - KM.ZERO

Scriitorul și vizionarul francez Felicité Lamennais spunea, pe la 1830, că Dumnezeu veghează asupra sorții națiunilor, hotărându-le la soroc potrivit o oră astrală care să le determine viitorul. Ora astrală a României este, pentru eternitate, 1 decembrie 1918. Vedem cu ochii sufletului nostru cum marile evenimente, la fel marile personalități ale trecutului, au tendința de a se ascunde în pâcla vremii, la fel cum piscurile munților se ascund în ceață. Odată ceața împrăștiată, Pietrosul sau Creasta Gutinului ne dăruie bogăția frumuseții lor, acum smălțuită cu lucirea de trandafir discret a zăpezii. Odată uitarea omenească risipită, momentele cruciale din istorie și eroii acestor momente ne dezvăluie marea lor frumusețe, făcându-ne totodată părtași la zestrea pe care au lăsat-o posterității. Și astfel, din ființe slabe devenim puternici, căci forța înaintașilor nu ne-a părăsit, devenim bogați pentru că ne-au lăsat moștenire un destin, nu mai suntem orfani, pentru că avem părinți care veghează asupra noastră de dincolo de vreme.

Națiunile luminate ale timpului nostru își venerază trecutul și își cultivă istoria. Noi, românii, am fost din totdeauna comprehensivi la exemplele demne de urmat din conduita altor culturi. Suntem eroi în măsura în care perpetuăm memoria celor vechi și mari, cinstindu-le amintirea. Nu simțim, oare, dragii mei maramureșeni, cum preaplinul sufletelor de la 1 decembrie 1918 se revarsă în sufletele noastre, înobilând și mai mult un plai al României oricum încărcat cu adânci reminiscențe de nobilitate istorică? A evoca Unirea de la 1918 aici, în Marmația lui Dragoș-Vodă, strămoșul biologic al multora dintre noi, are semnificația unui arc peste timpuri de glorie, căci istoria poate fi înțeleasă optim doar în lumina perioadelor ei ample. Să fim mândri de faptul că Marea Unire a găsit în Maramureș minți deștepte și inimi tari, descinse din viteaza nobilime gentilică ce l-a însoțit pe Dragoș peste Obcini, ca să întemeieze o țară.

Istoricii sunt unanim de acord că Primul Război Mondial a fost cel mai murdar și mai chinuitor din întreaga istorie perceptibilă a lumii. Românii au suferit în mod aparte rigorile războiului, într-un fel cei de peste munți, în alt fel buncii noștri de aici, care au trebuit să se bată pentru ambiția decrepită a unei monarhii bicefale, pe care moartea istorică o vizase de multă vreme. Bunicul meu, țărănul gospodăru cu diplomă pe piele de vițel în ramă, Gheorghe Chindriș, s-a stins la 36 de ani, după lupta de la Piave, ca prizonier pe insula Asina din nordul Adriaticii. Oare câți dintre buncii și străbuncii dumneavoastră celor din sală, dintre ai maramureșenilor, dintre buncii și străbuncii românilor ardeleni și-au găsit sfârșitul pe câmpurile de bătaie din Italia sau din Galiția, ca să le amintim doar pe cele mai sângeroase? Și totuși, acest neam batjocorit istoric de stăpânirea străină, zdrențuit ca victimă fără vină în ciocnirea dintre imperiile care mureau greu, asemeni elefanților, neamul acesta a găsit suficiente resurse pentru o renaștere demnă de pasărea Phoenix, în anul de grație 1918, când încă războiul nu se terminase și primejdii amenințau din toate punctele cardinale. Eforturile uriașe și chinurile peste fire călesc energiile și ascut mințile. În acel ceas crepuscular al Europei de la finele anului 1918, românii ardeleni și-au amintit de cuvântul imperativ rostit la Adunarea Națională de la Blaj din 1848: „Noi vrem să ne unim cu țara!” După 60 de ani, ceea ce în eternitatea istoriei este o picătură de timp, unirea s-a înfăptuit cu adevărat, prin voința unui întreg popor, poporul român ardelean, la 1 decembrie 1918.

Ar fi lipsit de respect din partea mea să vă țin o conferință savantă despre semnificația zilei de 1 decembrie 1918. Fie de ajuns faptul că ea își merită din plin onoarea de zi națională a românilor, fiind pe departe cea mai încărcată de sensuri istorice fericite pentru națiunea noastră. Atunci, în acel prag de iarnă aparent de demult, dar viu în destinul fiecăruia dintre noi, românii ardeleni au știut să citească semnele timpului european, care îndreptăteau împlinirea statală a națiunilor, desăvârșirea statelor naționale. Principiile președintelui american Thomas Woodrow Wilson, axate pe ideea autodeterminării popoarelor, au cucerit

mentalul frunzașilor din Transilvania, care au intuit corect că este momentul împlinirii visului multiseclar de unire națională și statală a românilor. Nu a fost însă deloc ușor acest pas. Ruinele fumegânde ale imperiului continental ascundeau încă multe primejdii și capcane, îmbieri false și manevre politice perverse. Cu toată experiența și geniul lor politic, frunzași naționali și mă gândesc mai ales la un Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voievod au simțit nevoia unui îndreptar de deasupra lor, eternul și infailibilul îndreptar al voinței poporului. Au simțit nevoia unui referendum național. Exemplul Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848 era la îndemână. Popoarele, spun filosofii istoriei, nu pot greși niciodată, ci numai conducătorii lor. Îndemnați de acest mare adevăr, conducătorii de la 1918 au chemat poporul la consultare, la numai 14 kilometri depărtare de Blaj, la Alba Iulia. Mare era însă diferența dintre unul și celălalt din aceste locuri! Alba Iulia era sanctuarul unor grăitoare relicve ale strămoșilor noștri romani. Alba Iulia era cetatea în care a intrat victorios Mihai Viteazul la 1600, înfăptuind cea dintâi unire a țărilor românești sub o singură oblăduire. Alba Iulia era locul martiriului celor trei sfinți ai dreptății românești, Horea, Cloșca și Crișan. Putea vreun alt loc să fie mai îndreptățit a găzdui cea mai mare consultare politică din istoria românilor? Desigur, nu!

Vestea convocării marii adunări a reverberat în cele mai îndepărtate locuri ale românimii intracarpătine, înfiorând sufletele cu un noian de energie fără egal. Din lunca apuseană a Tisei și până în Banat, din Făgăraș și până în Maramureș, același freamăt al unui început de lume a stăpânit spiritele. Nordul ardelean, de altminteri, aducea din istorie și avea în portofoliul momentului suficiente premise de atașament la idealul unirii, cum avea și personalități puternice care să polarizeze acest atașament: un Gheorghe Pop de Băsești în Sălaj, Vasile Lucaci în Sătmar sau Elia Pop în Chioar. Pășind peste Munții Gutinului, peisajul istoric se populează de fapte și oameni care au animat spiritul național și au clădit temelii momentului de la 1918. Să nu uităm că Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș este mai veche decât

* Conferință ținută la Sighetul Marmației cu ocazia sărbătoririi Zilei Naționale a României 1 Decembrie 2005

faimoasa ASTRA și că personalități ca Iosif Man, Găvrilă Mihalyi, Ioan Jurca, Vasile Mihalca, vicarul Mihail Pavel, Mihai Rednic și mulți alții sunt ctitorii unui climat maramureșan deschis celor mai generoase acțiuni pentru cultivarea sentimentului național în țara lui Dragoș-Vodă. Iubitorii de lectură și-au intitulat cenaclul lor „Dragoșiana”, închinând iubitelui strămoș prinosul celui mai de preț rod al sufletului, creația. La acest cenaclu grăiesc mărturiile vremii „se citeau poezii originale, nuvele, disertații și comunicări, toate pline de iubire de neam, străbătute de cel mai înalt naționalism român”. La pragul dintre cele două secole, un personaj uriaș al Maramureșului a dovedit cu documente eclatante că românii maramureșeni, foarte mulți dintre ei, sunt nobili după cele mai clare cutume europene și că, deci, prezența lor în corul deșteptării naționale este nu doar firească, ci unul de prestigiu. Mă refer, firește, la Ioan Mihalyi de Apșa cu vestita lui carte *Diplome maramureșene*, tipărită la Sighet în 1900.

Și atunci, stimați confrăți maramureșeni, cum puteau să rămână înaintașii noștri de la 1918 nepăsători la chemarea spre locul mântuirii? Dimpotrivă! În pofida aparentei izolări geografice, românii din Marmația au dat glas chemării Sfatului Național Român Central de la Arad și au trecut la organizarea unei structuri naționale similare în Maramureș. Hotărârea este rostită apăsător, maramureșenește: „Au căzut lanțurile robiei de veacuri. A sosit cesul măreț al eliberării. O lume nouă își ia astăzi ființa”. Ziua de 22 noiembrie 1918 este, poate, cea mai importantă din întreaga istorie a ținutului: e ziua constituirii Consilului Național Român, cel dintâi organism politic românesc din Maramureș, după anihilarea voievodatului și cnezatelor din evul mediu. Este ușor de evocat acum acel timp plin de înfiorare, însă la acea vreme era nevoie de mult curaj, căci stăpânirea străină își mai păstra suficiente resurse de acțiune dușmănoasă, după cum arată pomelnicul vieților românești căzute sub gloanțele dușmane, în preajma și după Marea Adunare de la Alba Iulia. Sfidând toate primejdii, maramureșenii au ales în acea memorabilă zi 34 de membri în Consiliu, avându-l ca președinte pe un om din stirpea lui Dragoș-vodă, pe juristul cu studii înalte Vasile Chindriș. Acesta a depus jurământul sub tricolorul românesc, în armoniile „răsunetului” *Deșteaptă-te,*

române!, scris de maramureșanul Andrei Chindriș, căci acesta este numele adevărat al marelui poet Andrei Mureșanu, autorul versurilor imnului, astăzi al întregii națiuni române. Peste 5.000 de reprezentanți de pe văile Maramureșului au întărit, prin prezența lor, această constituire și investire. Sfatul a avut, pentru o clipă istorică, virtuțile unei structuri guvernamentale, în frunte cu Vasile Chindriș, și vă mărturisesc un sentiment de mândrie că mă trag din familia celui mai important conducător român din Maramureș, după Balc și Drag, nepoții lui Dragoș și părinții familiilor nobile din leud.

Întorși acasă de la Sighet, frunțașii satelor au trecut de îndată la organizarea consiliilor naționale locale. Prezența masivă a poporului la adunările constitutive este dovada curajului și hotărârii de a da o față nouă destinului românesc. În Petrova, de exemplu, sfatul național local a fost ales de 800 de participanți, număr cu adevărat impresionant pentru acea vreme. Un fapt notoriu este acela că preotul Darie Vlad, în cuvântarea sa, a făcut apel la doctrina președintelui Wilson, dovedind că aici, între munții lor, maramureșenii gândeau pe curbele de nivel ale marii politici a momentului. Cu ocazia acestor adunări locale apar noi lideri, în primul rând președinții consiliilor naționale locale: în Petrova Gheorghe Bilașcu, ajuns ulterior medic celebru la Cluj, Ioan Covaci în Bârsana și alții. Pe lângă consiliile naționale se recrutează gărzii naționale cu caracter militar, menite să apere noile structuri politice românești. Oare de ce ne amintim această simetrie organizatorică? Desigur, de prefecturile și de legiunile armate de la 1848 din Transilvania, la rândul lor inspirate din modelul strămoșilor noștri romani. Astfel simțeau românii ardeleni continuitatea istorică în preajma întâlnirii decisive de la 1 decembrie 1918.

Înțelegem din cele premise că declarația lui Alexandru Vaida Voievod din 18 noiembrie, de la tribuna Parlamentului Ungariei, cum că națiunea română din Ardeal și Ungaria dorește să dispună liber asupra viitorului ei, precum și convocarea Adunării de la Alba Iulia în privința acestui viitor, i-a găsit pe maramureșeni pregătiți pentru pasul politic ce se prefigura. Documentele vremii arată același freamăt al desemnării delegaților la adunare, care caracteriza întreaga suflare românească din Transilvania. Consiliul Național din Sighet i-a ales ca delegați pe Vasile

Chindriș, Ilie Filip, George Bârlea, Vasile Micu și Mihail Dan, cu misiunea „să contribuie cu votul lor la decidera asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Banatul Temișan”. Din partea gărzii naționale sighetene urmau să-i însoțească căpitanul Aurel Sabău, sublocotenentul Floruțiu Bilt și sergentul Ioan Ivanciuc. Dintre membri marcanți ai Consiliului Național Român din Maramureș, pe lângă președintele Vasile Chindriș, au mai fost desemnați protopopul Ioan Doroș din Sat-Slatina, avocatul Salvator Iurca din Sighet, protopopul Simion Balea din Săpânța și Vasile Filipciuc din Petrova. Numărul delegaților oficiali maramureșeni este de 31, dar în realitate au participat mult mai mulți. Din portretariul învechit al vremii ne privesc chipurile dacice ale unor țărani ca Gavrilă Hotico Herenta, Gheorghe Tite, Toader Pop al lui Ioan din Săpânța, Dumitru Stan Toader sau Gheorghe Pop al Tincului, alături de intelectuali subțiri ca frații Ilie și Vasile Lazăr, Ioan Biltiu Dăncuș, Longin Mihalyi, Emil Fucec, Artemiu Anderco. Cu sau fără drept de vot antestabil prin celebrele credenționale, maramureșenii hotărâți să ia parte la Marea Adunare simbolizau, prin numărul mare, dar încă necunoscut cu precizie, orizontala geografică și verticala socială a ținutului vegheat de geniul străbun al voievodului Dragoș.

Drumul tuturor acestora spre Alba Iulia constituie materia unui roman care încă nu s-a scris. Cum era și firească, Vasile Chindriș cu comilonii săi din Sighet au pornit cei dintâi, joi în 28 octombrie, la ora 8 dimineața. Satele de pe Valea Marei îi întâmpină cu bucurie, cu urări de spor și cu căruțe care să-i ducă spre munți, spre Baia Mare. „Pe toate satele pe unde treceam, românii ne făceau ovații însuflețite”, își aminteste Ioan Biltiu Dăncuș, unul dintre delegați. Nu erau singurii porniți. Pe drum s-au întâlnit cu alte grupuri, într-o confluență entuziastă, cum se vor fi întâlnit oarecând vitejii lui Dragoș în drumul peste Obcini, ca să întemeieze o țară românească pe plaiurile moldave. Din creasta Gutinului și până la Baia Mare, delegații au parcurs drumul pe jos, unde îi așteptau 100 de soldați unguri cu două mitraliere. Același memorialist precizează atitudinea maramureșenilor în fața acestei vești: „Las' să ne aștepte! De aceea mai tare cântăm: <Hai să dăm mână cu mână / Cei cu inima română, / Să-nvârtim hora frăției / Pe pământul României!>”. Baia Mare a fost punctul unei noi confluențe, de

data acesta cu trimișii întregului nord transilvănean. Numărul maramureșenilor era însă atât de mare, încât au umplut întregul vagon destinat lor în gara orașului. Se scrie pe el „Marmația”, iar sub numele generic „Trăiască România Mare!”. Oraș după oraș și oprire după oprire, numărul vagoanelor crește, odată cu mulțimea drapelelor tricolore care împodobesc trenul, urmărit de dușmani turbați și perforat de gloanțe, dar de neoprit în drumul său, așa cum de neoprit era mersul istoriei spre împlinirea visului de veacuri al românilor. Acestor ultime și debile provocări, li se răspundea cu versurile aceluiși Andrei Mureșanu: „Murim mai bine-n luptă cu glorie deplină / Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost pământ”. La capătul călătoriei, maramureșenii noștri s-au revărsat în marele fluviu al națiunii în drum spre o nouă istorie, alăturându-se celor peste 100.000 de români din sala Unirii și de pe Platoul Romanilor, unde au fost frânți cu roata Horea și Cloșca. Nu aveau numele zonei scris pe steag, cel mai înalt din toată adunarea, dar toți i-au recunoscut după ținuturile lor și i-au ovaționat din toate părțile. Cât de aproape bătea acum ceasul istoriei!

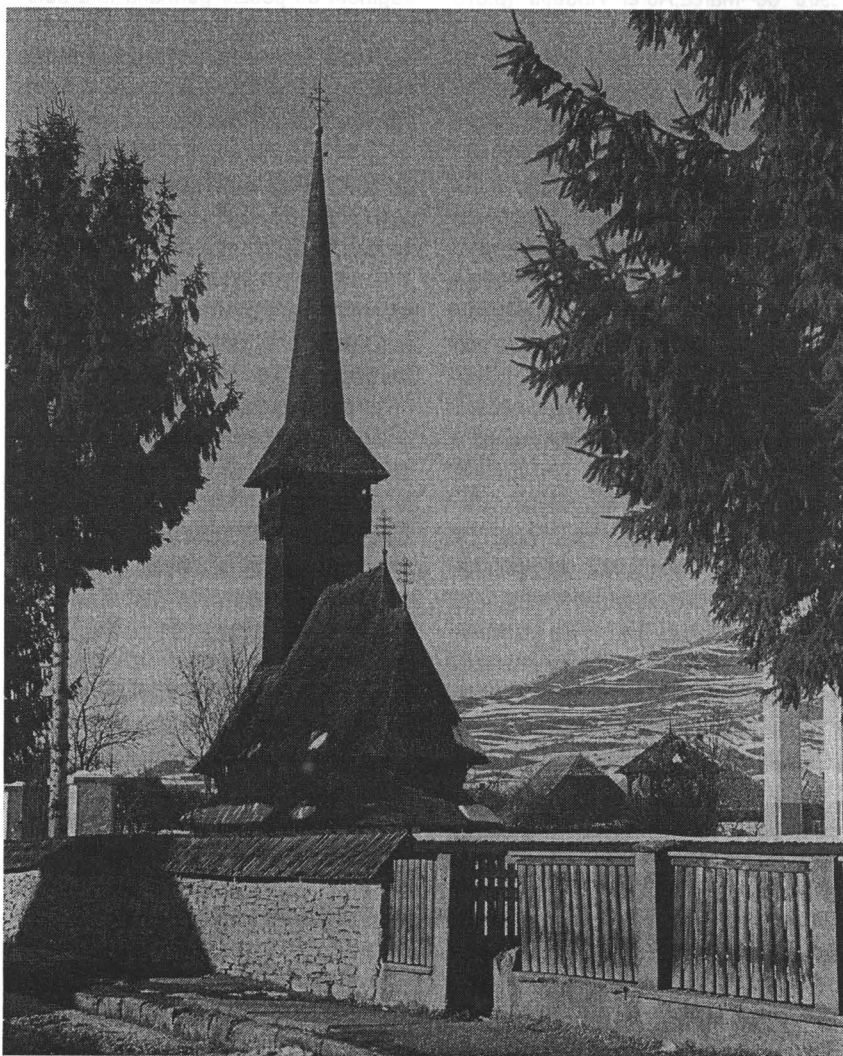
Ce s-a întâmplat și ce s-a hotărât la Alba Iulia în acea zi de 1 decembrie 1918 este îndeobște cunoscut. S-au scris mii de cărți, studii și articole despre Adunare. De aceea, cred că este bine să sintetizăm lucrurile dintr-o sursă a noastră, maramureșană, același condeier harnic Ioan Bilițiu Dăcuș. Din textul său înțelegem că maramureșenii s-au grupat lângă prima dintre cele patru tribune înălțate pe platou. De la aceste tribune, oratorii ad-hoc astămpărau nerăbdarea oamenilor cu cuvântări înflăcărâte, în așteptarea hotărârilor pe care delegații cu drept de vot din „casa Unirii” le elaborau. Când ușile s-au deschis și căpeteniile au descins în mijlocul poporului, ca să vestească rezultatul deliberărilor, pe tribuna maramureșenilor s-au urcat episcopul greco-catolic Iuliu Hossu și cel ortodox Miron Cristea, arătând astfel poporului la fel ca la Blaj în 3 / 15 mai 1848 că interesul național nu cunoaște răzoare confesionale. Ceva mai mult, maramureșenilor, acestor fideli și curați adepți ai Unirii cu Biserica Romei, le-a vorbit ortodoxul Miron Cristea, viitorul patriarh al României unite. Iată cuvintele naratorului Bilițiu Dăcuș: „Ne dă de știre că s-a hotărât ruperea părților locuite de români de către Ungaria și Unirea în o singură țară mare, mare și nedespărțită,

care se va întinde de la Nistru până la Tisa”. Un grup de maramureșeni, însă, protestează pe loc împotriva fomelei „de la Nistru până la Tisa”. Uimită, lumea îi privește curioasă, iar explicația nu întârzie: „Nu pentru aceia am venit noi din Maramureș, de peste Tisa, ca pe noi să ne lăsați altora! Noi încă voim să fim uniți cu România Mare. Trăiască România Mare, de la Nistru până peste Tisa!” Ovațiuni nemaipomenite întâmpină acest amendament maramureșan ad-hoc: „Trăiască România Mare, până peste Tisa! Trăiască maramureșenii!” Miron Cristea a ținut să precizeze: „De sine se înțelege că România Mare, în Maramureș, va fi până peste Tisa, până în Carpați. Numai la Seghedin va fi până la Tisa”. Și de această dată, maramureșenii au știut să-și arate temperamentul și să-și croiască imagine, așa cum ne place nouă, tuturor celor care ne tragem obârșia din ținutul străjuit de creștele Gutinului.

Adunarea Națională de la Alba Iulia a ales, în 2 decembrie, cele două structuri naționale, una cu caracter legislativ în ființa Marelui Sfat Național și

una cu caracter executiv, operativ, Consiliul Dirigent. În fruntea ambelor organisme au fost aleși oameni ai nordului transilvan: George Pop de Băsești ca președinte al Marelui Sfat și Iuliu Maniu al Consiliului Dirigent. În rândul celor chemați la Marele Sfat s-au numărat și cinci maramureșeni: Vasile Chindriș, Salvator Jurca, Simion Balea, Vasile Filipciuc și Ionel Comșa. Acești piloni de organizare națională au vegheat la înfăptuirea punct cu punct a tuturor hotărârilor Marii Adunări, în momente politice și sociale dificile, până la realizarea statului național român consolidat și încoronarea regelui Ferdinand I, pe care contemporanii îl numeau „împăratul românilor”.

Ziua acestei uriașe descătușări istorice, 1 decembrie, a devenit pe bună dreptate zi națională a românilor, pentru că nici o altă nu a adus poporului român unitatea pierdută încă din antichitate. Iată judecata simplă, dar atât de grăitoare, a unui țaran maramureșan participant la Adunare: „În viața mea lucru așa de frumos românesc n-am văzut. Și nepoților mei le-o povesti ce am văzut la Alba Iulia”.

Biserică monument - Cuhea (Bogdan Vodă)

Un popas lângă și aruncând o privire peste

Diplome maramureșene

Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, ediția a III-a, Cluj Napoca, 2003

ALEXANDRU FILIPAȘCU
Cluj - Napoca

Încerc o senzație ciudată de câte ori îmi scapă de pe buze "secolul nostru", adică sec.XX, și îmi dau seama că de cel puțin o scurtă bucată de timp, nu mă mai aflu acolo. Dar *secolul nostru* pentru mine a însemnat nu numai naștere, învățătură, devenire, muncă peste tot, ci a fost mai mult decât atât: am fost o seamă de NOI! Și nu eram puțini... Oare veacul acesta XXI, la capăt de scutec, deocamdată, în afară de moarte (echilibrându-ne nașterea), cu ce ne mai poate aștepta, "îmbogăți", păcăli generos? Cred că asemenea gânduri l-au frământat și pe Ioan Mihalyi atunci când și-a văzut strădania de-o viață tipărită și publicată sub noua amprentă dorit nedorită a primului an din veac XX, 1900, Diplome Maramureșene. {1.}.

La ed. a II-a (Cluj-Napoca, 2000), postfața la DM aparține istoricului nostru de marcă, Aurel Răduțiu (p.673-681). Ea mă va scuti de aprecieri suplimentare privind autorul acestui op de o valoare națională deosebită, citând de acolo tot ce credem că interesează cititorul de astăzi, în deplină concordanță cu textul * I.Mihalyi de Apșa "vrednic cărturar"; * "Recuperator de valori ale trecutului cu referire la această geografie spirituală a neamului care este Maramurașul" (sl.ne.; o zicere ce face cinste celui care a gândit-o învățându-ne), "parte componentă și atât de originală a civilizației românești";

1.În text DM Apoi D = document și na.= notă aparținând lui I.Mihalyi.

DM. se încadrează "mai ales ca finalitate în planul conștiinței naționale și istoriografice românești de la finele sec. XIX..." "Se înscrie în limitele lucrărilor unor mari istorici ai epocii";

"Nume de oameni și locuri cu care ne întâlnim pe întinderea deplină a spațiului și timpului românesc" (sl.ns.);

Aceste aprecieri profund și bine gândite, fundamentează însăși concluzia "Postfeței" citate: "Să nu uităm însă că, până acolo, cap și începătură" a fost în toate acestea Ioan Mihalyi de Apșa".

De altfel clară, deși laconică. "Autobiografia" lui Mihalyi

(p.37), redactată numai la patru ani înaintea săvârșirii sale din viață, este suficientă pentru a ne da seama că el devenise un erudit al vremii sale și întru totul abilitat să colecționeze și să interpreteze unele aspecte ale documentelor maramureșene respective. Nu întâmplător el pornește la depistarea, strângerea sau copierea lor cu râvna neobositei tinereți, în anii studenției (cum singur mărturisește); că, din totalul celor 366 documente adunate, 162 (40,5 %) "provin de la privați"! Am mai reținut din chiar încheierea autobiografică că sunt trei limbi străine pe care "le vorbește" și alte patru "în care pricepe"... Acest amănunt ne explică aplecarea sa spre poezie și pentru ce, în comentariile pe care le face la unele documente, citează fragmente din Manzoni (p.16) și Petrarca (p.67), apoi în latină, Vergiliu (p.257); precum un fragment de poezie germană fără autor. Mai este interesant de constatat că latina și germana nu le mai traduce (ca textele italiene), probabil considerându-le limbi familiare intelectualității vremii sale.

Mai mult incită, în context, poezia germană prilejuită de moartea "eroică", în oastea lui Ludovic I de Anjou, a nobililor maramureșeni Dragomir (la Vidin) și Thalomir (în Galiția), evenimente documentare care îl duc pe Mihalyi la concluzia că "astfelii se sfârșesc vitejia mai totdeauna":

"Ieri încă pe mărețu-i bidiviu,

Astăzi împușcat prin piept,

Miine, adânc în groapa rece..." (trad.ns.)

Pentru cititorii de astăzi merită reamintite aici cele două diplome ludovicene care ilustrează răzbunarea regală neputincioasă în fond, împotriva infidelului Bogdan Voievod, acum Domn peste Moldova. Astfel, în 1365.11.2, Ludovic "dăruiește" lui Balc fiul lui Sas Vodă ("virum Balk filium Zaaz voyvodam nostrum Maramoriensis") și fraților săi Drag, Dragomir și Ștefan ca recompensă pentru serviciile aduse coroanei, moșia Cuhea împreună cu pertinențele sale, adică opt sate de la leud la Borșa. În acest act regesc și oarecum justificând dania făcută, "Bokdan vayvoda et suis filijs sunt pictați în fel și chip, ca 'infidelibus notoria' și 'fulminante dyabulo humani generis inimico' și care, prin a lor 'fraudis venenosus', au ajuns fără aprobare regală

în "terram nostram Moldovanam clandestine recedentes..." (Greu bade Ludwig cu moroșeniiăștia ca dracu' de rezidenți clandestini tocmai pe pământurile tale moldovene!).

La 11.VIII.1373 cealaltă diplomă regală conține "mandatul" (de astă dată) regelui Ludovic pentru "introducerea" lui Balc etc., în cuprinsul domeniului feudal Cuhea, pe încă patru moșii (Bocicoi, Biserica Albă etc.).

Însă în amândouă actele abundă denumiri de sate, de ape și mai ales de munți pe care Mihalyi nu pregetă să le traducă din scrierea documentară pe limba noastră (cf. "Zepleshavasa" = M.Țibleș, "Jood" = leud ș.a.; pe "Bors" = Borșa, considerându-l nume dac). Înșiruirea munților Știol, Cornu' Nedeei, Ignăteasa, Toroioaga care "închidu ca un pârlete țeara Maramureșului și au scutit-o în trecut de multe invasiuni", îl face pe Mihalyi ca prin analogie, să nu pregete la versul lui Petrarca închinat în poezie, Italiei: "Bine a prevăzut Natura statul nostru / Când scutul Alpilor / L-a pus, între noi și germanica turbare".

De altfel, pe tot parcursul DM., comentariile lui Mihalyi insistă asupra traducerii oic- hidor- și a onomimelor din ungara stâlcitoare de cuvânt (prelatin, latin ori neaș), ca și din latina de cancelarie tributară ei. În acest ultim sens reținem nota sarcastică privind D.149/1421 Sighet, p.258: "Ca cele mai multe litere) cf. Documente, înscrisuri nn.) ale Comitetului și așa este scris în stil culinar (cf.o latină de bucătărie nn.) al limbei latine; iar expresiunea Efortitudo" e chiar o traducere nepotrivită din limba maternă a notarului"... (sic !). În repetate rânduri se insită asupra unei presupuse origini dace a denumirilor (ca râurile Iza și Tisa, apoi M.Zimbrosul, Bătrâna ș.a.). Așa, între multe posesiuni nobiliare apare "Leorgyna" (în D.99 / 1411.24 VII) și na.3, p.178 explică: Leordina din Leurda selbatic, cuvânt probabil dacic" {2}. Cunoștințele lui Mihalyi în botanica populară își vor găsi confirmarea după șase ani și pe tărâm științific, în laboriosul "Vocabular botanic" publicat de Z.CV.Panțu la București în 1906; Plantele cunoscute de poporul român. În această lucrare de unică referință în specialitate până târziu spre mijlocul sec.XX, la p.145

aflăm: „Leurdă (bănăț. „aiu-de-pădure” și „leoardă”; maced. „aiu-de-curie”). Allium ursinum („flori albe ca zăpada, cu miros tare de usturoi”).

Aceleași stâlciri de nume topice românești sunt semnalate și la nord de Tisa, de pildă în hotarul Uglei: la 1411 „Uglya havasa”, mai târziu „Mencsul”, de fapt M. Muncel. Însă și altele, rămase ca atare până astăzi, ca Ursava, Lupova, Carpinov, Termoxa etc. (Cf. na.2/p.173). Opinia justă a autorului, în ce privește omonimele este relevantă în na.6/p.356 (la D.208 26.VI.1450):

„Munții se numesc adeseori după moșiile de care țin, precum: Apșănescu, Bârsănescu, {2}. Nu înțelegem motivul pentru care specialistul nostru I.I. Russu (Etnogeneza Românilor, Buc., 1981), tratând tocmai „fondul autohton traco-dacic”, printre 161 cuvinte autohtone „preromane” sigure, la nr.147 discută pe larg urdă (ca „produs al limbajului primar”), în vreme ce pe „le-urdă” (cf. bot. leurdă și oiconim. Leordina, Leordeni etc.), se abține să-l discute ca atare...!

Vădăneascu, Brebinescu etc.; după proprietarii: Budescu, Iurcescu, Mihăescu, Dancu; numiri antice Berșabă, Brătilă, Bătrâna, Traian, Torioaga, Țibleșul etc. Acești munți cu vegetațiunea lor admirabilă, dau pășunea cea mai grasă din toată Europa, de aici vine aplecarea poporului la prăsirea vitelor”.

Este pentru noi o adevărată constatare-etalon, judecând aspectul actual părăginit, mizerabil, subproductiv natural etc., la care au ajuns aceste pășuni, precum și întreaga vegetație din subalpinul Carpaților...

Dar transcrierile acestea și omologările cu realitatea topică din natura plaiurilor maramureșene, are și o deosebită importanță ulterioară. Se poate ca a fost în spiritul evoluției limbii vorbite, ca M. Cornu' Nedeii să ajungă în astăzi Cornedei; sec. XX, decenii la rând, să i se spună M. Zămbrosilăvi, Zimbrosilavul; sau M. Popa Dina să ajungă în astăzi Păpădia...! Dar au fost multe schimbări nominale din alte pricini. Un caz este redat în D.71 din 7.IV.1402, unde apare „*Formoza alio nomen Zephavas*”, iar na.8/p.125 precizează că este vorba de muntele Frumosu {3}, situat „de la Pătova către miază-noapte. Din acest munte izvorăște valea Frumușăua. Azi muntele se numește Șerbanu”. Rămâne să adăugăm că și Frumușăua, de prin 1930 se numește Crasna până astăzi.

Aflându-ne tot la munții care

Vedere din Sighet - orașul vechi

chiar în Maramureș nu lipsesc, D.362 / 7.IV.1499, elaborat la Sighet, se referă la „mutări sau stâne de vară” (M. Formoza este și aici trecut cu „una mutare”) Aceasta îi prilejuiește lui Mihalyi un interesant comentariu (na./p.629) din care reiese că : „*statio aestivalis pecorum* corespunde lui *descensus vel aula ovium* = Stână de vară, adică staulul oilor și coliba pentru pecurari; prin cuventul *descensus ovium* se exprimă terenul de pășunie trebuincioasă pe o vară la o stână de oi și aceasta se numește mutare. De exemplu M. Petriceaua are 6 mutări unde se pot vera și ieși stâne de oi sau de vite, într-o stână de oi se ieu aproape 500 de capete.”

Aceste precizări ne arată că la începutul sec. XX cel puțin, moroșenii numeau terenurile pășunate de oile unei stâne de vară, „mutări”, în vreme ce nășăudenii care pășunează în primul rând M. Rodnei (pe 2/3 suprafață de munte) și M. Bărgăului, numesc „mutare” însăși stâna propriu zisă (staulul și „coliba”, la Mihalyi). Această nouă funcție a termenului pastoral mutare se explică prin faptul că de la o vreme (dacă nu chiar anual), se mută toată așezarea stânei de oi, dintr-un loc într-altul al muntelui respectiv, deoarece datorită lășăturilor bogat acumulate în perimetrul stânii, solul scheletic montan se acidifică puternic, permițând invadarea acolo a urzicilor, dar mai abundent a șteviei sau stehghiei (Rumex alpinus), pe lângă diferiți brusturi (Symphytum cordatum, Verbascum sp.), de care oile și mai puțin vitele mari, nu se ating.

Deși descrie corect capul de zimbru din stema și sigiliul orașului Sighet (D.48/1383.6.X na.p.80), Mihalyi consideră eronat „marca orașului identică cu a ... Moldovei”; ca la D.98/1411.24.VII, unde apare satul „Thursad” (cf. Grădina Bourului), na.p.175

arată „Tur = Taur. Zimbru.”. Vor mai trece câteva decenii până când se va anula {3}. Vide cazul clasic al V. Frumoasei „cântată” de M. Sadoveanu, izvorând din M. Frumosu (în Munții Sebeșului). Analogia frapează! confuzia zimbru = bour (animale absolut diferite) și se va înțelege că slav. „Tur” = rom. Bour (cf. Valea Turului, com. Tureni; „turiște” astăzi pășunea oilor din „*terra qui fuit planicies bubalinorum*” etc.).

Mai gravă ne apare o altă confuzie în obșnuitul rezumat-preambul alcătuit în limba română fiecărui document în parte. Este cazul D.116/1417.3. II și a D.211/1451. Primul act este o plângere pentru recuperare de bunuri luate fortuit, ca „1000 florini de aur și 600 piei de viezure în valoare de 600 fl.”. Celălalt privește un schimb de moșii în care intervine și o datorie de „50 fl. și 100 piei de viezure”. Sunt amănunte incredibile, cunoscând că nicăieri în Ardealul medieval pieile, în fapt blana de viezure (bursuc) nu a avut vreo căutare în daturi, plocoane, dijme, dări etc.! Trecând la analiza textului latin al documentelor citate, după cum era de așteptat (văzând și estimarea valorică a acelor „piei”), apare înscris clar pelles mardurinas adică, blănițe de jder...! Acestea erau foarte căutate, bine cotate valoric și la modă în toate timpurile, până azi.

Considerând că „priceperea latinei” la Ion Mihai al nostru (desigur Ioan Mihalyi) era mult superioară decât a altor „latiniști” de epocă, am căutat sursa erorii, jderul fiind și un animal foarte obișnuit cu ... documentele! Ca să o descoperim cu o și mai nespusă mirare, în „Dicționar Latin Român” Ed. V-a, Iași, 1928, alcătuit și revizuit de prof. Ioan Nădejde și soția sa Amelia Nădejde Gasticone. Precizând că prima ediție a

dicționarului a apărut în 1895, putem fi siguri că pe aceasta a consultat-o Mihalyi și încă, probabil drept ultimă noutate în materie... Pornind de la lat. martes = rom. "jder" (cf. științif. Martes martes), deschizând dicționarul lui Nădejde la p. 397, surpriză : "martes is vezi meles". Căutăm și la p. 402 găsim "meles is = viezure, bursuc"! QED. Mai surprinzător este faptul că toți ceilalți membri ai familiei jderului (cf. mustelidele), sunt identificați corect în l. română : lutra vidră, mustela nevăstuică etc. Că de unde a scos Nădejde identitatea latino-română jder viezure nici nu știm, nici nu putem presupune. Oricum, pe Mihalyi l-a găsit credul nevinovat!

Merită consemnat și un alt document (D. 336 / 1486. XII. 3, p. 582), pentru conținutul său ilariant de ...serios. Din preambulul lui Mihalyi reținem că "Nobilii Ioan fiu lui Vlad și Ioan fiu lui Iuga din Seliște, vând trei sesiuni, două în Seliște și una în Moiseni, lui Ioan Hathal și fraților sei ... pentru 40 fl. de aur, una, cu condițiunea că cumpărătorii să-l onoreze pe Ioan Vlad la serbatori, de Paști și de Crăciun, cu colaci, era în ziua de Sân-Nicoară cu un prândiu bun". Doarece nici textul latin nu glumește : " ... *et in uno prandio honorifice tractare et hospitare* "!.

Se dovedesc interesante și două acte de zestre : D. 167/1431. III. 9, p. 286 prin care Maria din Apșa de Jos a primit bani vechi și argintărie în valoare de peste 400 fl. ; apoi D. 365/1588. III. 25, p. 634 cu privire la zestrea Sophiei Dolhay, minuțios înșiruită după "registru cu averile căzute în partea Sohiei", ca : diferite sume în taleri, floreni și galbeni; harnașamente pentru cai de trăsură; cupe și pahare "vechi" din aur; veselă și multă argintărie; diferite bijuterii din aur și argint (lănțișoare, inele, broșe etc.); multe stofe, taftale, catifele; diferite blănuri de vulpe; multe țoluri (cf. *lepedeo*), covoare și fețe de masă; diferite basmale, năfrâmi, fuste etc. De menționat că documentul este redactat în limba ungară și Mihalyi îl publică nu numai pentru că "areată obiectele cu care era provezută o familie în stare bună în zilele acele", ci și pentru a consemna că față de documentele redactate în latina sec. XIV-XV "Folosința limbelor viețuitoare" (savuroasă zicere nn.), în scrisori nu se începe la noi numai în sec. XVI, după renașterea științelor și a artelor"...

Iată și D. 49/1384. II. 26 din Sighet, care deține chiar și o legiuire între fii lui Giula și Ladislau fiul lui Draguș, "pentru un brâu (sl. ns.) rămas de la moșul lor, în valoare de 26 fl.". La na. 81 Mihalyi

comentează : "Brâul va fi fost împodobit cu aur și cu pietre scumpe, după ce valoarea în timpul acela era foarte mare. Regele Ludovic decora cu brâu pe cavalerii săi". Adică era vorba acolo despre "cingulul militari" sau mai bine, cum însuși documentul îl denumește, despre un "Baltheum". De data aceasta Nădejde (DLR, p. 63) ne explică bine subst. Lat. balteus "încingătoare de care se atârna sabia, fie aceea încingătoare în jurul pântecului, fie peste umăr".

Procesul modificărilor în timp a oiconimicelor, este sesizat de Mihalyi împreună cu modificările de grai, cu prilejul unei donații de moșie a regelui Vladislav, la 18. VI. 1442, lui "Ștefan și Michail români din Crăciunești" (D. 184-p. 314). Mihalyi subliniază că "Moșia Crăciunești în parte a trecut cu drept de ereditate în proprietatea nobililor din Apșa de Mijloc și apoi a fam. Poganeștilor... cu schimbarea proprietarului s-a schimbat și limba locuitorilor în cea rutheană, limba s-a schimbat și numirea poporală, dar poporul însuși, în genere și în total, a rămas tot acela care a fost și înainte de aceea cu multe secole".

Fără îndoială că observațiile și comentariile lui Ioan Mihalyi (cf. na.), merită o profundă și amplă analiză, cu interpretarea ce li se cuvine în actual. Ca de pildă, survine D. 62/1391. VIII. 13 (p. 109), prilejuit de "fundarea" Mănăstirii Péri (cf. citit corect, cu é), de "Balicza Vodă și Drag Meșter" (apud na.) și privind drepturile acesteia de a încasa veniturile ce li se cuvin și din întinse ținuturi transilvane. Comentând actul Mihalyi este de părerea că religia localnicilor ca ortodoxă, se explică prin aceea că "ritul oriental este religiunea celor asupriți" (!?). Ca în continuare să exprime un punct de vedere foarte ciudat "Prezum că fost serac pământul cu locuitorii sei, așa era seracă și beserica... (sl. ns.) ... fiind legată de soarta poporului din care a ieșit, era de ajuns pentru trebuințele spirituale de atunci". Oare cât de sărace să fi fost acele pământuri nemeșesti dacă în majoritatea lor DM. ogkiundesc; reambulări de moșii, "mete" reînnoite la proprietăți (adică bornarea acestora), felurite pricini de moștenire, încălcări armate și rapt fortuit de proprietăți (chiar între veri de sânge); dar și danii regale în pământuri, sate etc.? Dacă același Mihalyi (na. 5-p. 273 priv. la D. 158/1427. VIII. 1.) ne spune "De aici se poate vedea că fiecare sat era provezut și atunci cu moara de măcinat (cf. doc. "molendinium" măcinis), mănătă cu poterea de apă". Oare aceste mori

măcinau prafuri de sărăcie sau pusă în saci?

Oarecum în același context, frecvent DM. exprimă ce mai mare bogăție a Țării Maramurășului (după lemnul ei) : sarea ! Textele abundă toponimic (mai cu seamă în "toponimia minoră," de locuri, vâlcele, pâraie ș.a.) de "slatini" și "slătioare", "sărături" ca și "șieuri" etc., absolut firești pentru aceste ținuturi de străvechi fund de Mare Pliocenică. Iar Mihalyi le acordă în consecință, un amplu comentariu (na. 2 p. 618/619), din care reținem esențialul :

"Producțiune de sare e vechi la noi, ca însuși Comitatul ; putem cu drept afirma că cei dintâi locuitori, de parte înaintea epocii romane, au produs sare nu numai pentru consumuri locale, dar mai ales pentru export. Stratul de sare se întinde în partea de miazăzi a Comitatului, de la Cuhea până la Huszt, pe o lungime de 100 kilometre. Mulțimea de fântâni cu apă serată (cf. "morătoare" nn.), areată locul lor ; transportul pe Iza, Taras, Talabor și Tisa se făcea cu înlesnire".

Ne oprim aici, cu toate că ar fi încă destule de comentat cu privire la aceste atât de importante Diplome. Iar ca încheiere, reproducem integral poate cea mai frumoasă descriere a Maramureșului, în spumoasa rostire a lui Ioan Mihalyi de Apșa (p. 4-5) :

Comitatul Maramurășului, situat la cursul superior al râului Tisa, formează în privința topohydrographică un teritoriu închis din toate laturile de dealuri mari și munți înalți, ca o cetate, având de poartă locul îngust lângă Huszt, unde Tisa părăsește locul său natal. Apele pătrund acest teritoriu, cum e pătrunsă funza arborelui de nervel sale ; râuri curg din toate marginile până în mijlocul ținutului, unde Tisa toate le adună, primind de-a stânga râurile Mara, Iza și Vișăul, de-a dreapta Apșa, Tarasul, Talaborul și râul Nagy Agh. Toate aceste râuri se ramifică în văi și vâlcele încântătoare de o rară frumuseță naturală, cum le are pământul clasic al Elladei și al Italiei. Teritoriul Maramurășului, având marginile sale naturale, numai puține schimbări a suferit în decursul secolilor : o astfel de schimbare vedem aici la Visk, care s-a desmembrat de către Ugocia și s-a încorporat în Maramurăș.

Sighetul a fost o capitală de Țară, reședința celui de-al treilea comitat ca mărime din fostul Imperiu Cezar. Crăiesc și mai târziu reședința fostului județ Maramureș desființat samavolnic în anul 1950 când s-a introdus sistemul administrativ teritorial după modelul sovietic al regiunilor și raioanelor.

Clădiri superbe, mari, într-o arhitectură de epocă de la gotic la baroc eclectic și „art nouveau” sau „secesion” și arhitectura cenușie a blocurilor de locuințe de tip ceaușist sunt dovada clară a unui oraș cosmopolit, care cuprinde diferite grupuri etnice și religioase, culturale, dar care în perioada interbelică era și un mare centru comercial.

De la 1199 când apare Maramureșul în documente, 1326 când este consemnat orașul, într-o evoluție permanentă, Sighetul s-a dezvoltat ca o capitală unde s-au afirmat grupuri etnice statornicite aici pe parcursul unui mileniu alături de autohtoni. Centrul geografic al Europei atestat aici¹ marchează interferența unor mari culturi și civilizații care s-au influențat reciproc dând naștere la o arie culturală interesantă. Dezvoltarea orașului a fost în concordanță cu dezvoltarea zonei central europene în care este situat.

Credem că este o legătură între dezvoltarea breslelor și meșteșugurilor din oraș și apariția masoneriei în capitala Maramureșului istoric, orașul Sighet.

Pentru a înțelege mai bine acest lucru, amintim pe baza datelor de arhivă că în oraș, în anul 1715 se practicau următoarele meserii: cizmari 12; măcelari 10; cojocari 2; tăbăcari 4; pielari 4; blănari 3; croitori 3; fierari 2; rotari 1; năsturari, armurierii, argintarii câte unul; comercianți 3.

În această perioadă se dezvoltă meșteșugurile, crește numărul acestora, apar noi îndeletniciri: ceasornicari, lăcătuși, zidari etc.

Această dezvoltare a provocat organizarea meșteșugurilor în bresle, organizații închise care implica meșteri patroni, calfe, ucenici.

La Sighet funcționau, la mijlocul secolului al XVIII-lea breslele cojocarilor, măcelarilor, croitorilor, cizmarilor, olarilor, tăbăcarilor ș.a.

Organizarea și conducerea breslelor era reglementată printr-un statut. Fiecare breaslă avea patronul, steagul, însemnele, lada și sigiliul specific.

Starostele breslei depunea un jurământ. Acesta păstra documentele breslei, cheile lăzii, convoca adunările. Cel mai vechi statut de breaslă din Sighet este cel al breslei cizmarilor reinnoit în anul 1749.

Dacă la începuturile existenței breslelor sighetene dominau diversele meșteșuguri (enumerare mai sus), în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, numeric, domina gruparea majoritară a comercianților.

La stadiul actual al cercetărilor noastre nu am găsit o „istorie” și/sau o relatare scrisă pe bază de date privitor la masoneria sigheteană. Am apelat la istoria orală și rezultatele sunt mulțumitoare pentru început.

Iată o perspectivă mai apropiată. Dacă la primul război mondial masonii sigheteni majoritari erau maghiari și alte grupuri etnice care s-au maghiarizat sau, s-au declarat maghiari, probabil pe cale de consecință după integrarea Maramureșului în Statul Național Român, loja sigheteană s-a „stins”.

Reașezarea structurilor statale, care a provocat și o restructurare a comunității sighetene instituționalizată și/sau a diferitelor organizații, asociații profesionale sau de altă natură, a dus la reapriinderea flăcării masonice sighetene.

Astfel, începând din anul 1930 s-a reașezat Loja, și s-a permanentizat într-o nouă structură. În perioada 1936-1939 are loc o amplă acțiune de strângere a membrilor, în așa fel încât putem vorbi de un număr activ de circa două sute din care majoritatea erau comercianți.

Cădirea fostului „templu masonic”
- azi sediul Facultății de geografie-turism

Loja sigheteană, care purta numele de „TISA”, avea filiale și în noul stat Cehoslovacia, creat după Primul Război, iar relațiile foarte bune ale României cu acesta permiteau o circulație liberă a valorilor materiale și/sau spirituale. Astfel, aceste filiale organizate în vechile orașe medievale Teceu și Visch erau în coordonarea Lojei sighetene. Atât Loja sigheteană cât și filialele de la Teceu și Visch erau puternic implicate în comerțul peste Tisa între cele două țări (în special în materiale de construcție).

Este știut că la nivelul hinterlandului Sighetului între cele două războaie erau patru poduri peste Tisa spre Cehoslovacia. Pe podul care s-a reconstruit în ultimii ani era o mare circulație și afluență umană, circulând și tipărituri și „mesaje” ale masoneriei sighetene pentru filialele din Cehoslovacia.

Pentru liderii români care după știința noastră au activat în Loja sigheteană, a fost și Dr. Ioan de Kovaci, fost președinte al Partidului Național Român. Din motive de ordin politic Ioan de Kovaci, o perioadă a fost marginalizat. De altfel, și masonii sigheteni erau priviți cu suspiciune, ba chiar prigoaniți pentru caracterul internațional al masoneriei, în România acelor ani afirmându-se naționalismul.

1. George Cristea, Mihai Dăncuș, Maramureș un muzeu viu în centrul Europei, Mihai Dăncuș, Sighetul Mamației 675 ani...

Organizația sigheteană a fost o Lojă puternică și "cu siguranță" în arhivele noastre și cele din Ungaria trebuie să fie multe documente.

Menționăm că templul masonic din Sighet este situat pe actuala stradă Iuliu Maniu, nr. 67. În anii comunismului aici a fost un club al sindicatelor, apoi chiar sediul organizației sindicale din Sighet. Clădirea în anii de după război a fost modificată structural în interior. Spațiul imens al templului care permitea efectuarea ritualurilor a fost restructurat prin etajare, la parter s-a făcut o sală de spectacole și cinematograful, iar la etaj birouri. Acum, funcționează Colegiul Universitar Babeș Bolyai, spațiile fiind restructurate din nou pe cerințele actuale.

Clădirea este un adevărat palat în stil eclectic cu elemente baroce, un

templu de mare frumusețe și prestigiu la acea vreme.

Loja masonică Tisa din Sighet avea legături cu Loja din Cluj. Din cunoștințele noastre Hebdomadarul „IZA” care a apărut la Sighet a fost sub îndrumarea și controlul Lojei. Cu apariții săptămânale, ziarul Iza purta „suflul” masoneriei sighetene, iar formatul acestuia de tip „mare” este edificator. Mai subliniem aici tehnica de redactare specială, formatul, măiestria tipografică, toate caracteristici tipice.

Trebuie să menționăm că funcționarea Lojei în perioada interbelică nu era interzisă, dar era sub „controlul” puterii. Mai constatăm că cele două biserici maghiare burgheze romano-catolică și reformată erau rezervate în privința masoneriei.

Aderență mare au avut membrii comunităților religioase neoprotestante, „pocăiții”. Același lucru, în mai mică măsură, îl constatăm și la membri comunităților helvetice. Mai menționăm atașamentul special la masonerie a membrilor comunității armenice din oraș, care era mare și puternică.

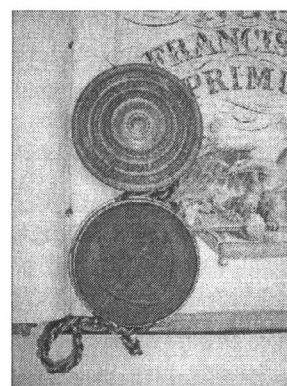
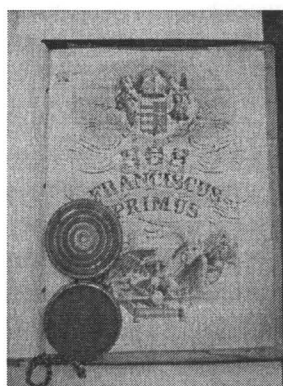
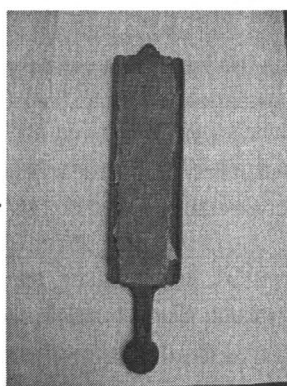
Încheiem acest scurt parcurs istoric prin a aminti că la Închisoarea politică din Sighet s-a stins printre alții Constantin Argetoianu (1871-1955) - Ministru de Justiție, Finanțe, Interne, Agricultură, Industrie și Comerț, și Prim Ministru. În acea perioadă Constantin Argetoianu a fost Mare Maestru și Mare Patron al Ordinului Masonic Român.

23.02.2005

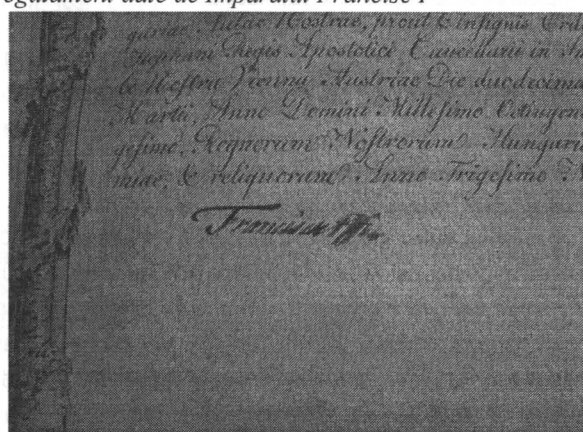
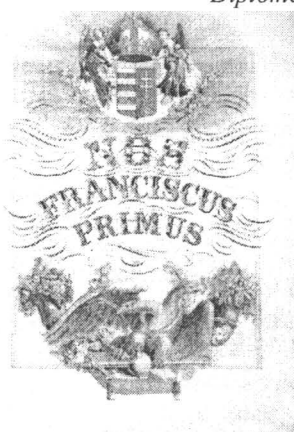
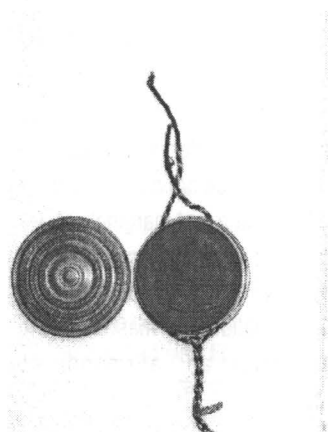
*Obiecte și documente
privind breslele din
Sighet - colecția
Muzeului Maramureșului
din Sighetul Marmăției*

Convocator

Diplome și regulamente date de Împăratul Francisc I

Titus V. Botoș comandantul Legiunii populare de jandarmi a Maramureșului după 9 aprilie 1945

ION M. BOTOȘ
Apșa de Jos - Ucraina

Deseori mă gândesc cât de greu îmi este când mă adâncesc cu gândurile la anii trecuți. Au trecut ca niște clipe fără să le observi și nu am avut „timp” să iau mai mult din toate amintirile care mi s-au transmis de la „unteșul” Titus. Deseori atunci când stăteam împreună am trecut cu vederea peste ele, am trecut că am fost tânăr și nu le-am primit aproape, nu le-am primit că multe nu le-am înțeles. Împărțirea neamului puțin ne-a întristat, ne-a înstrăinat sistemul comunist care a încercat să ne distrugă istoria adevărată, ne-a impus ca să memorăm istoria vitregă, să ne urâm unii pe alții, și mai mult frate pe frate, ne-a împărțit neamul, trăind câteva sute de metrii unii de alții nu ne-am cunoscut, nu ne-am bucurat unii de alții, nu ne-am bucurat de neamul nostru, și în cele mai grele clipe din viață nu ne-am putut petrece unul pe altul, fiilor nu li s-a permis să-și petreacă părinții în ultimul drum, și măcar să aprindă o lumânare.

Blăstămat a fost râul Tisa, care a devenit „mejda” între noi. Câțiva zeci de ani la rând ne-a împărțit fără să fim întrebați, ni s-a ordonat să dăm uitării istoria adevărată, dar noi am neglijat și vom neglijă „ordinele” sălbătice date tot la fel de oameni care nu au avut nimic sfânt pe acest pământ.

Satele românești din dreapta Tisei au dat neamului românesc multe personalități ilustre, care pe parcursul istoriei alături de poporul român au contribuit la dezvoltarea României și au lăsat „urme” adânci în istoria noastră. Printre aceste personalități îl găsim și pe Titus V. Botoș om cu suflet mare, care totdeauna spunea când venea la Apșa de Jos „mă duc acasă”, când pleca spre Cluj Napoca tot zicea „plec acasă”.

Titus Botoș s-a născut la 19 august 1926, în comuna Apșa de Jos, districtul Teaciv, Rusia Subcarpatică, Cehoslovacia, într-o familie de intelectuali și iubitori de neam.

Tatăl său, Vasile Botoș (1878-1956), învățător la Apșa de Jos, a avut ca primă soție pe Măricuța (Maria) Borca cu care a avut trei copii: Maria, Șandor, Marta, a murit tânără; a doua soție Anica (Anna) Borca, soră cu Măricuța cu ea a avut doi copii: Vasile și Titus.

Titus Botoș își petrece copilăria la Apșa de Jos, școala primară o face tot în comuna natală, pe urmă își face studiile

medii la Liceul „Dragoș Vodă” la Sighet. Urmează teologia la Blaj, pe urmă Facultatea de Drept la Cluj, avocat, absolvent al Academiei de Înalte Studii Economice, economist și director adjunct al Institutului de Statistică, Filiala Cluj, autor al unor studii și articole publicate în revistele de specialitate. Se căsătorește la Cluj Napoca. Împreună cu soția au crescut o fetiță Cici, dr. în științe economice., Acum locuiește la Cluj (familia Iliescu).

La vârsta de 22 ani Titus Botoș rămâne în stânga Tisei, izolat de părinți, rămași în dreapta Tisei la Apșa de Jos. Sprijinul îl primește din partea familiei fratelui, Alexandru Botoș, rămas la Sighet, șeful gării, fost primar al Sighetului în anii cincizeci ai secolului XX, din partea verișorilor - Ilie Lazăr, eroul Național al Maramureșului, Mihai Pop regele folclorului românesc, Eugen Botoș, administratorul parohiei din Borșa, Iuliu Botoș preot, prietenii, Mihai Marina, Prefectul Maramureșului, Consulul general al României în Ungaria (1941-1944), Dumitru Borca inginer, profesor, directorul Liceului Industrial Forestier din Sighetul Marmăției, Vasile Moiş medic Carei⁴s.m.a.

Titus Botoș cunoștea foarte bine Maramureșul datorită legăturilor de familie și prietenești. De tânăr se încadrează alături de patrioții români în luptă împotriva anexării Maramureșului la Ucraina Subcarpatică, alături de primarul Găvrilă Mihalyi Ștrifunda de la Borșa și cu cei 10 mii de țărani îndreptându-se spre Sighet. Timp de două zile au luptat cu poliția separatistă ucraineană. După înăbușirea în sânge, treizeci de intelectuali români au fost arestați și întemnițați la Ujgorod, iar majoritatea au fugit în interiorul țării spre București, printre fiind și Titus Botoș.⁵

După eliberarea și ocuparea Maramureșului de ruși, Maramureșul a fost alipit la Ucraina Subcarpatică cu capitala la Ujgorod, la 4 februarie 1945, conform cererii „delegațiilor” întruniți în sala sindicatelor la Sighet; prefect a fost numit ucraineanul Odoviciuc. La sfârșitul lui martie 1945, conform hotărârii Comisiei Aliate de Control și a rușilor s-a hotărât ca Prefect al județului Maramureșului să fie numit „guvernul Român”, și s-a ordonat ca prefectul ucrainean Odoviciuc să predea prefectura.

Guvernul Român, la 9 aprilie 1945, prin decret regal a numit Prefect al județului Maramureș pe Iulian Chitta avocat, membru al Frontului Plugarilor din Cluj.⁶

În drum spre Sighet prefectul Iulian Chitta a fost însoțit de Titus Botoș însărcinat de Ministerul de Interne.

Iulian Chitta nu cunoștea situația din județ, dar Titus cunoscând foarte bine atât județul cât și oamenii pe parcurs, îl informa și-l coordona. Trecând prin diferite peripeții au ajuns la Sighet. Iulian Chitta a preluat județul găsind o situație foarte grea, economia distrusă, căile de comunicație distruse, podurile peste Iza, Tisa, Mara, Vișeu aruncate în aer de nemți, județul avea patru plase administrative încadrate cu personal propus de comuniști, poliția și jandarmeria formată din câteva persoane cu o singură armă și fără cartușe. Șeful poliției era Victor Groza, șeful Siguranței era comisarul Mezei ungur, ajutat de doi evrei Kaufman și Mendelovits și românul Borda⁷ de la Apșa de Jos, care pe urmă devine inginer și directorul Liceului Industrial Forestier din Sighetul Marmăției.⁸

A fost organizată poliția de stat, jandarmeria populară a fost recrutată din foști militari activi și de rezervă. Comandant al Legiunii populare de jandarmi a fost numit Titus Botoș, student la teologie, care n-a făcut armată în viața lui.⁹

1. Informator Mihai N. Fillp, n. 1925, Apșa de Jos, 30.03.2005

2. Informator Vasile Petrovai, Baia Mare, 24.06.2002

3. Ioan M. Bota, „Satele românești maramureșene din dreapta Tisei”, „Maramureș IV, Vatră de istorie milenară”, editura „Dragoș Vodă”, Cluj Napoca, 1999, p. 543

4. Informator Lidia Petrovai (Botoș), Baia Mare, 24.06.2002

5. Conf. Dr. Mihai D. Drecin, „Memoriile avocatului Dr. Iulian Chitta primul Prefect român în Țara voievozilor în Primăvara anului 1945”, „Maramureș II, Vatră de istorie milenară”, editura „Dragoș Vodă”, Cluj Napoca, p. 305.

6. Ibidem, p. 303-304

7. Ibidem, p. 312

8. Informator Vasile Petrovai, Baia Mare, 24.06.2002

9. Conf. Dr. Mihai D. Drecin, „Memoriile avocatului Dr. Iulian Chitta primul Prefect român în Țara voievozilor în Primăvara anului 1945”, „Maramureș II, Vatră de istorie milenară”, editura „Dragoș Vodă”, Cluj Napoca, p. 313.

A trecut o viață fără să fi aflat multe informații din viața unteșului Titus. Abia după anii '70 a început să vină la vatra natală și să-și vadă mormintele părinților, și de câte ori venea mai întâi se ducea la biserica veche (1776) unde erau împământați părinții și sta și plângea. Cred că le cerea iertare că nu a putut să vină alături de ei, pe urmă își vizita prietenii de la Apșa de Jos: Alexandru Marina dr., profesor la Școala Medie, absolvent al Universității de la Paris, Daniel Simion Pop, preotul de la Apșa de Jos, deportat în Siberia, contabil la colhoz, Ion Pop, țăran de la Apșa de Jos.

Odată l-am întrebat: Unt'eșu Titus,

spune-mi te rog, înțeleg ce ai în comun cu prietenii, dar cu Pop? "Măi loane, îmi zice, să știi cum juca Pop „învârtita” și „tropotita” noi nici unul nu puteam așa a juca și el ne-a învățat pe toți.”

Aflându-mă în vizită la Cluj Napoca, ne-a povestit foarte mult de personalitățile Maramureșului, dar totdeauna se observa o spaimă. Când venea la noi se temea de KGB (Securitatea Sovietică). Nu vorbea mult despre viața personală și cu atât mai mult de perioada de după război. În România avea spaimă de securitate (mulți prieteni și neamuri au fost împușcați pe timpul comunist). Când a plecat de la Cluj ne-a petrecut până la București și chiar în

trenul care pleca spre Chișinău. Dar atunci, era și secretarul de partid la statistică și a uitat în tren „dosarul”. Era de culoare roșie și după un timp s-a întors înspăimântat. Trenul încă era în gară. Văzându-ne îmi zice: „loane de mergeai cu papca (dosarul) la ruși eu eram și arestat și trimis la pușcărie”. Eu nu am atras atenția la „dosar”.

Titus Botoș se stinge din viață la Cluj Napoca în data de 2 aprilie 1993 la vârsta de 70 ani. Este împământat în Cimitirul Mănăstur.

A lăsat urme adânci în istoria Neamului și amintiri frumoase.

La linguistique des amateurs est chose dangereuse...

Le premier venu se croit en mesure de disserter linguistique, parce qu'il connaît au moins une langue, la sienne, tout comme il se permet de parler médecine parce qu'il connaît la maladie et la santé.

Marouzeau, *Le latin*, Paris, 1923, p.37

În anul 1986, "România Pitorească" (nr.2, p.16, rubrica "Puncte de vedere"), a publicat un material documentat și concis, pe tema "Originea cuvântului Ardeal" semnat de Paul Tonciulescu. Temă care la o jumătate de veac de la apariția cunoscutului op al lui Hunfalvy (la care vom reveni), a analizat-o eminentul filolog clujean, născădeanul Nicolae Drăganu, opunându-i-se aproape concomitent colegul său într-un născădune plaiuri, eruditul arheolog Iulian Marțian. Văzând că după 70 de ani de la disputa de mai sus, revista suscitată patronează reluarea ei din praf, mușgaiul și paianjenii care înconjuraseră scriinul gândirii sau al cunoașterii în care "Ardeal" își găsise adăpostul convenit (printre atâtea moaște lingvistice inutil de disecat altfel decât de pe poziția unor "culori de război" străine de ceea ce numim îndeobște, știință), am trimis revistei un amplu material lămuritor în problema pusă pe tapet. Cum era de așteptat din partea respectului pe care Legea presei l-a acorat dintotdeauna materialelor "neplăcute" (de obicei... politic), nici acesta nu a apărut

Iată însă că în primul ei număr de apariție revoluționară (iun.-iul. 1990, p.3) sub titlul "Ardeal Erdély" și sub semnătura prod.dr.R. Givulescu (doctor în... "fitopaleontologie"), publicația "Vatra Românească" atrage iarăși atenția asupra aparent spinoasei teme discutate la vremea ei și rediscutate nu tare demult. Noile "opinii" formulate de

acest autor provin din prezentarea rezumativă a unor articole-aserțiuni apărute la subiect în revista "Noi Tracii". Remarcăm doar că ele conțin prea puține elemente în plus față de materialul Tonciulescu, și că tot ele, pretind următoarele precizări:

1. Etimologia apelativului ung. "erdő" = pădure (mai mult ca probabil născut pe meleaguri europene), nu are nici o importanță în dispută;

2. Nici Tonciulescu și nici "domnii Dr. Ioan Dulamă și Virgil-Ștefănescu Drăgănești" citați de Givulescu, ca niște adevărați oameni de știință ce se aflau, nu aveau habar de disputa Hunfalvy / Drăgan Marțian;

3. Nu se pune aici în discuție științifică prioritatea acordării termenului "Ardeal" în sensul său geografic ci, etimologia sa reală, precum și împrejurările care au motivat utilizarea sa în limba română.

Tocmai de aceste aspecte principale, vom ține seama în materialul de față, necesar în spe. intelectualului român, de bună credință, dar cu șanse de a vedea "lumina tiparului", iluzorii.

Nu trebuie să mire pe nimeni că numele "Ardeal" ne trimite cu gândul la broșura publicată de Alexandru Odobescu, un adevărat OM al meleagurilor noastre, intitulat, în folosul oamenilor care viețuiesc aici și ca un avertisment adus elucubrațiilor posibile în viitor, Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice de un om care nu fumează (București, 1873). Merită consemnate câteva rânduri lămuritoare pornind de la analiza critico-comică pe care Odobescu o face acolo articolului scris de Cezar Bolliac ("Trompeta Carpaților"), pe tema fumatului "la care aveau uzul numai tracii vechi". Căci "Dacii ale căror obiceiuri urmează să fi fost aceleași cu ale vechilor tracii, nu este îndoială că fumau, că fumau din lulea prin vreun fel de țevă subțire care n-au putut să reziste până la noi" (text

contras).

După cum arăta pertinent, I. Marțian ("Ardeal, toponimie și istorie", Bistrița, 1924). "La bazele mai adânci ale controverselor asupra numirii Ardeal se găsește chestiunea originii Românilor care devenise de mare actualitate în anul 1868, când hegemonia jngurească restabilită se simțea în situația să pună noile temelii pentru așezământul proiectatului stat maghiar, sustrăgând elementului românesc dreptul de existență națională în cadrele noului stat". (sl.ns.)

Primul care interpretează într-o manieră sui-generis (în fapt, total eronată), cuvântul "Ardeal", ca nume unguresc, a fost excelentul istoriograf filolog Robert Roesler ("Dacien und Romaenen", Wien, 1866, p.24). Om de cabinet și nu de teren, Roesler a greșit enorm științei pe care o profesa (dând apă la moară pseudoștiinței și politicienilor de după el) < tocmai pentru că nu cunoștea geografia, biologia și etnologia carpatică, fiind păcălit până la bună credință de către fenomenul aparent "transhumant" al oieritului pendulant practicat de muntenii români ai timpului său. La numai zece ani apoi ("Magyarország ethnográfiója"), academicianul P. Hunfalvy, preluându-l pe Roesler ad litteram, pune punctul pe "i": "Ardeal" = Erdöelü (și var. sufix) = "dincolo de pădure (păduri)" cf. ung. "Erdély". Și acest autor trece cu vederea că tema "erdő" = pădure, din apelativul topic Ardeal o sesizaseră înaintea sa, autori ca Troester 1666, Toppeltinus 1667; iar Huszti 1791, vede aici mai degrabă... "o câmpie întinsă, înconjurată de dealuri înalte și împădurite". Au mai avut și alții diferite păreri (că opinia pretinde documentată justificare), ajungând până la evocarea indo-europeanului "ard" ("ardh") = "ridicat", citați generos la Tonciulescu, reluați fără comentarii, de Givulescu. Mă rog, păreri...

Lupta pentru Ardeal

(termenul, nu ținuturile aferente nominalizării), reîncepe prin anii 1922-1925, între nășăudenii citați, Drăganu și Marțian. Primul opinează documentat ca de obicei, pentru rom. Ardeal din ung. Erdély, iar celălalt caută rădăcini semantice mai vechi, prin limbi pierdute (ale pelasgilor, tracilor ș.a.), prin graiul khazarilor și chiar spre miticul Ardalos (un nepot al lui Dedalor, tatăl lui Icar) ! Bibliografia disputei este impresionantă. Câștig de cauză pe tărâm lingvistic, l-a avut în mod firesc, Nicolae Drăganu.

Reluând problema (într-o manieră ciudată), P. Tonciulescu după ce ne duce iarăși cu povestea la "Imperiul chazar", propune explicație nouă și culmea (sic !), de la celto-bretonul ardilh = "terasă, loc înalt". După acest autor, Ardeal se compune din radicalul daco-celtico-latin (culmea !) a r d și dacicul d e l (deal), semnificând "Țara cu dealuri înalte" ori "Țara cu pământ înalt", deoarece sensul primar al cuvântului "deal" în limba română (crede și scrie Tonciulescu), a fost "parte a ogoarelor" și păstrat ca atare până astăzi... Evident că ne frapează aventurile interpretative ale acestui autor, privind Ardealul topic. Mai întâi pentru că în sensul de "loc înalt" (pe teritoriul carpatic cel puțin), nu găsim vreo noimă construcției apelativului discutat, deoarece podișurile transilvane apar ca "loc jos" căci le privești coborând din munte ; iar numeroasele depreșiuni intracarpate (acele "Țări în Țară" ale românilor ardeleni, cele mai vechi ținuturi locuite neîntrerupt de autohtoni și râvnite neîntrerupt de către năvălitorii penetranți), apar evident și mai joase ! Apoi "deal" ca parte a ogoarelor este o copilărie întrucât vedem și astăzi, la tot pasul intracarpatic, cum omul și-a desfășurat viața pe luncile mănoase, în "cîmpulunguri" și în "țări" de slobozenie a reliefului muntos, acolo unde pământul dădea rod, adică bucate și nu-i pe dealurile lăsate până la urmă pe seama pădurilor străvechi și a pășunilor lărgite prin defrișarea lor. Agricultură instalată masiv pe

dealuri este un fiasco economic absolut contemporat sau aproape, un efect al exacerbării demografice și fenomen "de nevoie" (presată și de instalarea nu puținelor platforme industriale în luncile apelor, poluându-le corespunzător tehnicilor folosite în procesul de producție). Excepție reprezintă Țara Moților unde agricultura (cu mei, ovăs și alac), s-a practicat și se practică mai ales pe dealuri și muncii teșiți, datorită configurației aparte a reliefului acestei regiuni carpatice românești, pădurilor rămânându-le cu precădere versanții. O excepție mai frapantă încă, este Țara Maramurășului unde se simte înaintarea agriculturii dinspre luncă în amonte (de jos în sus, pe terase paralele croite de mâna omului), demonstrând indirect prin actualul ei "peisaj" străvechime locuirii acelor pământuri destul de puțin darnice în bucate și materializând vizibil strădania întru seculară permanență a locuitorilor lor. Dar este știut cum excepțiile evidențiază regula.

Paul Tonciulescu are însă meritul de a demonstra împotriva eruditului Pavel Hunfalvy, că sufixul elu, - elö (ș.a.var.) lipit cu vremea la rădăcina "erdö" (pădure) și pornind de la năstrușnicul Erdeuleu (Erdelew) reținut de cronică lui Anonymus, însemna nu "dincolo" ci "înainte de", "în fața" pădurii (-lor). Deși pare fără echivoc, demonstrația nu rezolvă cu nimic tematica și controversalele pornite de ea, dimpotrivă, o simplifică aducând-o la porțile unei facile înțelegeri. Se adeverește și pe cale lingvistică cum atunci când nomazii fino-ugrici, deveniți de-acum "ugrieni", s-au avântat dinspre pseudo-stepa panonică spre răsărit, au ajuns la piemonturile carpatice unde s-au izbit literalmente, de învelișul păduros al munților, păduri legate între ele care pe acele timpuri coborau înspăimântător de periculoase până la Tisa. Astfel au dat în fața lor (înaintea lor) de pasuri și de o țară extrem de păduroasă (în realitate ei nici nu puteau ști ce s-ar găsi dincolo de acele păduri, grozave privite cu ochii stepici). De aici originalul "Erdö elü" ("cf. rom. "Păduroasa"), devenit apoi

"Erdely", situație în care relieful astfel contactat și peste care se desfășurau acele păduri, nu avea nici o însemnătate de fond.

Cu toate acestea, referitor la radicalul ard. - se cere să ne clarificăm dubiile stărnite. Căci galicul ardul = "țară, regiune" îl regăsim ca Ardal localitate în ...provincia Jo-hünheim din Norvegia ! Avem apoi ca anti celto-bretono-galic etimon invocat, localități ca Ardabil în Azerbaidjan, Ardekan (de două ori) și Artistan în Iranul central, sau Ardahan, în nord-estul Turciei și încă destule oiconime asemenea. (cf. "Das Neue Brockhaus", vol. V "Atlas", Leipzig, 1937). Nu credem că va apărea cineva să deducă radicalul ard, din lat. "ardeo" = a arde, a aprinde, ipostază în care până la sfârșit Ardeal ar fi țara unde se aprind pădurile pentru a se ara ogoarele pe coamele dealurilor...

Mult mai târziu și destul de recent înspre noi, păcălite la rândul lor, cancelariile chezero-crăiești în latina lor aproximativă și colbuită, au tradus Erdely prin "Transylva" adică rom. cult. Transilvania, tot o țară dincolo de păduri se cheamă. Așa încât nu vedem rostul actual de a relua o discuție sterilă și a nu accepta etimologia judicios stabilită de N. Drăganu, ung. Erdely ? rom. Ardeal. Tot așa cum nu ne deranjează num, ele deloc românesc dat altui spațiu geografic românesc, al vechii Moldove, Bucovina <slv. "buk", fag.

Această "Țară a Fagilor" a fost o altă păcăleală istorică, atât pentru slavii care lăsându-se către teritoriile circumcarpatine (sec. V-VII), au întâlnit acolo fagul diseminat marginal lor, cât și pentru Imperialii austrieci care au legiferat și generalizat impunând acest nume pentru noua provincie anexată, necunoscut ca "ființând" înaintea lor. Și asta cu referire la un întins ținut carpatic unde se constată o adevărată explozie de areal a molidișelor (coborâte mult și formând sâlhe după sâlhe, pe o lățime de peste 100 de km.). Adevărată "Țară a molidului", o Moldovă ! Chiar dacă bucovinenii se fălesc cu "mândra lor

grădină”(au și cu ce),nimenea nu și-a bătut capul în frământări de cuget sterile.Jocurile politice în care a căzut și această țară românească au survenit mult mai târziu și pe cu totul alte considerente și coordonate decât în cazul aparent similar, al Ardealului.

Ardeal rămâne un nume utilizat într-o constelație aparte de ordin politic și administrativ, precum și național de cultă reflectare în limba și conștiința noastră.Ne având nici un toponim de acest fel (măcar vreun sat vechi sau un munte oarecare), precum un ținut de “țară” interioară sau adiacentă Carpaților noștri cu acest nume sau măcar unul asemănător, factura de cultă și recentă fabricare de birou, frapează.Astfel presupunem (certitudinile termatice în acest domeniu sunt întotdeauna forțate),că pornind de la ecurile latiniste ale Școlii Ardelene,s-au introdus mai degrabă spontan,pe căile limbii vorbite în birouri,școli etc,termenii artificiali geografico-administrativi apoi și cu oarecare funcționalitate cotidiană (presa,carte tipărită),Transilvania și Ardeal ; primul de la latina de cancelarie dinaintea primului război mondial,celălalt prin traducerea apelativului ungar corespunzător.Important este însă modul în care au fost înțeleși și utilizați acești termeni (numai aparent aproape sinonimi: prin Transilvania s-a denumit numai spațiul intracarpatic propriu zis, în vreme ce Ardeal îngloba și celelalte provincii mari românești, deci împreună Banat, Crișana, Maramurăș și Transilvania (în imperiul austriac, Bucovina fiind considerată o provincie bine constituită, supusă direct Cancelariei Aulice de la Viena, prin guvernatorul ei cu sediul la Cernăuți).

Fabricarea și atribuirea acestor denumiri ex-catedra a avut și scopul de personalizare românească a locuitorilor de aici în raport (culmea !),cu . . . confrății lor de peste Carpați,aceia care încă de la primii cronicari,îi etichetau drept *ungureni* sau proveniți “din părțile ungurene”.Însăși “Miorița” aleksandriniană ne aduce în scenă oieri păcurari de proveniență

geograficăp diferită :”unu-i moldovan, unu-i ungurean și altu-i vrâncean”! Se pare că acest “ungurean” a creat situația de a nu mai place cât de puțin ne cunoaștem între noi (de parcă am fi etnii diferite) și de aceea s-a ales calea “ardelenilor”(termenul fiind și cronicărește atestat),subliniindu-se ființa de neam dacic pe care o poartă cu toții,deschiând ochii românilor “de dincolo” deveniți ei înșiși “regățeni” în ochii ardelenilor,după proclamarea României Mari. Așadar, ardelean, transilvănean, regățean exprimă un manierism nomenclatoric,ecoul lor în popor fiind diferit și mai puțin eficient decât funcțiile lor socio-politice.În acest context,survine și expresia “Patria Mamă” conferită vechiului regat

al României, deoarece ardelenii au descălecat-o în atâtea rânduri, conferindu-i ființa istorică de drept și de fapt. Căci vatra de neam a poporului român este mult mai bine conturată în ansamblul geografic al Carpaților (intra și extracarpatin).

Este prilejul să reținem și faptul surprinzător pentru neavizați, că nici numele munților Carpați nu-l regăsim purtat prin graiul poporului,fiind o denumire colectivă de factură cultă și de recentă “vechime” în limbă și scrieri.

Iată cum,lulelele preistorice ne îndeamnă până la urmă, spre știință și meditație, ca să fumăm în liniște și cu încredere esențele științei și nu fumurile ei nocive...

*Se montează statuia equestră a voievodului Bogdan
operă monumentală a sculptorului Ioan Marchiș (noiembrie 2005)*

Casa „Moșului” din Cuhea

IOANA DĂNCUȘ

Pe Valea Izei, la 42 km de Sighetul Marmăției se află localitatea Cuhea, sat tipic maramureșean, cu caracteristici proprii așezărilor „libere”. Cuhea a făcut parte din cnezatul de vale al Bogdăneștilor. Înainte de 1353 a fost stăpânită de către Bogdan Vodă care devine, primul Domn de sine stătător și întemeietor al statului feudal Moldova.

În perioada evului mediu (fiind reședință voievodală) localitatea a jucat un rol important. Mai târziu, satul a decăzut datorită vicisitudinilor vremii, dar și istoriei nefavorabile.

Un rol important în schimbarea înfățișării localității, dar nu numai, a avut și Deac Vasile Moșu. În calitatea lui de primar și viceprimar mulți ani la rând, Moșul (soția lui era moașă medicală în sat și de aceea, încă de când s-a însurat i s-a spus Moșu) a reușit să creeze locuri de muncă pentru sute de oameni prin înființarea **Fabricii** profilată pe confecționatul covoarelor și împletiturilor din nulele și mai târziu piese auto.

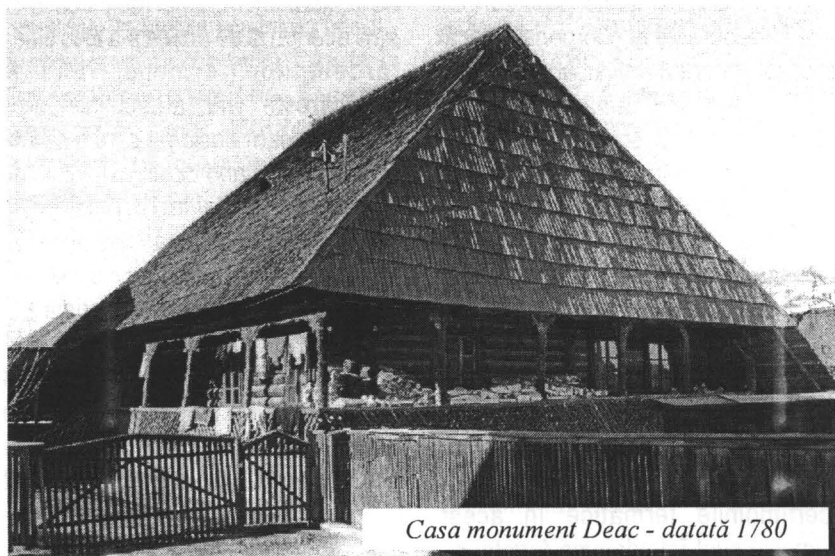
A reușit în felul acesta să oprească o parte a exodului cuhenilor, care se deplasau pe marile șantiere ale țării sau în binecunoscutele zone agricole în căutare de lucru, pentru a-și întregi veniturile.

Ideea obsesivă a Moșului și unul din scopurile vieții sale a fost de a face în localitate o statuie, „neapărat equestre”, voievodului Bogdan, vis realizat în acest an de către cunoscutul sculptor maramureșean Ion Marchiș. Această realizare deosebită credem că va deschide noi perspective „nepoților” lui Bogdan prin dezvoltarea turismului. Grupul statuar dedicat voievodului s-a bucurat încă de la început de multă prețuire din partea comunității.

Am simțit nevoia să amintesc toate aceste lucruri pentru a face o introducere la subiectul propriu-zis *Casa Moșului* monument de arhitectură care aparține aceluiași Moșu despre care am vorbit înainte, adică Deac Vasile Moșu.

Acest om a realizat, poate mai mult decât alții, care este importanța satului cu valorile sale și a fost conștient că „ceea ce uităm să păstrăm astăzi, nu vom avea mâine”.

De aceea nu și-a dăruit casa veche ca să-și construiască alta, ci cu

mândrie a păstrat-o pentru el și pentru urmași.

Familia Deac este atestată documentar în 16 ianuarie 1451. Ultimul descendent al familiei nobile Deac de Dragomirești care mai locuiește și astăzi în această casă este Deac Vasile Moșu, fostul primar și care face parte alături de familia Deac, a Baciului, a Perșunarului, a lui Hărcan și a Nănașului, dintr-un neam mare care s-a impus în Cuhea cu circa 300 de ani în urmă încuscrindu-se cu alte mari neamuri.

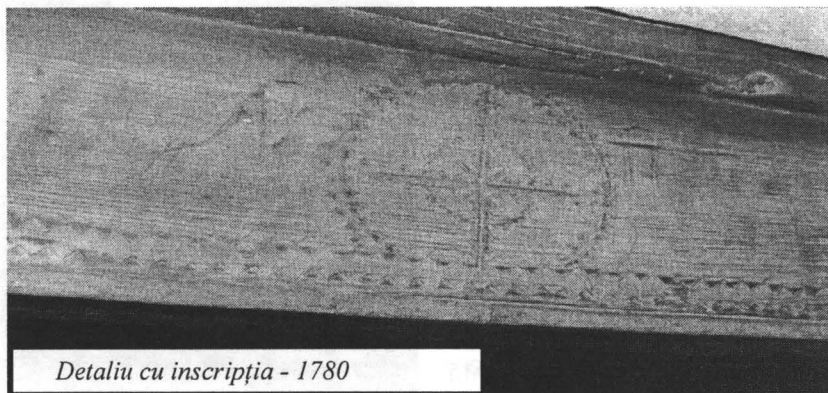
Casa este construită din bârne rotunde de brad dispuse pe orizontală în sistem blockbau încheiate la colțuri în „chetoare” românească, având la bază bârne masive de brad cioplite.

Planul casei are o tindă mare și trei camere. Acoperișul în patru ape, din draniță de brad, bătută la două rânduri, se prelungește pe spate. Prispa este dispusă pe fațada principală și lateral stânga și este prevăzută cu stâlpi ce realizează frumoase arcade. Meștergrinda străbate încăperile

din față camera și tinda fiind ornamentată cu motive specifice zonei: solare, geometrice, crucea înscrisă în cerc, dinți de fierăstrău motive întâlnite și pe ancadramentul ușii de la intrare, alături de anul construcției 1780. Se pare că în timp, casa a suferit modificări în plan, prin dublarea structurii inițiale tindă și cămară cu alte două încăperi similare ca plan, în spatele casei.

Casa începând din anul 2004 a trecut în patrimoniul Muzeului Maramureșului, fiind achiziționată de către Direcția pentru cultură, culte și patrimoniu prin Ministerul Culturii. Este conservată „in situ” și locuită în continuare de fostul proprietar Deac Vasile Moșu și familia sa.

Casa Moșului este una dintre puținele case, care au aparținut unor vechi familii nobile și care au rămas până în zilele noastre în locurile de origine. Mai amintim în zonă Casa Lazăr din Giulești și Casa Iurca din Hărnicești păstrate până în zilele noastre ca un simbol al unui mare număr de neamuri nobile atestate prin

diplomele publicate de către Ioan Mihalyi de Apșa.

Achiziționarea acestei case, care va rămâne conservată „in situ”, va constitui un nucleu viu, puternic, demn de urmat și care va îndemna și pe alți cuheni să-și păstreze vechile construcții, împiedicând ca satul tradițional Cuhea peste câțiva ani să rămână doar o amintire.

Casa are și un valoros inventar de interior. Astfel, toate încăperile sunt mobilate cu mobilier tradițional: paturi din lemn specifice, mese și lavițe, lăzi și lădoaie, totul pe specificul zonal. La mobilierul tradițional din lemn, confecționat de meșteri locali, se adaugă un foarte bogat inventar de piese textile și de țesături din lână, care împodobesc interiorul: cergi pe paturi, covoare, fețe de masă, șterguri alese în „țiară” (război de țesut), fețe de perină și lepedeie. Totul așezat cu bun gust pe specificul interiorului tradițional.

Nu lipsește „ruda” bogată în zestre de „țoluri”, „cerge” și „șterguri” și nici friza de icoane pe sticlă sau litografii catolice și bizantine după tradiția greco-catolică a locului. La toate acestea, în bucătărie vom descoperi o adevărată „expoziție” de vase și ustensile specifice, iar în „camera de oaspeți”, de grindă atârână permanent slăninile afumate și frumos mirositoare.

Trebuie să precizăm că s-a păstrat întreaga gospodărie cu elemente specifice zonei: poartă, grajd cu șură, colesă și fântână.

Poarta este construită din lemn de stejar, pe 3 stâlpi legați între ei printr-un fruntar. Are acoperișul în patru ape. Este prevăzută cu porțița („uștioară”) pentru trecerea persoanelor și poarta mare pentru trecerea animalelor și a atelajelor.

Poarta se integrează în specificul subzonei Izei Mijlocii, deosebindu-se, ca sistem ornamental, de tipul clasic al porților din Maramureș. Are ca specific motive geometrice romboidale mărunte, însemne solare, însemne creștine, „dintele de lup”, „ghinul” și

Interiorul casei

„arboarele vieții” încadrându-se, în general, în tiparul „elenistic și traco-dacic”.

Casa reprezentativă pentru arhitectura nobiliară specifică zonei și perioadei este un „monument viu” prin cei care mai viețuiesc aici dând contemporaneității pecetea istoriei.

Abstract

The Cuhea locality (Bogdan Vodă) lies on the Iza Valley, at 42 km from Sighet. Cuhea is represented in the Village Museum of Maramureș, in Sighetul Marmăției, by a monument house, dated 1799, with inscriptions, in Romanian with Cyrillic characters, and the craftsman's beam from the Bizău house, dated 1752, with a text in Latin carved on it.

Beginning with 2004, it was handed over into own museum's patrimony, and also the Deac Vasile Mosu house, which remains preserved „in situ” (in its original place) and the former owner will keep inhabiting the house.

The house has a large hall and three rooms and a traditional porch at the front and left side of the construction.

The craftsman's beam is

adorned with traditional motifs: solar symbols, geometrical symbols, the cross inside of a circle, the saw's teeth these motifs are present on the entrance door frame, alongside with the year of the construction, that is 1780.

The Deac Vasile Mosu house is one of the few houses that belonged to some old nobles families which have remained in their original place up until nowadays and it is integrated in the architectural style specific to this social category.

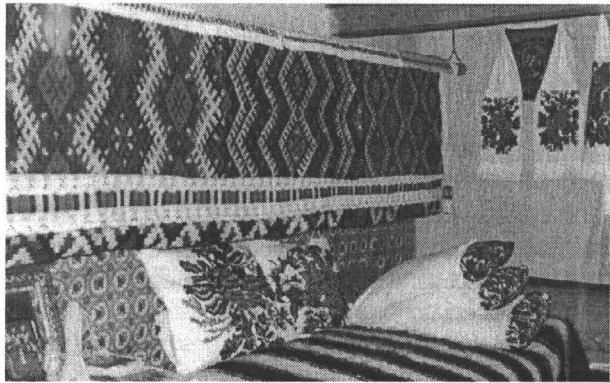
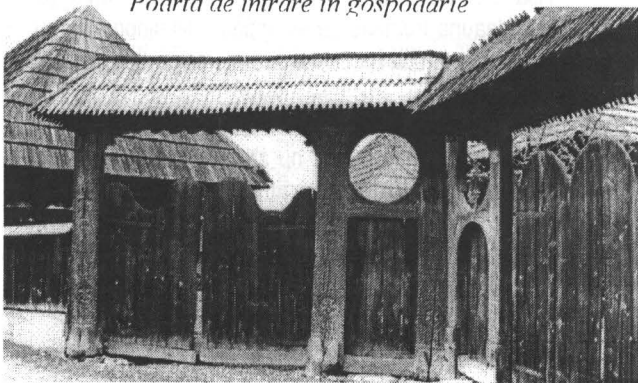
The house also has a valuable interior inventory: traditional furniture and textiles.

The house is also a „living monument”, through the people that live inside the house and, by doing this, the same people give the seal of history to the present day society.

We have to mention that the whole household was preserved, with all its traditional aspects: the gate, the stables with a born, tool and firewood shed, and the fountain.

The house belonged to a noble family and it is integrated in the architectural style specific to this social category.

Poarta de intrare în gospodărie

Alegerile prezidențiale în Ucraina și românii din dreapta Tisei 2004

ION BOTOȘ

„... De mult a sosit timpul de a forma raionul Așșenesc cu centrul în Slatina sau în Așșa și de scos românii din rezervație...”

*Pavlo F. Campov
(„Starai Zamoc” nr. 21-22, 534-535) din 13.03.2003*

După 1920 românii din dreapta Tisei, fără să fi visat, au fost alipiți către Cehoslovacia din 1939-1944, „gustă” jugul maghiar, iar după 1944 trec în componența Uniunii Sovietice. Lenin devine idealul pentru toți, cu el ne culcam și tot cu el ne sculam. În primii ani de sovietizare românii erau îndepărtați chiar și de armata sovietică. Abia în anii 60 au început ca să fie mobilizați în armată. Cum nu s-a stăruit de către comuniști să „dizolveze” românii dar nici nu s-a primit nimic, românii din Transcarpatia și în pașapoarte naționalitatea era scrisă română, măcar că au încercat s-o schimbe ... în lagăre au fost deportați, în închisori aruncați, dar au rezistat, au rezistat că au fost iubitori de neam, nu s-au vândut nici pentru posturi, nici pentru bani și dacă s-au aflat și de acei, timpul repede i-a așezat la locul cuvenit.

Schimbările politice după 1991 i-au pus pe gânduri și pe români. Ucraina a fost declarată independentă, peste tot au fost declarate normele democratice ...

Ne aminteam că în perioada comunistă am avut posibilitate să avem deputați în sovietul regional și chiar în sovietul suprem al Ucrainei, măcar că totdeauna erau „aleși” oamenii sistemului, dar erau și români. E erau ai noștri și printre ei, mulți nu și-au pierdut fața față de neam.

Sistemul e privit în mentalitatea populației, și nu chiar numai la români, că totul depinde de sistem. Începând de jos în sus, toți conducătorii erau numiți în toate ramurile, și acolo unde juca „democrația în alegeri” tot așa era, peste tot domina puterea și chiar pentru slujitorii puterii exista spaima că vor pierde.

Dacă la sistemul sovietic alegerile erau un joc politic bine gândit, după declararea Ucrainei independente alegerile au devenit un joc brutal în care toate structurile de stat erau implicate.

Falsificarea a devenit normă, totul se făcea la comandă, începând cu formarea comisiilor electorale. Întocmirea listelor de alegători și terminând cu falsificarea rezultatelor, dar toți se împăcau că așa trebuie să fie. Rolul principal în pregătirea și desfășurarea alegerilor îl aveau primăriile în frunte cu primarii și conducătorii organizațiilor bugetare din localități, care făceau orice ce li se spunea, și pe urmă se gândeau la rezultate, devenind slugi la „politici”.

Așa era sistemul politic, și cu atât mai mult că minoritățile totdeauna trebuiau să se împace. Minoritățile nu pot fi în opoziție față de stat nici chiar prin diferite partide politice, până când...

Dar în procesele democratice nu trebuie să stăm la o parte și să slujim pe cineva, cine nu ar fi din stânga sau din dreapta, noi totdeauna suntem sortiți să rămânem minoritate și trebuie să fim uniți în păstrarea neamului și a românismului, să nu ne agățăm de hotărârea ambițiilor, ci să fim uniți în hotărârea problemelor noastre pe care le avem noi românii, ca minoritate în societate.

Problemele personale ridicate la diferite manifestări nu

trebuie să niveleze problemele generale și să nu uităm că noi suntem români în primul rând, și pe urmă sunt altele și cu atât mai mult în evenimentele politice să nu ne îndepărtăm de alte minorități cu care de sute de ani trăim fără să fi avut ceva de împărțit, aceasta este mai presus ca orice.

Românii din Transcarpatia locuiesc compact în raioanele: Teceu în satele Așșa de Jos, Slatina, Topeina, Strâmtura; în raionul Rahău în satele Biserica Albă, Așșa de Mijloc și satul Plăiuț care se află sub jurisdicția primăriei satului Vodița (comună rusină). Conform recensământului realizat în 5-14 decembrie 2001 regiunea Transcarpatia are o populație de 1258,3 mii dintre care raionul Teceu are 171,9 mii locuitori, iar raionul Rahău 90,9 mii. În raionul Teceu locuiesc 21,3 mii români, în proporție față de numărul total 12,4 %. În raionul Rahău locuiesc 10,5 mii români, formând 11,6% din populația totală a raionului.

Redăm statistica cu numărul de locuitori în comunele românești după recensământul din anul 2001 și informațiile primăriilor la 1.01.2004 (Tabelul nr. 1).

Satele românești din dreapta Tisei după recensământul din 5-14 decembrie 2001 și informațiile primăriilor la 1.01.2004

Denumirea sovietelor locale	2001	2004
	Numărul de locuitori	Numărul de locuitori
Așșa de Jos	8514	8505
Topcino	2238	2233
Strâmtura	5531	5539
Slatina	8956	8956
Biserica Albă	3024	3150
Așșa de Mijloc	6795	6801
Plăiuț	882	-
Total	35940	-

Conform datelor statistice în satele românești din dreapta Tisei (unde românii trăiesc compact) avem 35.940 de locuitori. Vom prezenta numărul alegătorilor pe secțiile electorale (Tabel nr. 2), dar totodată atragem atenția că românii locuiesc în două unități administrative raionul Rahău și Teceu, care împreună au format circumscripția electorală Nr. 74.

Numărul alegătorilor satele românești din dreapta Tisei, anul 2004

Nr. secție	Localitatea	Numărul de alegători
54	Așșa de Jos	2823
55	Așșa de Jos	2558
56	Podisor	865
57	Topcino	1096
58	Strâmtura	1936
59	Strâmtura	1061
60	Slatina	1738
61	Slatina	1999
62	Slatina	1365
63	Biserica Albă	2103
64	Biserica Albă	273
65	Așșa de Mijloc	2975
66	Așșa de Mijloc	1343
67	Așșa de Mijloc	770
69	Plăiuț	626
Total		23558

Ca să fie mai ușor pentru cititor de înțeles pe parcursul procesului alegerilor, prezentăm aderarea românilor la partidele politice din Ucraina (Tabel nr. 3) unde observăm că în întregime predomină Partidul Social Democrat (unit) din care majoritatea lucrătorilor bugetari au făcut parte și totodată comisiile electorale au fost bazate pe acei lucrători bugetari.

Aderarea politică a românilor din dreapta Tisei (1.01.2004)

Denumirea localității	Partidul politic	Numărul membrilor
Apșa de Jos	PSDU (u)	850
Topcino	PTU	98
Strântura	ГР? доВА УКРАУИНА	123
	Partidul Comunist	72
	PSDU (u)	360
Slatina	PSDU (u)	150
Biserica Albă		
Apșa de Mijloc	PSDU (u)	106
	PCU	7

Ca toate comunele din circumscripția teritorială Nr. 74, așa și în comunele românești comisiile electorale au fost formate conform legii, dar cu excepția că fiecare candidat inclus pe buletinul de vot trebuia să aibă doi reprezentanți în comisie și pe cei mulți candidați nu i-a durut capul cine vor fi reprezentanții lui. Atunci primăriile au inclus oamenii apropiați de candidatul puterii, fiecare comisie electorală mărită. Ca peste 30 de persoane a devenit un instrument pentru falsificare, dar important este că majoritatea deputaților aleși și în Rada Supremă până în anul 2004, tot prin falsificare au ajuns la posturi, dar atunci era norma falsificarea (mă refer la zona noastră).

De la primul pas al procesului alegerilor s-a prevăzut că lupta se va petrece între două personalități premierul ucrainean, Victor Ianukovici și liderul „Forțelor Democratice” din Ucraina Victor Lușcenko. Dacă reprezentantul puterii a avut o bază puternică în satele românești prin reprezentanții partidelor asociate și chiar prin vărsarea de bani, aceasta nu s-a simțit din partea reprezentantului forțelor democratice și cu atât mai mult că înainte de alegeri premierul Ucrainei Victor Ianukovici a ridicat pensiile pensionarilor care totdeauna sunt un contingent stabil la alegeri.

Din timp s-a prevăzut că alegerile vor fi murdare și brutale, încă nu au fost date uitării alegerile pentru primarul orașului Mucacevo, de care a vorbit întreaga Europă, dar noi am prevăzut că românii vor rămâne la nivel și se vor implica în „prostii”, și nu am greșit, alegerile s-au petrecut în satele românești ca totdeauna, în afară de Apșa de Jos unde pentru prima dată în istoria Apșei de Jos, după cel de-al doilea război mondial s-au petrecut alegeri democratice și fără nici o falsificare. S-ar pune câteva întrebări de ce așa s-a întâmplat la Apșa de Jos și nu în toate comunele românești?

- Reprezentanții candidatului puterii au fost „slabi”, nu au fost foarte bine organizați și foarte puternici?
- Reprezentanții candidatului opoziției au fost „puternici”? Nu toți!
- Primăria nu a avut dorința să câștige reprezentantul puterii? Da, a dorit, dar...

La Apșa de Jos intelectualii care au fost prezenți în comisiile electorale (o parte) au obosit de acuma de prostiile care s-au petrecut până acum la alegeri și au hotărât să pună capăt la prostii și falsificare și cred că nu au greșit. Pe parcursul alegerilor nu a fost nici o plângere din partea reprezentanților partidelor (care au fost mulți) nici din partea opoziției, nici din partea reprezentanților puterii.

Dacă în comunele ucrainene și în alte comune românești s-au petrecut lucruri mai murdare, la Apșa de Jos nu s-a observat nici un lucru urât.

Apșenii au arătat că se poate ține capul sus fără să fii pe urmă implicat în procese juridice. Dar, în toate trei turele a câștigat Victor Ianukovici cu o diferență mică față de Victor Lușcenko, dar putem să afirmăm că după câtă forță au pus

reprezentanții puterii față de opoziție a câștigat Victor Lușcenko, pe parcursul alegerilor o influență foarte mare la români a avut televiziunea, și în primul rând canalul „5”, de la care majoritatea românilor de dimineață până iar dimineață primeau informațiile adevărate despre alegeri. Mai jos vom da informația despre votul românilor pe secții electorale (Tabel Nr. 4) și pe localități (Tabel Nr. 5).

Nr. secție	Localitatea	I TUR		II TUR		III TUR	
		DA Lușcenko	Ianukovici	DA Lușcenko	Ianukovici	DA Lușcenko	Ianukovici
54	Apșa de Jos	186	198	241	281	277	287
55	Apșa de Jos	131	203	221	313	228	292
56	Podgor	15	90	89	256	27	93
57	Topcino	51	178	74	462	246	300
58	Strântura	260	623	44	971	59	406
59	Strântura	252	388	24	569	62	132
60	Slatina	236	669	340	901	460	711
61	Slatina	228	524	312	645	415	500
62	Slatina	155	311	207	449	231	257
63	Biserica Albă	111	1052	172	838	239	499
64	Biserica Albă	12	166	23	156	29	73
65	Apșa de Mijloc	114	1082	127	1921	211	585
66	Apșa de Mijloc	36	149	63	623	53	261
67	Apșa de Mijloc	56	193	73	455	45	186
69	Plăiuț	58	230	60	174	86	102
Total		1891	6056	2070	9014	2688	4684

Votarea românilor din dreapta Tisei la alegerile prezidențiale din Ucraina 2004 (pe secții).

Satul Plăiuț face parte din comuna rusină Vodița.

Denum. localit.	Primar	I TUR			II TUR			III TUR		
		DA Lușcenko	%	Ianukovici	DA Lușcenko	%	Ianukovici	DA Lușcenko	%	Ianukovici
Apșa de Jos	Vasile Marina	332	40,4	491	59,6	551	39,3	850	60,7	532
Topcino	Dumitru Bezec	51	22,3	178	77,7	74	13,8	462	86,2	246
Strântura	Vasile Buga	512	33,6	1011	66,4	68	4,2	1540	95,8	121
Slatina	Ildice Socolan	609	28,8	1504	71,2	859	30,1	1995	69,9	1106
Biserica Albă	Gheorghe Berinde	123	9,1	1218	90,9	195	16,4	994	83,6	288
Apșa de Mijloc	Nuțu Șiman	206	12,6	1424	87,4	263	8,1	2099	91,9	309
Total		1833	23,9	5826	76,1	2010	18,5	8840	81,5	2602

Tabel nr. 5

Procentele din numărul alegătorilor care au votat pentru Lușcenko Victor și Victor Ianukovici.

Alegerile Prezidențiale în Ucraina 2004

Numărul de alegători care au votat pentru Victor Lușcenko și Victor Ianukovici în comunele românești din dreapta Tisei

Denumirea localității	Primar	Numărul total de alegători	I TUR 31.X.2004	II TUR 21.XI.2004	III TUR 26.XII.2004
Apșa de Jos	Vasile Marina	6273	823	1401	1204
Topcino	Dumitru Bezec	1096	229	536	546
Strântura	Vasile Buga	2997	1523	1608	659
Slatina	Ildice Socolan	5102	2113	2854	2574
Biserica Albă	Gheorghe Berinde	2376	1341	1189	860
Apșa de Mijloc	Nuțu Șiman	5088	1630	3262	1341
Plăiuț	-	626	288	234	188
Total		23.558	7947	11084	7372

Tabel nr. 6

Alegerile Prezidențiale în Ucraina 2004

Informație generală pe circumscripția electorală nr. 74 raioanele Teceu și Rahău (satele românești)

Tabel nr. 7

Nr. secții	Numărul alegătorilor incluși în liste pe secțiile electorale	Numărul alegătorilor care au primit buletin de vot	Numărul alegătorilor care au luat parte la vot	Numărul de buletine nevalabile	Numărul de voturi care nu au susținut nici un candidat
54	2823	587	586	18	4
55	2585	538	538	12	6
56	865	135	135	13	2
57	1096	577	577	27	4
58	1936	507	507	39	3
59	1061	201	201	5	2
60	1738	1234	1234	47	16
61	1999	984	984	50	19
62	1365	522	522	25	9
63	2103	793	793	37	6
64	273	108	108	0	6
65	2975	838	838	30	12
66	1343	340	340	24	2
67	770	250	250	12	7
69	626	194	194	5	1
Total		23558	7808	344	99

Dacă ne uităm în Tabelul nr. 6, observăm că numărul total de alegători în satele românești este de 23558. Au luat parte la alegeri în medie 8800 de alegători pe tur de scrutin, adică 24% din cei 36,7%. S-ar pune întrebarea unde sunt majoritatea alegătorilor și de ce nu au luat parte la alegeri?

☞ O parte din populația satelor românești se află la muncă sezoniere pe teritoriul Rusiei sau Ucraina

☞ O parte se află la lucru în țări europene: Italia, Cehia, Slovacia, Portugalia, Spania ș.a.

☞ O parte a populației au aderat la secta religioasă „Martorii lui Iehova” care nu ia parte la alegeri.

Ne punem întrebarea ce au dat alegerile prezidențiale din Ucraina anul 2004 pozitiv și negativ pentru români?

☞ „Forțele democratice au câștigat în Ucraina” în frunte cu Victor Iușcenko

☞ Românii din dreapta Tisei au înțeles că se poate într-o țară democratică să se petreacă alegeri democratice ceea ce nu a fost până în anul 2004

☞ Și dacă în viitor se vor falsifica alegerile, vinovații vor fi pedepsiți ceea ce nu a fost până acum

☞ Cred că și primarii români au înțeles că în viitor mai ușor va fi să fii primar adevărat decât „primar - slugă”.

☞ Conducătorii organizațiilor bugetare au înțeles că mai departe de politică și mai aproape de colectivitate va fi un lucru mai stabil și mai bun.

☞ Alegerile nu au împărțit românii, dar cred că pe mulți îi va uni că au înțeles decât să fii slugă cuiva mai bine să fi liber față de neamul tău.

☞ Alegerile au demonstrat că dacă vom fi uniți vom fi puternici. Cu părere de rău au avut loc și aspecte negative în urma alegerilor.

I. Primarii români sunt aleși ca să apere interesele românilor și dacă nu sunt împuterniciți în hotărârea unor probleme din partea românilor să nu-și asume deciziile.

- în timpul alegerilor primarii români s-au adunat la Slatina și pe urmă la Ujgorod, unde în 29.XI.2004 apar la „știri”, la televizor, că au făcut vizită la guvernator și cer autonomie Domnul Ivan Rizac afirmă pe paginile ziarului „Stribna Zemlea” Fest din 2-8 decembrie 2004, nr. 47 (452) că românii duc tratativei ca să formeze district autonom. Acești primari care în timpul revoluției portocalii „au pus pe foc” din partea românilor nu au nimic comun cu românii, nu că nu ar dori românii ca să locuiască într-un raion aparte, da ar dori, dar în urma proceselor juridice normale.

Românul niciodată n-a căutat cine îi este vecin, dacă vecinul are nefericire, mă rog îi „arde casa”, el nu țipă adăugând benzină pe foc acesta este adevărul!

Domnii primari! Dacă vă doare sufletul de români să vă implicați în hotărârea problemelor pe care le au românii.

1. Uitați-vă ce drumuri avem

2. Avem două ziare românești din dreapta Tisei „Apșa” și „Maramureșeni”, primul este pe cale de dispariție, al doilea îl va urma. De trei ani de existență voi nu ați dat nici o copeică pentru ziarele românești. Pe cine slujiți? (în afară de primarul Vasile Buge - Strâmtura).

3. Nu vă îndepărtați de manifestările care se petrec în satele românești, fiți alături de români.

4. Pune-ți-vă întrebarea, ce ați făcut pentru români și pentru cultura românească, în ce stare se află bibliotecile satelor românești, câte cărți s-au procurat în ultimii ani?, de ce s-au îndepărtat școlile de primării, oare la școală nu-s copiii noștri?

5. Domnii primari lăsați politica la o parte și vă apropiați de problemele românilor.

II. În dreapta Tisei, pe hârtie funcționează cinci asociații social culturale ale românilor și pentru aceasta ar fi corect să nu se implice în problemele politice, și cu atât mai mult cu cât dacă unii președinți fac adresări. Să facă din numele asociațiilor care le conduc, dar nu în numele românilor.

III. Acum mă adresez „patrioților” care în timpul primelor scrutinuri ale alegerilor au stat de o parte sau au fost de partea reprezentantului puterii și pe urmă după ce s-a văzut că opoziția va câștiga, repede au schimbat pălăria și au trecut de partea opoziției. Domnii aceasta nu este spre cinstea dumneavoastră!

IV. Unii români au început să se „cațere” în hotărârea problemelor generale pe care le au românii. Domnii opriți-vă...!

Ce așteaptă românii din dreapta Tisei în urma schimbărilor politice din Ucraina, în urma alegerilor Prezidențiale 2004

1. Să nu fie neglijate minoritățile;

2. Să nu pierdem ceea ce am avut pe timpul comuniștilor

- deputați raionali;

- deputați regionali;

- deputați în Rada Supremă

Statul ucrainean ar trebuie să se gândească în privința minorității românești.

Ani la rând cer „cotă” la alegeri atât pentru regiune cât și pentru Rada Supremă.

Noi strigăm, iar ei nu ne aud, tind să ne dizolve în evenimentele politice.

3. Să fie deschis podul Slatina - Sighet, că dacă noi tindem spre Europa, atunci trebuie să construim poduri de legătură între țări.

4. Să se oprească ucrainizarea școlilor românești.

5. Românii așteaptă noi facultăți cu predare în limba română.

6. Asociațiile social culturale ale românilor din Transcarpatia să fie susținute de stat măcar la realizarea unor manifestări culturale.

7. Ziarele românești să fie finanțate de stat, măcar în parte.

Bibliografie

☞ Informator: Ion M. Botoș, Apșa de Jos, membrul comisiei electorale, nr. 54, Apșa de Jos

☞ Ziarul „Drujba” nr. 106 (7583), 25 noiembrie 2004

☞ Ziarul „Drujba” nr. 117 (7594), 31 decembrie 2004

☞ Ziarul „Drujba” nr. 1 (7595), 6 ianuarie 2005

☞ Ion M. Botoș, „Românii din Transcarpatia”, Ed. Macarie, Târgoviște 2003, p. 40-41

☞ Ion M. Botoș, La Nord de Tisa, în „România Mică”, manuscris, Apșa de Jos

☞ Ibidem, p. 32

☞ Informator: Vasile Gh. Vlad, membrul comisiei electorale pe circumscripția electorală nr. 74

☞ „Stribna Zemlea” nr. 47 (610) 25 decembrie 2004

☞ Ziarul „Stribna Zemlea - Fest” 2-8 decembrie 2004, nr. 47 (452)

☞ „Știri” la televiziunea de stat, Ujgorod, 29.XI.2004

România, prin bogățiile și frumusețile sale naturale, prin valoarea și marele număr al monumentelor trecutului sau prezentului, prin valoarea creațiilor etnografice și folclorice, ca și prin baza materială, oferă largi posibilități de admirație numeroșilor vizitatori, atât români cât și străini.

Mărturie a istoriei noastre milenare, de o deosebită importanță pentru cunoașterea trecutului poporului român, patrimoniul vestigiilor de cultură și istorie ale României înmănușează monumente a căror faimă a depășit granițele țării, stârnind un viu interes turistic.

Turismul a devenit în epoca contemporană o noțiune deosebit de complexă; el se dezvoltă în strânsă legătură cu ascensiunea economiei și culturii naționale.

Principalul beneficiar al acestei minunate activități de turism, care îmbină armonios o multitudine de alte acțiuni educative, culturale și sportive, este **omul**.

Turismul căpătând o aderență extrem de largă și un caracter de masă antrenează un număr foarte mare de oameni dornici de a cunoaște frumusețile naturii și cele create de colectivitatea umană de-a lungul istoriei.

Dacă o parte din bogățiile materiale și spirituale se găsesc și pot fi admirate pe întregul cuprins al țării, altele, și dintre cele mai importante sub aspectul istoric, etnografic, sunt cuprinse în colecțiile muzeelor. Muzeele și colecțiile răspund unor însemnate necesități legate de cunoașterea științifică, estetică și etică.

În zilele noastre, cărțile științifice sau de artă, televizorul și în special internetul deschid considerabil gustul pentru cunoaștere, dar, pe lângă acestea, vizitarea muzeelor oferă avantajul de a prezenta obiecte, documente sau opere originale de a le înlesni astfel adevăratul contact cu realitatea istorică, cu creația într-un anumit domeniu.

Muzeele se profilează ca niște instituții științifice și culturale moderne, contribuind la formarea conștiinței de tip nou, mai cuprinzătoare, mai deschisă către noutate și mai profund umană. Trebuie așadar îmbunătățită activitatea muzeelor țării, trebuie valorificate eficient monumentele istorice, de artă, de

arhitectură și ale naturii.

Autoritatea Națională pentru Turism (ANT) ar trebui să se preocupe și de sporirea permanentă a numărului de trasee turistice, ca și în cadrul diferitelor trasee și itinerarii diferențierea programelor, includerea judicioasă a tuturor atracțiilor turistice ale unei anumite zone: locuri semnificative, mărturii străvechi ale istoriei poporului nostru, ale tradițiilor sale, ale geniului său artistic.

Astfel apare tot mai pregnantă necesitatea unei cât mai bune informări prin pliante, broșuri, ghiduri, panouri, hărți turistice, pagini web, reclame în reviste de specialitate.

Muzeele ar trebui să colaboreze cu Autoritatea Națională pentru Turism, editând diverse materiale de valorificare științifică și de popularizare a colecțiilor.

Autoritatea Națională pentru Turism ar trebui să tipărească materiale publicitare în care să fie prezentate obiectivele turistice importante, muzeele, monumentele de valoare. Aceste materiale ar trebui împărțite la toate agențiile de turism din țară, dar și la marile agenții din străinătate.

Din păcate mai există muzee care nu dispun de astfel de materiale de promovare.

Turiștii nu cunosc existența obiectivelor din zona vizitată sau nu știu ce valori ascund unele muzee, ei fiind de cele mai multe ori vizitatori virtuali de muzee sau monumente. De aceea, ar fi bine ca muzeele să informeze vizitatorii asupra exponatelor existente, să evidențieze cele mai valoroase exponate, să caute ca vizitatorii să fie atrași prin diferite forme, să faciliteze contactul cu publicul cât mai mult și în condițiile unui beneficiu spiritual cât mai ridicat. Trebuie ținut cont de natura publicului, ca și de dorința acestuia de a fi prompt și complet informat asupra tuturor valorilor culturale ale unei anumite localități sau zone.

În privința locurilor unde se află monumente istorice sau muzee, turiștii nu găsesc peste tot texte lămuritoare, care să arate pe scurt însemnătatea obiectivelor vizitate. De aceea este binevenită amplasarea panourilor de polularizare a obiectivelor turistice din localitate sau zonă (muzee, monumente istorice, de artă, de arhitectură) în locurile de aglomerație, pe

marginea șoselelor, la intrarea în localități, în gări, autogări, aeroporturi. Pentru punerea în valoare a atracțiilor turistice ale unei localități se mai pot lua o serie de măsuri printre care: iluminarea obiectivelor turistice din oraș cum ar fi statui, monumente, case monument de arhitectură; amplasarea de indicatoare spre unele obiective turistice ca muzeele și casele memoriale din localitate, biserici, mănăstiri; de asemenea în apropierea obiectivelor amplasarea de spații necesare pentru comerțul specific turistic, aprovizionarea permanentă cu cărți poștale ilustrate, pliante, broșuri, albume, ghiduri, hărți turistice, CD-uri, obiecte de amintiri cât mai variate și reprezentative.

Tipăriturile ar trebui prezentate în mai multe limbi și în forme variate, mergând de la simple pliante până la albume mari.

Ilustratele, ghidurile, CD-urile trebuie să se refere în primul rând la obiectivul respectiv, la zona etnografică respectivă, acesta fiind un motiv imediat de interes pentru turiști.

Muzeele ar trebui să practice o serie de metode menite să lărgască contactele cu publicul prin expoziții speciale, ghidaje pe teme speciale, conferințe, prezentări în presă.

Mai există muzee care sunt organizate pe formule șablon, cu expoziții destul de formale, care nu aprofundează un domeniu oarecare și care nu impresionează în nici un fel pe vizitator. Unele muzee de istorie folosesc, de pildă, un material ilustrativ, fără preocuparea de a pune în evidență documente și evenimente care să oglindească istoria locală sau zonală.

În aceste muzee se impune modernizarea expozițiilor folosindu-se cele mai ingenioase soluții (un mobilier și material auxiliar nou, o tematică științifică ținându-se cont de cerințele muzeografice actuale) în vederea sporirii atractivității și interesului publicului, căutându-se să se obțină oglindirea preponderentă a istoriei, a creației artistice, a etnografiei și a bogățiilor naturale din zona respectivă.

Fiecare muzeu trebuie să devină unicat, cu o personalitate distinctă, întărindu-i vizitatorului impresia că a văzut o expoziție sau o colecție care nu mai există decât în acea localitate.

De mare succes în rândurile turiștilor se bucură muzeele specializate amplasate în localități caracteristice, muzeele reprezentative cu o personalitate proprie.

O serie de muzee și case memoriale reușesc să creeze o ambianță istorică plină de autenticitate, o evocare a personalității dispărute, în timp ce estetica și funcționalitatea clădirilor respective sunt bine puse în valoare.

Pe casele memoriale ar trebui amplasate plăci care să cinstească memoria unor personalități a căror viață a fost legată de localitatea respectivă. De asemenea, pe clădirile arhitectonice (clădirile monument) ar trebui amplasate plăcuțe care să menționeze perioada din care datează sau să precizeze dacă clădirile au vreo importanță istorică pentru localitate sau zonă.

Unele piedici într-o bună desfășurare a programelor turistice constau în orele de vizitare, care nu totdeauna țin cont de posibilitatea de vizitare a celor care nu sunt din localitate. Există grupuri de turiști care au numai un sejur de trei zile în țară. O sugestie ar fi, în limita posibilităților, modificarea programului de vizitare: ziua liberă să nu fie aceeași pentru toate muzeele, respectiv luni; unele muzee să-și înceapă programul mai devreme, altele să-l continue mai târziu. Prin valoarea lor istorică și de document, monumentele istorice constituie un important factor de educație și puncte de atracție pentru turiștii români și/sau străini.

Dar din păcate, din numărul mare de monumente istorice, de artă de pe cuprinsul țării, prea puține sunt cele ale căror stare corespunde scopurilor de integrare a lor în circuitele turistice. De aceea trebuie valorificate multilateral monumentele sub aspect estetic și funcțional, prin restaurarea lor, prin sistematizarea zonelor înconjurătoare, prin rezolvarea legăturilor de circulație, prin introducerea confortului modern (fără a dăuna aspectului autentic), a iluminatului nocturn etc.

E regretabil să se folosească necorespunzător unele castele de mare valoare istorică sau case monument. Unele monumente sunt folosite în alte scopuri sau sunt pur și simplu părăsite și în ultimă instanță ruinate.

Starea în care se află amenință cu dispariția unele valori

importante istorice și arhitectonice.

Prin faptul că turismul impune studierea, pregătirea, dotarea și echiparea judicioasă a tuturor traseelor, a zonelor și localităților străbătute trebuie subliniat un alt aspect important. O dată cu prelungirea în timp a existenței monumentelor ca vestigii ale trecutului și prin asigurarea justei lor utilizări, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor duce la evidențierea specificului arhitectonic și artistic al zonelor țării, al orașelor, factor de seamă în atragerea fluxurilor turistice spre aceste zone și localități.

În ce privește popularizare monumentelor se impune conlucrarea în acest domeniu a instituțiilor județene de cultură, a inspectoratelor școlare și a Autorității Naționale pentru Turism. Cunoașterea, popularizarea și valorificarea lor ar putea constitui pentru județ (localitate, zonă) și o importantă sursă de venituri prin turism.

Intensitatea fluxurilor turistice viitoare depinde și de modul de prezentare a diferitelor obiective (muzee, monumente de istorie și artă, de arhitectură sau naturale) cât și a traseelor turistice. Este nevoie de persoane competente, capabile să prezinte atracțiile locurilor vizitate, de a lăsa turiștilor și vizitatorilor impresii de neuitat.

În muzee se întâlnesc persoane calificate care fac îndrumare pe lângă munca de cercetare. O metodă ar fi ca în lunile de vară să se folosească în același timp ajutorul studenților practicanți, care se oferă să lucreze în timpul vacanței ca

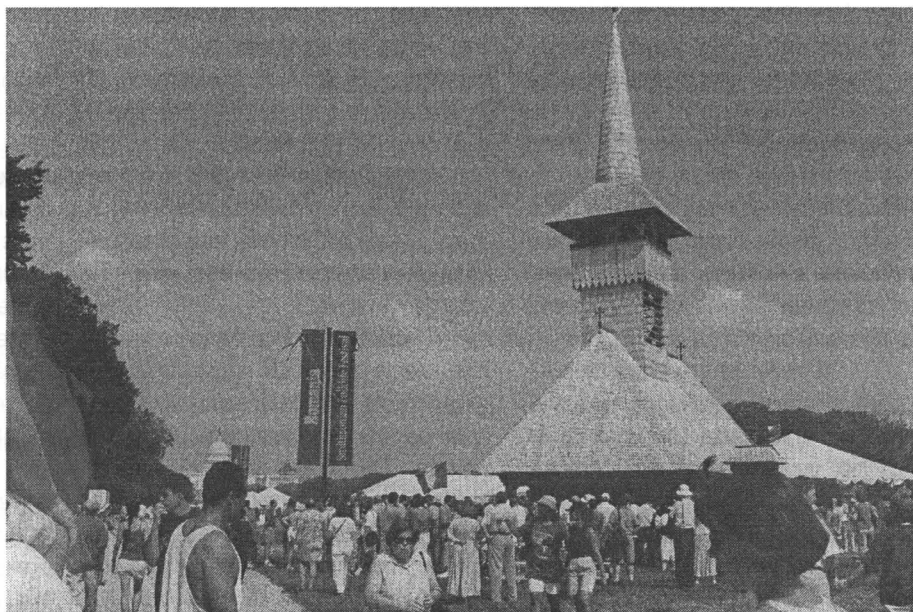
îndrumători. Asigurarea unui ghidaj cât mai corespunzător necesită pregătirea unui grup de îndrumători și instruirea lor periodică.

Pe lângă metodele de ghidaj tradițional, în acest domeniu se poate face apel la tehnica modernă. Se pot folosi „ghizi electronici” care să-i înlocuiască pe ghizii umani. Este vorba de aparate care transmit informații asupra locului vizitat, în mai multe limbi (engleză, franceză, germană etc.) doar prin reglarea unor butoane și introducerea de fișe sau monezi. Aceste aparate asigură o prezentare de calitate a obiectivelor turistice, prezentând și o eficiență economică prin faptul că dau posibilitate personalului de specialitate să se ocupe cu alte sectoare ale activității muzeale. Aceste aparate ar trebui introduse în principalele muzee și la obiectivele de mare interes turistic.

Desigur că aceste măsuri nu încheie sfera preocupărilor față de valorificarea importantelor monumente istorice și a locurilor cu interes turistic de care dispune România. Este doar un început în perspectiva acestei activități.

Efortul colectiv al celor interesați în aceste probleme (instituții de cultură, Autoritatea Națională pentru Turism) va duce la afirmarea tot mai accentuată a turismului românesc, corespunzător potențialului turistic de care dispunem, dar și corespunzător implicațiilor sociale, economice și culturale ale fenomenului turistic, fenomen care capătă o importanță tot mai mare în plan local, zonal și național.

Biserica noastră la Washington D.C. - 1999, iunie

Consacrarea Bisericii Sf. Pantelimon, Canton, Ohio, SUA

MIHAI DAÂNCUȘ

În revista noastră Tradiții și Patrimoniu nr. 4-5 din 2003 am publicat articolul, „Biserici călătore...” Scriam în acel articol despre vechea tradiție cu exemplificări încă din sec. Al XVIII-lea a transmutării bisericilor dintr-un loc în altul, dintr-un sat în altul după necesități și posibilități și am dat câteva exemple. Am adus problematica în actualitate și ne-am referit la bisericile construite după Revoluția din decembrie '89 de către echipa de meșteri a Muzeului satului maramureșean și transferate unor comunități de români din străinătate.

Referindu-ne la continentul american, amintim biserica construită pentru comunitatea română ortodoxă din Caracas-Venezuela și desigur la biserica construită pentru comunitatea română greco-catolică din SUA, restaurată în parcul reședinței episcopale din Canton-Ohio.

Împrejurările în care a fost transferată biserica la Canton le-am descris în articolul anterior. Reamintim aici doar că această biserică, împreună cu alte construcții din lemn specifice Maramureșului, s-au construit cu ocazia prezenței României la marea manifestare „Smithsonian Folklife Festival Washington D.C. 1999”.

Am scris despre prezența României și a Maramureșului acolo și despre imensul succes și aprecierea de care s-a bucurat în special prezentarea acestei bisericii care a fost vizitată de 1.096.784 persoane (după datele furnizate de autoritățile americane). Și aceasta în numai zece zile. În anul 2003 la solicitarea PSS John Michael Botean, subsemnatul împreună cu meșterii Găvrilă Hotico-Americanul și Liviu Bleda ne-am deplasat la reședința episcopală din Canton pentru a restaura definitiv biserica și celelalte construcții specifice zonei Maramureș și donate (două porți maramureșene, două cruci/troițe, un „șopru” (pavilion) pentru „jocul satului”, „o căsuță” (pentru un mic muzeu)).

Deoarece deplasarea s-a făcut toamna târziu nu am terminat lucrările fiind necesară încă o deplasare pe care au făcut-o meșterii Hotico și Bleda în anul 2004 când au terminat lucrările la șopron și la o poartă și au mai confecționat un „fus” specific Maramureșului. Iată că pe pământ american a răsărit și a crescut un mic „sat maramureșean”, un „muzeu în aer liber” care cuprinde câteva monumente specifice: biserica de lemn, căsuța (muzeu), o porțiță și două porți maramureșene sculptate în lemn de stejar, două cruci/troițe, un „șopru” pentru „joc” (dans) și un „fus cu zurgălăi”.

Prin grija noastră (M.D.) biserica a fost înzestrată cu două covoare mari de lână (3x2 m), un covor pentru masa de altar, o față de masă (pentru altar), încă o față de masă, cinci icoane pe sticlă, ștergări, iar meșterul

Episcopul J.M. Botean sfințește piatra de temelie

PSS Florentin Crihălmeanu
"bate toaca de începere a consacrării bisericii noastre"

Înălții Prelați și credincioșii parcurg parcul dinspre catedrală spre "Biserica Sf. Pantelimon"

Găvrilă Hotico-Herenta a donat un crucifix sculptat în lemn. Toate uneltele de lucru (cele tradiționale) ca „scaune pentru tras dranițe”, „sfredele”, „dălți”, „fierăstraie”, „cutițoaie pentru strujit dranița” ș.a. au intrat în patrimoniul micului muzeu care s-a îmbogățit și cu obiecte aduse de alți români care au venit la sfințirea bisericii. Totodată cu ocazia prezenței noastre la sediul Diecezei am donat pentru bibliotecă mai multe cărți, albume, publicații ale noastre, ale muzeului și alte cărți. Scriem despre acestea deoarece a fost o mare bucurie pentru noi să facem aceste daruri, să bucurăm pe românii noștri de acolo prin tot ce le aduce aminte de obârșii, de neam, de Țară.

A venit și „Ziua cea Mare”, ziua „Consacrării”. Redăm în faximil programul manifestărilor dedicate „consacrării” bisericii având ca patron pe „Sf. Pantelimon”.

CONSACRAREA BISERICII SF. PANTELEIMON CANTON, OHIO

DESFĂȘURAREA EVENIMENTELOR – CATEDRALA SF. GHEORGHE

Vineri, 20 Mai 2005

6:00 PM Vecernie (Rugăciuni de seară)

7:00 PM Recepție

Sâmbătă, 21 Mai 2005

9:00 AM Utrenie (Rugăciuni de dimineață)

12:00 PM Serviciul de consacrare și Sfânta Liturghie

6:30 PM Coctailuri

7:30 PM Banquet

După banchet va urma un concert prezentat de către:

Corală Armonia din Toronto, Ontario

Mezzosoprana Nicoleta Ghita

și

Cântărețul de muzică folk Liviu Roman

Pentru serviciul divin dedicat „consacrării” au fost prezenți invitați de seamă din Țară și din Statele Unite ale Americii și Canada. Liturghia a fost oficiată de PSS John Michael Botean Episcopul greco-catolic unit al Românilor din SUA împreună cu PSS Alexandru Mesian Episcop greco-catolic de Lugoj, PSS Florentin Crihălmean Episcop greco-catolic de Cluj-Gherla, însoțit de părintele Vasile Gorzo, PSS Aurel Percă Episcop Auxiliar al Diecezei romano-catolice de Iași, Monseniorul Grigore Dumea, Preot Mihai Dudău, Sora Felicia, toți din România.

în genunchi, în fața Bisericii...

Acestora li s-au alăturat o seamă de preoți din SUA și Canada care au venit însoțiți de zeci și sute de credincioși, astfel: Preot Mihai Moisin de la Misiunea greco-catolică din Boston, preot George David Vicar general al Diecezei și paroh în Trenton-Röbling New Jersey, Egumenul Nikholas, împreună cu Pr. Călugăr Moses de la Mănăstirea „Sf. Înviere” din Newberry, Springs-California, Preotul Emil Jude împreună cu alți doi preoți și Corală Armonia de la Biserica „Buna Vestire”

*PSS John Michael Botean
oficiind Sfânta Liturghie în fața bisericii*

din Toronto-Canada; Preot Vicar Andrei Matei de la Biserica „Sf. Elena” din Cleveland; Părintele Gheorghe Opreș cu familia de la Biserica „Sf. Maria” din Dearborn-Michigan; Pr. Emmanuel Samayoa de la Biserica „Sf. Ioan Botezătorul” din Detroit-Michigan, Pr. Prot. Aurel Pater de la Biserica „Sf. Michael” din Aurora-Illinois și nu în ultimul rând Părintele Sergiu Cornea administratorul Misiunii „Sf. Petru și Pavel” din Chicago-Illinois, care a avut un rol special în transferul bisericii și care a venit cu un număr mare de credincioși la consacrare, ca de altfel toți cei enumerați mai sus care au venit însoțiți de credincioși și personalități din parohiile lor. Un rol special în serviciul liturgic a revenit mai tinerilor Pr. diacon Jonathan Bastick, Pr. Paul Vaida, Pr. diacon Ovidiu Mărginean, subdiacon Ron Hilt, Preot asistent la Catedrala St. George, Andrew Kolitsos, Preot Bennet Fonk de la Missari romano catolic.

Subliniem că întreaga ceremonie s-a desfășurat în ritul răsăritean, bizantin, Episcopul Botean ținând foarte mult la respectarea acestuia.

Din partea Consulatului român din Chicago a fost Doamna Doina Boblea cu soțul, iar din partea Televiziunii Române DI. Melinescu. A fost și presa locală reprezentată de „Akron”, Canton-Ohio.

A venit pentru a serba și a susține, ca de fiecare dată și acest eveniment mecenatele nostru și al comunității greco-catolice române din SUA, Domnul Doru

*Echipa care a "ridicat" biserica la Washington:
Hotico Dumitru, Chindriș Ion, M. Dăncuș, G. Hotico-Herenta,
Pr. M. Miclean, Chindriș Bocrită, I. Pop, G. Hotico jr.,
C. Hotico Americanul, Ion Fodoruț*

Năsui din Chicago. Să ne trăiești în pace și cu sănătate.

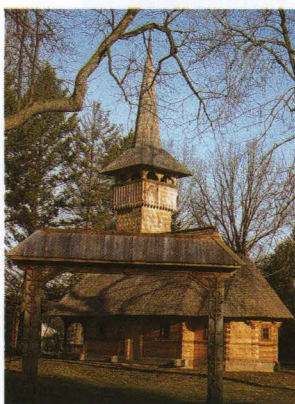
Nu putem să încheiem aceste rânduri fără a aduce mulțumiri speciale Domnului avocat Terry Seeberger care a fost prezent și a sprijinit substanțial prin muncă, logistică și mulți bani împlinirea acestei dorințe a Episcopului John Michael Botean și a comunității române greco-catolice.

Se cuvine să mulțumim localnicilor, doamnelor și domnilor care fiecare după posibilități au avut o contribuție. Firme locale, patroni și oameni de bine, autoritățile locale și zonale, naționale, toți binefăcătorii din România și din SUA să fie binemeritați de la Țară.

Dacă pentru aducerea bisericii în SUA am mulțumit în articolul precedent celor din țară care s-au implicat cu gândul și cu fapta, se cuvine să ne îndreptăm gândul spre cel fără de care nu ar fi fost posibil acțiunea noastră montarea bisericii în Canton, Ohio. Acesta este PSS John Michael Botean. Vă mulțumim și Vă dorim să trăiți ani mulți alături de credincioșii dumneavoastră, să-i păstoriți în pace și cu sănătate și să aveți grijă de „ambasadorul” culturii române în SUA biserița „Sf. Pantelimon”.

Episcopul Alexandru Mesian răspunzând unui ziarist referitor la eveniment, printre altele a spus: „Un colț de rai din Carpați este mutat în parcul Catedralei (din Canton, Ohio)”. Și în continuare: „Am observat o asemănare între lucrările din lemn aduse de Dr. Mihai Dăncuș și Complexul de la Târgu Jiu al sculptorului Constantin Brâncuși. Dacă Brâncuși are Masa Tăcerii o ostie mare și douăsprezece ostii mici aici este un altar viu unde se celebrează Sfânta Liturghie. Coloana Infinitului poate fi turnul bisericii, terminat în cruce infinitul în care îl găsim pe Dumnezeu. Porții Sărutului îi corespund porțile de lemn maramureșene care sunt niște arcuri de triumf ale poporului român. **Aceste obiecte de muzeu și de utilitate nu sunt numai a Bisericii greco-catolice, ci semnifică întreaga cultură a poporului român**”.

Biserica

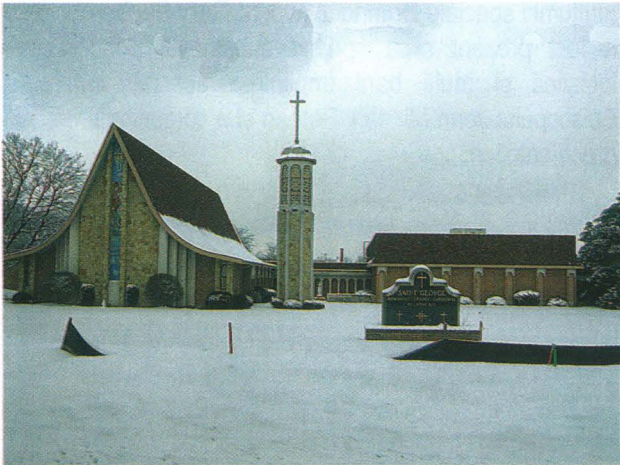

*Crucea troiță sculptată
de Toader Bârsan*

A fost o mare Sărbătoare Creștină și o mare Sărbătoare Românească.

Canton Ohio - Catedrala Sf. Gheorghe - Episcopia greco-catolică a românilor din S.U.A.

Vedere din față - Cerna

Catedrala - vedere dinspre parc

About our Diocese

December 4, 1982
Pope John Paul II
established the
Apostolic Exarchate
for the Romanian
Byzantine Church.

March 26, 1987
Apostolic Exarchate is elevated to the Rank
of Diocese.

Jurisdiction

The Jurisdiction of the Romanian Catholic Diocese of
Canton extends territorially to all of the United States.
His Grace, Most Reverend John Michael Botean is
Bishop of the Diocese of St. George in Canton.

ST. PANTELEIMON
THE GREAT MARTYR & UNMERCENARY PHYSICIAN

O holy, victorious healer Panteleimon, intercede with the Merciful
God that He may grant our souls the forgiveness of sins.
(Troparion of Panteleimon, Tone 3)

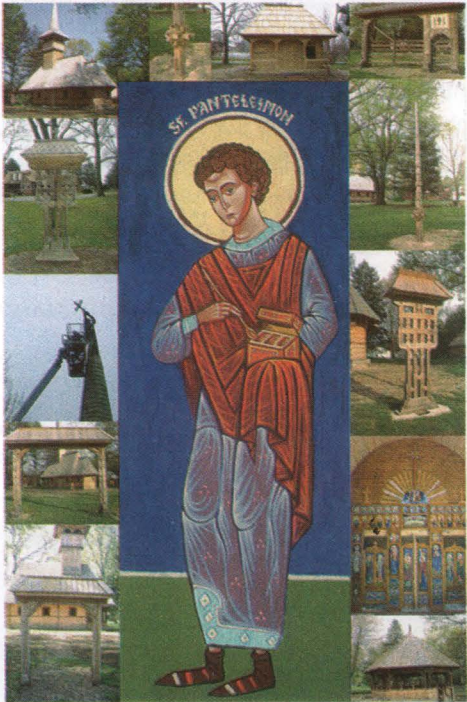
You emulated God's mercy, and He granted you the power of
healing. O Panteleimon, victorious martyr of Christ! Heal our
spiritual diseases through your intercession and take away the
temptations which the enemy always places before our steps,
as we constantly cry out to the Lord: "Save us!"
(Kontakion of Panteleimon, Tone 5)

St. Panteleimon Church

- Built between February and April, 1999, at the Village Museum in Sighetul-Marmatiei, Maramures County, then it was disassembled and shipped to the United States.
- Reassembled on the National Mall in Washington, DC at the 33rd Annual Smithsonian Folklife Festival held from June 23 to July 4, 1999.
- Donated to the Romanian Catholic Diocese of Canton, Ohio. The Maramures church was placed in storage until the spring 2003.
- Fall 2003, Mihai Dancus, Gavrilă Hotico and Liviu Bleda returned to the U.S. to supervise the final assembly of the church and again (Gavrilă and Liviu) in 2004 to complete the other buildings on the grounds of St. George Cathedral, Canton.
- St. Panteleimon icon painted by Daniel Nichols, Massillon, Ohio. Other icons on the iconostasis were painted by Ionel Ardelean from Negrești-Oas, Romania.

Issued in commemoration of the consecration of St. Panteleimon Church
on the grounds of St. George Cathedral in Canton, Ohio, Saturday, May
21, 2005 by His Grace, the Most Reverend John Michael Botean, D.D.

Diocese Website: www.romaniancatholic.org
1123 -44TH ST. NE, Canton, OH 44714
Phone: 330-493-9355

Vedere (colaj) - cu "Stătământul"
maramureșean din Canton - Ohio

S-au împlinit șase decenii de la eliberarea celor mai mari lagare de concentrare nazista

NARCISA MAGHIARI

Anul acesta (n.r. 27 -I-2005) s-au împlinit 60 de ani de la eliberarea lagărelor de la Aushwitz și Birkenau. Cu aceasta ocazie, Muzeul Maramuresului, în colaborare cu comunitatea evreilor din Sighetu Marmatiei, a organizat un eveniment cu tema "Tragedia evreilor din Sighet și Maramures 1940-1945".

Programul, închinat comemorării victimelor Holocaustului, s-a desfășurat în incinta "Muzeului Culturii Evreiești- Casa Memorială Elie Wiesel". Inițiativa s-a bucurat de prezența unui număr însemnat de personalități locale, consilieri, muzeografi, ziariști, membri ai comunității evreiești, profesori și un număr impresionant de tineri liceeni.

Momentul a fost consemnat prin scurte intervenții ale unor persoane avizate să sublinieze importanța istorică a tragediei ce a marcat soarta evreilor din Sighet și din Maramureș în timpul celui de-al doilea război mondial.

Pentru început, prof. dr. Mihai Dăncuș, Directorul Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmatiei, a numit Holocaustul drept "una dintre cele mai abominabile crime din istoria noastră". El a menționat "că nu există nici o justificare ca să acceptăm acest sacrilegiu, această crimă".

În asentimentul domniei sale a fost și părintele profesor, Balea Grigore, care a ținut să precizeze că împărtășește compasiunea unui popor nevinovat. El a felicitat generația de evrei de azi fiindcă nu a uitat acel moment dramatic din existența comunității, fiindcă, în opinia sa: obligația unui popor este "să traiască cu demnitate prezentul, să scruteze cu atenție viitorul și să nu uite trecutul, să aprecieze jertfa și să fie demn".

Au mai luat cuvântul Bereș Ștefan, viceprimarul din Sighet, care a transmis un mesaj tinerilor prezenți, precizând că "ideea de bază e să nu uitați trecutul, să vă înțelegeți și să vă ajutați reciproc" și inginerul Hari Markus, președintele comunității evreiești din Sighet, care a trecut în revista câteva repere istorice care au marcat soarta evreilor din zonă.

În final, membri corului comunității evreiești din Sighet, Haticva-Speranța, dirijați de Herscovici Lucreția, au oferit celor prezenți un mic concert dedicat memoriei victimelor Holocaustului.

Evenimentul s-a încheiat cu mesajul "să fie pace în lume" prin interpretarea cântecului "Hennen shalom" în limbile ebraică, română, maghiară și germană.

Se înalță statuia lui Bgdan - operă a sculptorului Ion Marchiș (noimbrie 2005)

Al V-lea Simpozion internațional

„Sovietizarea satelor românești din dreapta Tisei.”

Uniunea Rejională din Transcarpatia „Dacia” - Ucraina

ION MIHAIL URSANU

Școala medie de cultură generală de gradele 1-11 Nr.3

Strâmtura Boutu Mic
4-5 iunie 2005

Tematica

Apșa de Jos în primii ani ai Sovietizării-Ion M. Botoș

Sovietizarea comunei Strâmtura-Ion I. Zmeregă

Istoria școlii gr. 1-11 din cătunul Bouțul Mic-Gheorghe V. Opriș

Așezarea geografică a comunei Strâmtura-Vasile G. Bota

Readoptarea denumirii istorice localității Dibrova Apșa de Jos-Vasile G. Iovdii

Sovietizarea comunei Apșa de Mijloc Nuțu L. Pop

Istoria bisericii ortodoxe de la Strâmtura Mihai Marina

Slatina în primii ani ai Sovietizării-Aurel G. Botnar

Tragedia deportării românilor din Bucovina Aurica Bojescu

Începuturile sovietizării în regiunea Cernăuți (1940- 1941) și consecințele ei asupra schimbării componenței etnice a regiunii - Dr. Ion Popescu

Comitetul organizatoric al celui de al V-lea Simpozion din dreapta Tisei. „Sovietizarea satelor românești din dreapta Tisei ”

Ion M. Botoș, Președintele URdT „Dacia”

Gheorghe V. Opriș, Directorul școlii gr. 1-11, Bouțul Mic, membrul consiliului URdT „Dacia”

Ileana Gandic, învățătoare, Bouțul Mic, membru URdT „Dacia”

Elena I. Botoș, șefa secției folclorice, URdT „Dacia”

Ion G. Iovdii, membrul consiliului, URdT „Dacia”

Ion V. Gandic, învățător, membru URdT „Dacia”

Victoria D. Ofrim, învățător, membru URdT „Dacia”

Vasile G. Iovdii, Președintele ASCRT „Ioan Mihalyi de Apșa”

Vasile V. Buga, primar, Strâmtura Dumitru V. Buga, Directorul școlii gr. 1-11, Bouțul Mare

Ion I. Zmeregă, Directorul școlii gr. 1-11 Cărburești

Președintele comitetului organizatoric Ion M. Botoș

Participanți

Apșa de Jos

Ion M. Botoș

Vasile M. Marina

Vasile V. Mihalca

Vasile N. Marina

Vasile M. Iovdii

Vasile Gh. Iovdii

Ion Gh. Vlad

Ion I. Mihalca

Vasile I. Codre

Gheorghe Moiş

Ion Gh. Iovdii

Vasile Gh. Vlad

Maria F. Iovdii

Gheorghe M. Filip

Gheorghe Gh. Filip

Elena Botoș

Strâmtura

Vasile Vas Buga

Ion I. Creț

Vasile Gh. Cuza

Mihai Marina

Gheorghe M. Popovici

Igor Gh. Popovici

Cărburești

Ion I. Zmeregă

Ileana Con. Zmeregă

Bouțul Mare

Dumitru V. Buga

Bouțul Mic

Gheorghe V. Opriș

Viorica T. Opriș

Vasile Gh. Gandic

Ileana I. Gandic

Victoria Dm. Ofrim

Gheorghe I. Ofrim

Polina Nedialcova

Vasile V. Opriș

Doina Gh. Opriș

Ileana Gh. Grițan

Ileana V. Oros

Galina T. Gandic

Slatina

Gheorghe M. Opriș

Gheorghe Bococi

Vasile Cerbanic

Vasile Gheorghe Bota

Gheorghe Opriș

Mihai Lumei

Gheorghe Marina

Ion Muzău

Aurel Bodnar

Vasile Belea

Biserica Albă

Mihai Clementiev

Grușevo(Peri)

Vasile Tegza

Mucacevo

Vladimir Dm. Popovici

Ana M. Popovici

Topcina

Alexandru Opriș

Rodica Zmăcală

Gheorghe Litvia

Gheorghe Ofrim

Apșa de Mijloc

Nuțu M. Mihalyi de Apșa

Nuțu I. Dan

Nuțu L. Pop

Oaspeți

Tiberiu Moraru- Președintele Asociației „Morărița”

Loredana Nicoară- România, jurnalistă, ziarul „Crișana”

Ion Popescu- Kiev, Președintele UiCru, deputat în Parlamentul Ucrainei

Aurica Bojescu- secretar responsabil al Uicru, președinte executiv la Centrul Bucovinean independent de cercetări actuale

Victor Crețu- președintele comisiei de cenzoral Uniunii

Interregionale " Comunitatea Românească din Ucraina"

Petru Postancă Președintele Clubului Cultural Sportiv „Dragoș Vodă”

Românii cu suflet mare sprijinitorii simpozionului internațional

Apșa de Jos

Ion M. Botoș

Vasile Gh. Iovdii

Gheorghe Moiş

Vasile V. Marina

Vasile N. marina

Vasile M. Borca

Vasile V. Mihalca

Elena I. Botoș

Ion Gh. Iovdii

Vasile Gh. Vlad

Mihai V. Mihalca

Gheorghe M. Filip

Nuțu V. Filip

Vasile V. Filip

Vasile I. Codre

Strâmtura

Gheorghe V. Opriș

Dumitru Buga

Ion I. Zmeregă

Vasile Buga

Gheorghe M. Popovici

Ileana I. GandicTopcino

Alexandru Opriș

Slatina

Mihai Lumei

Gheorghe Bococi

Lista elevilor care au participat la al V-lea simpozion din Bouțu Mic

Opriș Vas Gheor.

Ofrim Vas. Gheorghe

Popovici Maria Ion.

Maghei Mariuța Vas.

Filip Iuri Vas.

Bâce Ion Gheorghe

Ofrim Albina Andreevna

Senziuc Mariana Vas.

Sitvinenco Veronica Rom.

Medalia bicentenarului Emanuil Gojdu (1802-2002)

Un simbol frătesc al relațiilor culturale dintre județul Bihor-Oradea și românii din dreapta Tisei (Maramureșul istoric) a fost „iscălit”

de reprezentantul Bihorului, președintele Asociației „Morărița” Tiberiu Moraru la cel de al V-lea Simpozion internațional din dreapta Tisei prin înmânarea medaliei bicentenarului Emanuil Gojdu (1802-2002), reprezentanților comunității românești din dreapta Tisei.

Vasile V. Buga primar, Strâmtura
Gheorghe V. Opriș, director,
Școala gr. I-II, Bouțu Mic

Vasile M. Iovdii,
primvicepreședintele administrației
raionale Teaciv

Vasile Gh. Iovdii, președinte,
ASCRT „Ioan Mihalyi de Apșa”

Gheorghe M. Opriș, președinte
ASCRT „Gh. Coșbuc”

Ion Gh. Iovdii membru al
consiliului URdT „Dacia”

Vasile V. Marina, primar Apșa de
Jos

Nuțu I. Dan șeful secției juridice
administrației raionale Rahău

Aurel Gh. Bodnar, membru
sfatului ASCRT „Gh. Coșbuc”

Al V-lea simpozion internațional

Uniunea Regională din Transcarpatia „Dacia” este bine recunoscută în dreapta Tisei și peste hotare prin organizarea în ultimii 5 ani a mai multor Simpozioane Internaționale, având la ordinea zilei tematică diferită.

De data aceasta, al V-lea Simpozion internațional din dreapta Tisei avu loc între 4-5 iunie 2005 la Școala medie de cultură generală de gr. I-II din Baițul Mic din Strâmtura.

Tema Simpozionului „Sovietizarea satelor românești din dreapta Tisei” a stârnit un imens interes nu numai în cadrul inteligenței românești din Transcarpatia, ci și a delegațiilor prezente din regiunea Cernăuți și de la Oradea (România).

II. Expoziția de carte și fotografie.

Întâlnirea delegațiilor și participanților a diferitelor localități din dreapta Tisei, Transcarpatice a avut loc în incinta școlii de muzică din Apșa de Jos unde, în doua camere a fost organizată o expoziție de carte și

de fotografii cu tratarea temelor social-politice și culturale ale românilor din dreapta Tisei și în special ale celor din Apșa de Jos, atât din trecutul istoric cât și a vieții contemporane. O bogată colecție de ziare și reviste din Transcarpatia, reg. Cernăuți, Moldova, județele Maramureș, Baia Mare, Satu Mare, Cluj, Oradea ș.a. (România) care parțial descriu și despre viața și activitatea românilor rămași în afara granițelor României.

Prin sârguința Comitetului organizatoric (președinte Ion M. Botoș) și a altor câțiva activiști susținători ai păstrării tradițiilor, culturii și limbii neamului românesc, au fost adunate și prezentate la expoziție aproape toate ziarele și revistele publicate în limba română (și nu numai ! I.M.), la fel și cărți (istorie, economie, poezie, publicistică) apărute în diferite localități din dreapta Tisei: Apșa de Jos, Biserica Albă, Slatina... Printre care au fost cărți de poezii de autori Ion Mihalca (Apșa de Jos), Gheorghe Moiş (Biserica Albă), Ion Botoș și Nicolae Marina (Apșa de Jos), Ion Marinescu (Apșa de Mijloc).

Cei prezenți (veniți ! I.M.) la simpozion au avut ocazia să-și facă o mai

aprofundată cunoștință despre viața și activitatea românilor din dreapta Tisei, la fel a celor cinci organizații obștești, prin intermediul ziarelor „Maramureșeni” și „Apșa”, numerele cărora au fost puse la dispoziția celor prezenți la expoziție. Este de menționat faptul că prin sârguința domnului Ion Botoș președinte al URdT „Dacia”, la fel și a autorului acestor rânduri (Ion Mihalca) au fost adunate toate numerele de ziar „Maramureșeni” și „Apșa” începând cu anul 2001 și inclusiv 2005. La expoziție au mai fost prezente și alte publicații cum ar fi „Concordia”, „Arcașul”, „Familia”, „Foaia românească”, „Glasul Maramureșului”, „Graiul Maramureșului”, „Jurnal de Sighet”, „Literatura și arta” ș.a.. O bogată

colecție de fotografii (158) care au oglindit viața apșenilor (din Apșa de Jos) după al doilea război mondial (1939-1945) a fost pusă la dispoziția posesorilor în sala mare de concerte a școlii de muzică. Case arhaice, clădiri moderne, manifestări sociale și culturale, întâlniri ale diferitelor delegații, simpozioane, festivaluri folclorice... sunt doar câteva din temele așternute în fotografii. Au prezentat foto Ion Opreș, Ion Mihalca, Ion Botoș (Apșa de Jos), Mihai Bota (Slatina) ș.a..

Părerile despre această bogată expoziție de carte, reviste, ziare și fotografii. Participanții la simpozion le-au așternut în „Cartea de vizită a URdT Dacia”. O fotografie-amintire a participanților a fost înfăptuită în fața școlii de muzică de către autorul acestor rânduri. Pendulul ceasornicului arătase ora 10:20. Participanții la simpozion au urcat în automobilele parcate alături și au pornit-o spre Strâmtura și Bouțul Mic.

III. Întâlnirea la primăria din Strâmtura.

Întâlnirea participanților și delegațiilor la simpozion cu conducerea primăriei din Strâmtura (primar Vasile Buga) și cu alți deputați și activiști din localitate, a avut loc în sala de festivități a primăriei.

În fața celor prezenți a luat cuvântul domnul primar Vasile Buga, care pe scurt, a adus la cunoștință ce reprezintă Strâmtura la ora actuală în plan social-economic, politic și cultural. Primarul cu mândrie a informat pe cei prezenți în sală că specialiștii și conducătorii diferitelor organizații de pe teritoriul frumoasei localități montane, în școli, primărie, asociații de comerț, întreprinderi particulare, sunt cadre băștinașe și că au scânteia aprinsă pe parcursul anilor de muncă de a lăsa ceva bun la locul de muncă și pentru satul în care locuiește. La o ceașcă de cafea s-au mai ivit discuții aprinse despre pădurea tăiată și dusă, despre „drumurile de tancuri” ce le mai

avem, despre rețeaua telefonică și alte „dureri de cap” ce se adună la primăria condusă de primarul Vasile Buga.

IV. La biserica din Prihozâl

În drum spre Bouțul Mic unde era programată ordinea de zi și tratarea temelor simpozionului, participanții, împreună cu conducerea primăriei din Strâmtura, au făcut un mic popas pentru a vizita biserica ortodoxă din Prihozâl în prezența preotului de aici, Mihai Marina, care a răspuns pe față locului la multiplele întrebări puse de către cei veniți.

Actuala localitate montană Strâmtura numără 5531 de locuitori și are o suprafață de 5200 hectare, 50 km. lungime a drumurilor, 4 școli de cultură generală; 1- de gr. I-III, (în centrul satului) și 3- gr. I-II la Cărbunești, Bouțul Mare și Bouțul Mic. Satul mai dispune de ambulatoriu, are 3200 hectare de păduri (se află pe teritoriul primăriei) și 900 de pensionari. Satul dispune de o rețea de comerț bine amenajată; restaurant, cafenele, magazine, chioșcuri, atât din partea cooperativei de consum, cât și a unor firme și persoane particulare nu numai din localitățile și satele românești din dreapta Tisei- Apșa de Jos, Slatina, Peri, Biserica Albă, Apșa de Mijloc, Plăiuț, Dobric, Topcina și din Cernăuți, Baia Mare, Oradea (România).

Lăcașul sfânt bine îngrijit, cimitirul de alături amenajat cu flori în toate anotimpurile anului dau dovadă că cei de la Strâmtura nu dau uitării pe cei duși în neființă...

O amintire fotografică s-a făcut și aici în fața bisericii ortodoxe din Prihozâl, înainte de a pleca spre școala din Bouțul Mic.

Drumul de la Prihozâl spre Bouțul Mic s-a părut destul de lung și nu pentru că ar fi mulți kilometri, ci că din când în când ne-au oprit gropile iar din unele mașini delegații s-au dat, lăsând în mașină doar șoferul să treacă gropile mai ușurel și prin aceasta să evite pierderea unor piese ale mașinii...

Și chiar atunci, în drum spre Bouțul Mic mi-a apărut în memorie ideea de a așterne pe hârtie poezia „Drumurile noastre care se vor repara vre-odată...?”, așa ca în cântecul lui Dan Spătaru „Drumurile noastre”... Numai că la Dan Spătaru e vorba de drumurile dragostei, a iubirii, pe când acela spre Bouțul e „drumul pătimirilor”... atât pentru cei care dispun de automobile cât și pentru pietoni...

V. La școala din Bouțul Mic

Cei veniți la Simpozion au fost întâmpinați în fața școlii cu pâine și sare, cu cântece și jocuri românești interpretate de colectivul folcloric al școlii de energica profesoara lingvistă de română Ileana, de energicul director al școlii Gheorghe V. Opreș împreună cu alți membri ai colectivului.

Iar în fața la „Hora Unirii” au fost și membri delegațiilor din România și Cernăuți conduse de Tiberiu Moraru și Ion Popescu, fostul deputat din parlamentul Ucrainei, Vasile Jovdii loțiitorul președintelui PSR Teaciv, Nuțu Dan, șeful secției Juridice al ARS Rahiv, Gheorghe Opreș, președintele ASCRT „G. Coșbuc”, Vasile G. Jovdii, președintele ASCRT „Ioan Mihaly de Apșa” ș.a..

În cuvântarea de deschidere a Simpozionului al V-lea internațional din dreapta Tisei „Sovietizarea satelor românești din dreapta Tisei” d-l Ion Botoș, președinte al URdT „Dacia” (și președinte al comitetului organizatoric) printre altele i-a prezentat pe cei veniți la Simpozion, la fel și pe membrii delegațiilor din România și Cernăuți, aducând la cunoștință celor prezenți și cu tematica programului acțiunii în cauză, și că cei adunați în sală au posibilitatea să participe la Simpozion, doar datorită unor bravi sponsori, a membrilor comitetului organizatoric, a celor ce și-au depus eforturile pentru a pregăti referatele... printre care : Gheorghe V. Opreș directorul școlii de gr. I-II din Bouțul Mic, Ileană Gandic și Ion Gandic

profesori la școala amintită, Ion G. Iovdii membru al consiliului URdT „Dacia”, Ion Zmeregă și Dumitru Brega directori ai școlilor din Cărbunești și Bouțul Mare, Vasile Buga, primarul localității Strâmtura ș.a..

Cuvântul de deschidere și felicitare i s-a oferit primarului din Strâmtura Vasile V. Buga, care a afirmat că de prima dată în viața satului este organizat un așa simpozion prestigios internațional. Cuvântul de felicitare l-au luat și Vasile M. Iovdii înlocuitorului președintelui ARS Teaciv, Ion Popescu fostul deputat (din reg. Cernăuți) în parlamentul Ucrainei, Tiberiu Moraru din Oradea (România), reprezentant al societății „Morărița” și președinte fondator al acestei societăți. Au fost înmânate din partea delegației române și a URdT „Dacia” medalii „Em. Godju” unor activiști ai românismului din dreapta Tisei, printre care au fost decorați Gheorghe V. Opreș directorul școlii de gr. I-II din Bouțul Mic, Vasile Buga, primarul din Strâmtura, Ion G. Iovdii medic dentist din Apșa de Jos, Gheorghe Opreș, președintele ASCRT „G. Coșbuc”, Aureliu Bodnar, medic (Slatina) și alții.

Cei prezenți la simpozion au fost feliciți și din partea d-nei Aurica Bojescu (membră a delegației din Cernăuți), Vasile Tegza director al muzeului particular din satul Grușevo (Peri), Ion Huzău secretar al ziarului „Maramureșenii”, Vasile G. Iovdii, președintele ASCRT „Ioan Mihaly de Apșa”, Aureliu Bodnar medic, Vasile Marina primar din Apșa de Jos, Vasile Iu. Vlad deputat raional, Vasile Cerbanic medic-șef la Spitalul orașenesc Slatina, Nuțu Dan jurist din Apșa de Mijloc, Vasile Marina medic șef la spitalul de sector Apșa de Jos, Dumitru Buga directorul din Bouțul Mare, Gheorghe Bococi profesor din Slatina, Mihai Klementiev directorul școlii de gr. I-III din Biserica Albă, Rodica Camerzan directoarea școlii de gr. I-II din Topcina, Gheorghe Popovici -

directorul școlii de gr. I-III din Strâmtura, Ion Zmeregă directorul școlii de gr. I-II din Cărbunești, Nuțu Migali medic-șef la sanatoriul „Mineral” din Apșa de Jos ș.a.. Paralel, în această perioadă de timp din partea delegațiilor din România și regiunea Cernăuți, a unor școli și participanți la simpozion li s-au înmănat ziare, și seturi de cărți, la fel și ziarele „Apșa” și „Maramureșenii”.

Tematica simpozionului a fost deschisă de către profesorul de geografie din

Strâmtura Vasile Bota prin prezentarea referatului „Așezarea geografică a comunei Strâmtura și altor localități românești din dreapta Tisei”. Vorbind despre Apșa de Jos, Cărbunești, Podișor, despre Bouțul Mare, Bouțul Mic, despre Plăuț și Dobric, despre Apșa de Mijloc și Topcina, d-l profesor Vasile Bota a vorbit și despre bogățiile pământului nostru ce sunt ascunse, e vorba de sare, ape balneare, zăcămintele de gaz, naftă, apă potabilă, râuri și râșoare de munte, păduri... Dar, cu părere de rău, în ultimii ani aproape că nu depunem eforturi pentru păstrarea și protejarea acestor valoroase bogății aduse de Dumnezeu...

Un referat deosebit de important pentru cei prezenți a fost prezentat de către domnul director al școlii de gr. I-II din Bouțul Mic, Gheorghe V. Opreș, intitulat „Istoria școlii din cătunul Bouțul Mic”. Referatul a cuprins mai multe date și acțiuni istorice, începând cu toamna anului 1945 când aici, departe de Primăria Apșa de Jos (pe atunci încă n-a fost organizată primăria Strâmtura), au fost organizate 2 clase și a fost deschisă școala primară. Doar în 1957, la Bouțul Mic a fost deschisă școala de 7 clase de care au fost unite și clasele din Bouțul Mare.

Apoi, pe parcursul anilor, după ce populația a fost în creștere, s-a deschis o școală de 8 ani și la Bouțul Mare.

Vorbind despre „Sovietizarea

comunei Strâmtura” d-l Ion Zmeregă, președintele filialei ASCRT „G. Coșbuc” din Strâmtura, care prin cifre și fapte pe parcursul aproape a celor 60 ani, a „demonstrat” trecutul și prezentul acestei frumoase localități montane Strâmtura accentuând faptul că acest „proces de sovietizare” avuse, paralel, și rezultate pozitive, și mai ales în ramura învățământului și lichidării analfabetismului, ocrotirii sănătății și a copilului ș.a.

Preotul Mihai Marina a vorbit despre istoria bisericii ortodoxe din Strâmtura (în cătunul Prihozăl), amintind că în anul 1905 s-a ridicat casa parohială, iar în 1925, la Strâmtura, aici în Prihozăl „în borta bisericii” s-a sfințit pasca de prima dată în această localitate pitorească montană.

Clopotul bisericii adus în 1925 de la Ujgorod mai e de față și slujește credincioșii și în prezent, iar cei trei brazi sădiți, mai trăiesc și salută pe cei veniți la biserică, îndeplinind în acest an, câte 80 de ani fiecare.

Despre sovietizarea frumoasei localități vecine Apșa de Mijloc, a vorbit d-l profesor a vorbit d-l profesor a școlii de gradul I-III din comună Nuțu Laurențiu Pop.

D-l Ion M. Botoș, președintele URdT „Dacia” a prezentat un bogat și detaliat material despre „Apșa de Jos în primii ani ai Sovietizării”. Un referat analogic a fost prezentat și despre orașul Slatina de către d-l Aurel G. Bodnar, membru al Consiliului ASCRT „G. Coșbuc”, care, printre altele, cu „un plâns uscat pe buzele însetate”... a vorbit despre „Aurul Alb dat de Dumnezeu de la Slatina și mereu furat de străini”... și de care Slatina „nu prea are parte”... în măsura care i se cuvine...

Domnul Vasile G. Iovdii, medic-șef la secția de difuzare a sângelui de pe lângă spitalul raional Teaciv, președintele ASCRT „Ioan Mihaly de Apșa” a prezentat referatul „Readoptarea denumirii istorice a localității Dibrova, Apșa de Jos”, care e amintită documentar încă prin anul

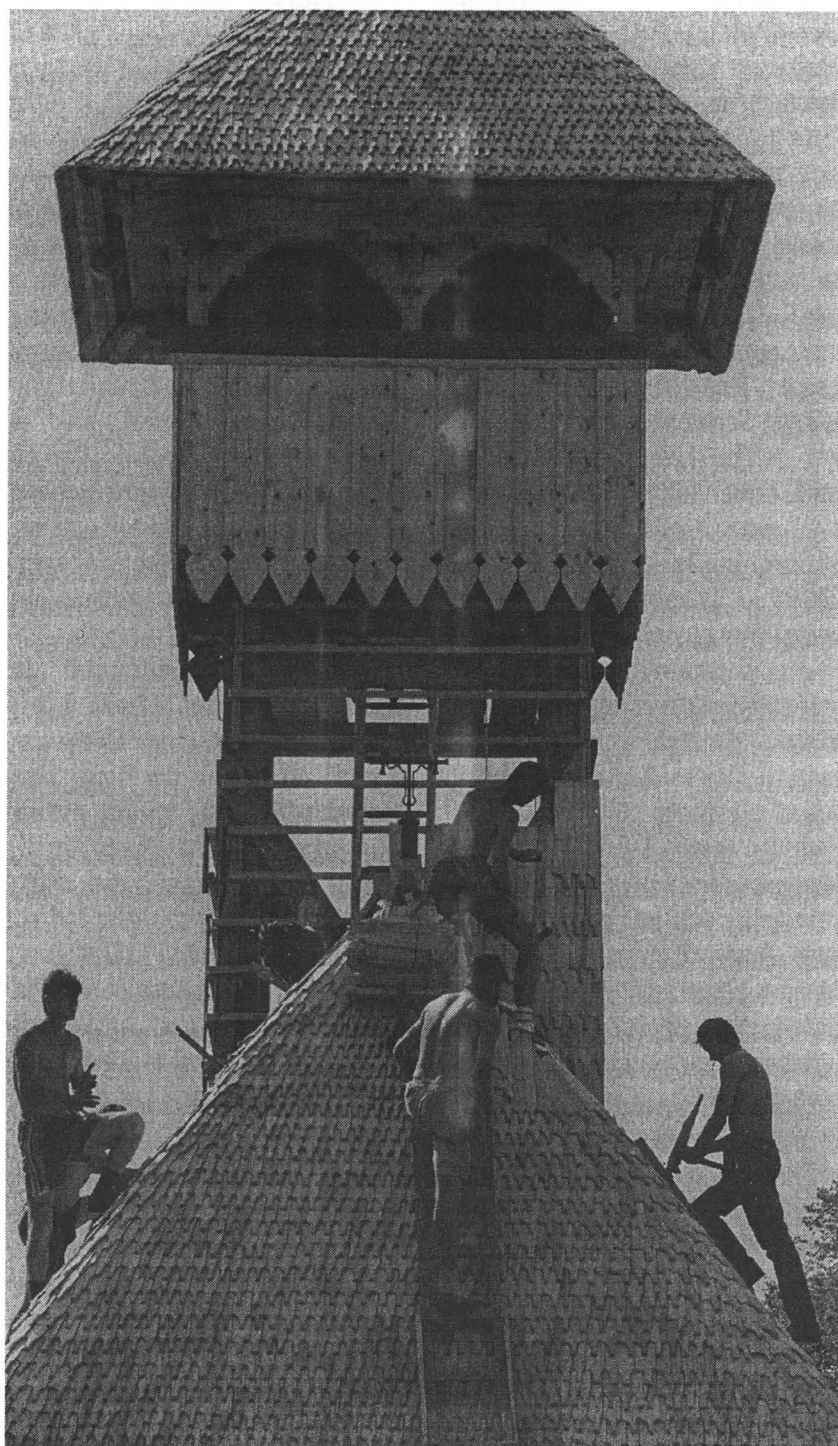
1387. D-l Vasile Iovdii a accentuat în referatul prezentat că Rada Supremă de la Kiev în ședința din 5 februarie 2004 a hotărât reînțoarcerea denumirii vechi Apșa de Jos localității Dibrova care a primit denumirea „nouă” doar din 1948.

Despre tragedia de la Fântâna Albă (reg. Cernăuți) și deportările oamenilor din Bucovina au vorbit la Simpozion Aurica Bojescu, secretar responsabil al „Comunității Românești din Ucraina”, președinte executiv al Centrului Bucovinean Independent de Cercetări Actuale și Președintele „Comunității Românești din Ucraina”, fost deputat în parlamentul Ucrainei, care a vorbit despre fondarea Comunității Românești din Ucraina la care deja au aderat 11 organizații (din cele 17 organizații existente). Chestiunea de aderare a fost pusă și în fața organizațiilor obștești a românilor din Transcarpatia la ce s-a acceptat la 4.06.2005 din partea URdT „Dacia” și a ASCRT „Ioan Mihaly de Apșa”. A rămas doar ca să ia decizia conducerea ASCRT „G. Coșbuc”. Pentru o aderare statornică (dar independente fiecare conform Statutului) și-au exprimat părerile Aureliu Bodnar, medic, Ion Huzău, istoric, Vasile Iu. Iovdii, medic, Gheorghe Bococi, profesor și mulți alții. Însă în incinta școlii din Bouțul Mic, chiar după cuvântarea președintelui ASCRT „G. Coșbuc” Gheorghe Opreș, nu s-a adoptat o decizie concretă (din partea consiliului Asociației „G. Coșbuc”). Doar după mai multe discuții cu majoritatea membrilor Consiliului de Conducere al ASCRT „G. Coșbuc” în ograda școlii, apoi în drum spre Strâmtura și în incinta primăriei în urma a mai multor ore de discuții s-a adoptat totuși o hotărâre unică (a celor 3 Asociații amintite din dreapta Tisei) de aderare la Uniunea Interregională „Comunitatea Românească din Ucraina”.

P.S. În publicația actuală n-am hotărât a descrie detaliat fiecare referat, cuvântare, propunere sau hotărâre, spre a informa cititorii despre lucrările celui de-al V-lea Simpozion Internațional din dreapta Tisei, Transcarpatia, Ucraina, care a avut loc la 4-5 iunie 2005 la Apșa de Jos și Bouțul Mic. Să sperăm că toate materialele Simpozionului (atât

manuscrite cât și foto) vor fi adunate într-un volum de carte care o să vadă lumina zilei în viitorul apropiat de care o să aibă parte, în primul rând, toți participanții la această acțiune de un mare interes social-politic și cultural în viața românilor din Maramureșul de Nord, dreapta Tisei, Ucraina.

La 36° C se ridică turnul bisericii la Washington - iunie-iulie 1999

Trecerea în neființă a celui care a fost Papa Ioan Paul al II-lea, a stârnit valuri de tristețe în întreaga lume. Milioane de oameni îl plâng pe Marele Pontif, închinând rugăciuni pentru odihna veșnică a unuia dintre cei mai iubiți Sfinți Părinți. Biserica greco-catolică din Sighetul Marmăției a organizat o ceremonie specială închinată omagierii Papei Ioan Paul al II-lea.

Slujba a fost oficiată într-un cadru solemn de către părintele Filip Onisim alături de un sobor de preoți tineri.

Pr. Filip Onisim a închinat cuvinte de prețuire Marelui Pontif care a "lăsat un gol în inimile tuturor prin dispariția sa și o tristețe nemărginită ce a depășit granițele creștinătății". Părintele Filip Onisim a lăudat actele săvârșite de Papă de-a lungul unui "pontificat lung și rodnic de 26 de ani" timp în care "a condamnat întotdeauna ceea ce a fost de condamnat și a apărut ceea ce a fost de apărut, fiind un Papă al Romei și un lider spiritual al lumii, un instrument al Lui Dumnezeu care a slujit întreaga sa viață Chipul Lui Iisus, care a militat pentru făurirea păcii, a dreptății, pentru descoperirea valorilor autentice umane, pentru redobândirea credinței în Fiul Lui Dumnezeu". La finalul predicii dedicate Sanctității Sale, preotul Filip Onisim a ținut să sublinieze încă o dată dimensiunile tragice ale pierderii celui care a fost "un mare părinte, un mare om" care, prin trecerea sa în neființă a creat un adevărat dezechilibru, dar fiindcă "alegerea unui papă este un act providențial nu un act omenesc, cel care va veni va continua actele începute de Karol Wojtyła în scopul pe care L-a rânduit Dumnezeu", a adăugat părintele greco-catolic.

La sfârșitul slujbei au mai adus un cuvânt de omagiere doamna primar Eugenia Godja și Mihai Dăncuș, directorul Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmăției care, vădit emoționat, și-a exprimat onoarea de a fi avut de două ori ocazia să-l întâlnească pe Marele Pontif.

Cei prezenți la slujbă, au trecut rând pe rând și au transmis un cuvânt de omagiu în cartea de condoleanțe deschisă în fața altarului, în timp ce un grup de călugărițe au interpretat câteva pricesne închinare memoriei Papei Ioan Paul al II-lea.

Inaugurarea în Muzeul satului maramureșean a Casei monument „Cupcea de Călinești”

MIHAI DĂNCUȘ

În cadrul manifestărilor Zilei internaționale a Muzeelor în mod festiv, s-a deschis pentru marele public și s-a dat în circuitul de vizitare Casa Monument „Cupcea de Călinești”. Familia Cupcea își are originea în Budești cu ramificații în Sârbi și Călinești.

În general satele de pe valea Cosăului au dat exemplare deosebite în arhitectura tradițională românească. Casa „Cupcea” este un monument vechi, datat pe pragul de sus al ancadramentului ușii de intrare cu cifre arabe 1710. Ultimele cifre se văd mai greu, dar sunt lizibile, deoarece ancadramentul a fost parțial cioplit (atingând și inscripția pentru a fi învelit cu „blăni de scânduri”).

Casa este tipică pentru arhitectura construcțiilor nobiliare din sec. al XIV-lea cu extensii privind planul până la finele secolului al XVIII-lea.¹

„Prezintă o diplomă de înnobilare cu blazon din anul 1609 dată de principele Gabriel Bathory, nobilului Gheorghe Cupcea și prin el lui Ioan, Alexa, Lupu și Gavrilă. Se atestă că au dat publicității diploma de înnobilare cu blazon, fără obiecții. Procurorul cere dovedirea legăturii cu persoanele care figurează în diploma de înnobilare cu blazon. Ca dovadă, e prevăzută cu un înscris din 1642, al comitatului, conform căruia Măricuța Bud, văduva nobilului Gheorghe Cupcea din Vințești² a ipotecat o parte a bunurilor aflate în Budești și Sârbi. Cu acest înscris vor să ateste că și-au păstrat numele de Cupcea și au avut proprietăți. Comisia îi recunoaște ca nobili cu diplomă de înnobilare cu blazon.

Prot. Prod. Nob. Arm. 1763-69, p. 32.1

Dintre membrii familiei Dumitru, în 1630, era vicejude al nobililor, Pintea, în 1770, era vicehotnog al nobililor”³.

Alți urmași:

- ramura Budești - poetul Mihai Cupcea
- ramura Călinești
- artista Maria Cupcea, Teatrul Național Cluj Napoca
- Acad. Dan Munteanu, Cluj Napoca
- Preot greco-catolic Salviu Cupcea
- Preot greco-catolic Victor Cupcea cu descendenții
- Valeria căsătorită Ambasador Gheorghe Tite

Cu această ocazie în prezența unui numeros public și personalități s-a citi mesajul Academicianului Dan Munteanu, urmaș al vechii și nobilei familii Cupcea.

NOTE:

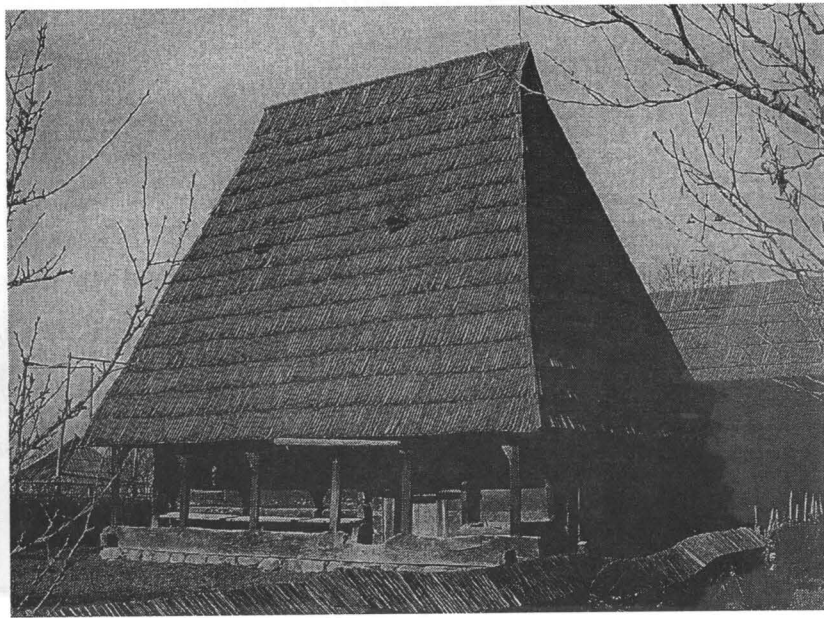
1. Mihai Dăncuș Sighetul Marmăției- Muzeul etnografic al Maramureșului, Editura Museion, București, 1995, p. 58 și Valori ale culturii populare maramureșene. Muzeul Etnografic al Maramureșului, Sighetul Marmăției, 2000, p. 32.

2. Vințești – parte a localității Budești numită așa în perioada medievală

3. Ioódy Pál, Maramoros Vármegye 1749-1769 ?vi nemesség vizgálata, Maramaros Siget, 1943, vezi și Ioódy Pál, Cercetarea calității de nobil în Comitatul Maramureș, 1749-1769, Cluj Napoca, 2003, p. 111; vezi și Ioan Mihaly de Apșa, Diplome maramureșene din sec. XIV-XV, Sighet, 1900, p. 563.

Casa Cupcea - Călinești datată 1710

Detaliu cu datarea Casa Cupcea-Călinești

Onorată asistență,

În aceste momente când ascultați cele câteva cuvinte care vor urma, mă aflu departe de țară, dar sufletul și gândurile mele se află aici la Sighet, pe pragul casei în care vreme de mai bine de două veacuri au locuit înaintașii mei, și în care s-a născut bunicul meu dinspre mama, Petre Cupcea, cel care avea să devină un erudit preot, slujitor în mai multe biserici greco-catolice din Bihor și Sălaj, ajuns în cele din urmă vicar al Silvaniei, și care avea să se stingă brusc, cu o lună înainte de tragicul moment al cedării Ardealului, în fața altarului, în timpul liturghiei pe care o slujea în biserică din Șimleu.

Am intrat pentru prima dată în această casă înainte de anul 1970, pe când ea se afla acolo unde fusese ridicată, în vremuri de demult, în Călinești, locul de baștină al familiei noastre. Eram împreună cu mama mea, Maria Cupcea, artistă a Teatrului Național din Cluj. Atunci am cunoscut-o pe stăpâna casei, verișoară de-a mamei, care însă nu după mulți ani avea să se stingă, fără a avea urmași. Au mai trecut ani, și aveam să aflu că străvechea casă a fost mutată la Sighet, în Muzeul Satului, prin strădania inimosului director al acestei instituții de cultură și educație. Am revăzut-o aici acum doi sau trei ani, când i-am trecut pragul cu pioșenie, încercând să înod prin ceata uitării imaginea ei de demult.

Pe măsură ce anii pe care îi avem de trăit rămân tot mai puțini, parcă ne simțim atrași din ce în ce mai mult de origini, de locurile de baștină de care ne leagă, cu sau fără vrerea noastră, fire nevăzute ce trec de la o generație la alta. Am și eu acest sentiment, parcă tot mai pregnant, dar nostalgia inerentă amintirilor de demult, sau a gândurilor care prea des se întorc spre trecut, este însoțită de bucuria de a afla, nu cu multă vreme în urmă, că prin satele învecinate Călineștiului, în Budești și Hoteni, se mai află trăitori în spița vechii familii Cupcea. Așadar, că mai am neamuri în străvechea și dârza Țară a Maramureșului. Deci, am temeinice motive de a reveni pe aceste meleaguri.

Peste câteva clipe veți intra în casă. Voi veni și eu, în urma dumneavoastră, voi îngenunchea pe prag și apoi voi atinge cu degetele grinzile înnegrite de stejar, cu gândul la părinții și bunicii mei, și la toți acei înaintași, neștiutori de mine, de nimeni neștiutori, până la acel Cupcea de demult, înnobilit acum 400 de ani de stăpânitorul de atunci al Maramureșului și Ardealului.

Dar un gând am și pentru cei prezenți aici de față. Este demnă de toată lauda misiunea pe care și-o asumă intelectualii și instituțiile de cultură din Maramureș, și care și-o îndeplinesc cu stăruință și dăruire și pasiune: aceea de a descoperi și de a pune noi cărămizi la temelie cunoașterii istoriei și valorilor Țării Maramureșului, rămasă, în pofida vicisitudinilor de tot felul, cu adevărat o țară într-o țară. Tuturor o strângere de mână și un gând de caldă recunoștință.

Dan Munteanu, Cluj, 4 mai 2005

Mon cher directeur, Mihai Dăncuș

J'ai reçu ton invitation au conférence de 14 mai. Malheureusement, c'est trop tard, parce qu'à la fin du semaine prochain nous voyagerons à Ungvar et nous avons seulement la possibilité à participer à une conférence par année c'est une nouvelle « ukaz de notre nouvelle directeur. C'est pourquoi je t'ai écrit une lettre il y a un mois, savoir quand sera chez vous le programme de Ungvar n'était pas sûr. C'est la vie! Je pense que M. Directeur Dam ou sa collègue voyagera chez vous parce qu'ils veulent faire le contact au musée de Maramures.

Je regrette, que je ne peux pas rencontrer à vous et à Mme Pipas, mais j'espère, qu'en cette année nous aurions la possibilité à faire une excursion à Maramureș avec mes collègues.

Domnului Prof. Dr. Mihai Dăncuș Directorul Muzeului Maramureșului

Dorim succes deplin manifestărilor din 14-15 mai 2005, dedicat Zilei Internaționale a Muzeelor.

Vă mulțumim sincer pentru invitația de participare la programul organizat de dumneavoastră, însă cu regret vă comunicăm că din motive obiective nu avem posibilitatea de a lua parte la acțiunea dumneavoastră. Sperăm ca într-un viitor apropiat corul nostru „Haticva” să fie și mai performant.

Hari Markus

*Mesaj cu ocazia simpozionului
„Muzeul punte între culturi”*

Manifestarea semnifică dorința de ancorare a dumneavoastră în tradițiile, obiceiurile și valorile culturale maramureșene. Muzeul Maramureșului și-a îndeplinit menirea de a fi un reper cultural și spiritual la nivel național și internațional. Aveți printre altele și realizări de prestigiu care au permis buna valorificare a identității maramureșene. Dialogul între culturi reprezintă tot atâtea semne de tinerețe și vitalitate, de înțelegere a rostului în viața unei națiuni.

Trăim cu toții într-o perioadă accelerată a proceselor. Cunoașterea științifică și tehnică are un rol tot mai important în dialogul între culturi. Muzeul Maramureșului a avut, chiar dacă din lipsa mijloacelor financiare nu au putut fi îndeplinite toate proiectele propuse, un rol distinct în demersul generos al menținerii comunicării între oameni, fie că provin din domeniul cultural, artistic, sportiv, politic, administrativ, diplomatic sau de afaceri.

Forța reală a județului constă în spiritualitatea vie maramureșenilor, animată de diversitatea etno-culturală. Spiritualitatea maramureșeană exprimă sedimentarea în timp a unui sistem de valori bazat pe raționalitate, legalitate, toleranță culturală și religioasă și promovarea umanismului. Această spiritualitate a însemnat pentru noi acasă, o regăsire într-un spațiu geografic și cultural asupra căruia lumina culturilor, valorilor și implicit a popoarelor este departe de a se sfârși. Este o mostră de interferență între valorile lingvistice occidentale și răsăritene.

Vă rugăm să primiți doamnelor, domnișoarelor și domnilor prezenți la simpozion, expresia simpatiei și a unui cordial salut, iar oaspeților din străinătate le dorim să se bucure din plin de ospitalitatea recunoscută a maramureșenilor.

Adresăm felicitări organizatorilor simpozionului, mulțumim Ambasadei Statelor Unite pentru promovarea identității satului maramureșean și implicării în buna desfășurare a manifestării. Vă transmitem sincere felicitări cu ocazia sărbătoririi Zilei Internaționale a Muzeelor și vă încredințăm de respectul și considerația noastră.

*PREFECT
Gyöngyike Böndi*

SUBPREFECT
Gheorghe Achim

Ministerul Culturii și Cultelor
Secretar de Stat

Domnule Prof. Dr. Mihai Dăncuș
Domnule Iuliu Copândeian

Miezul lunii mai este întotdeauna, una dintre cele mai aglomerate momente ale anului, pentru orice membru al Consiliului Internațional al Muzeelor (ICOM). Ziua Internațională a Muzeelor, pe care o sărbătorim în fiecare an, ne aduce laolaltă, pe toți iubitorii muzeelor și truditorii pe altarul templului muzeelor, încercând să aducem tributul nostru de creativitate și iubire pentru frumusețile pe care le adunăm în rezervațiile de memorie pe care, printr-o simplă convenție, le numim muzee.

În acest an, Ziua Internațională a Muzeelor este pusă sub semnul punților între culturi. Este, fără îndoială, un truism să spui că muzeul este o punte între culturi. Împortant este conținutul acestei punți. Pentru niște muzee situate atât de aproape de centrul geografic al Europei și atât de aproape de centrul spiritual al României, muzeele maramureșene, sunt prin excelență, niște punți solide aruncate peste apele, mereu schimbătoare, ale identității naționale, religioase, comunitate, sunt niște punți a căror consistență spirituală este atât de intensă, încât ne face să le simțim, aproape, trăinicia și să le bănuim de a fi clădite cu mult înainte de inventarea hărților și de acceptarea spațiului, ca realitate extrasenzorială.

Chiar dacă, tocmai din cauza mulțimii de evenimente care, în fiecare an, ne strâng mai aproape în jurul muzeelor, nu mă pot afla, astăzi, fizic, în Maramureș, vă rog să mă credeți, domnilor directori, că gândurile mele și, după câte știu, ale multora dintre colegii mei din ICOM vor fi alături de dumneavoastră în zilele de sărbătoare care urmează.

Cu cele mai bune urări,

Dr. VIRGIL NITULESCU

Secretar de Stat

Presedintele Comitetului Național Român ICOM

Bucuresti, 13 mai 2005

<https://biblioteca-digitala.ro>

19:41

002217552

 PREFECTURA MM

[illegible]

Main Motor 14 m at 2002.8

Mesaj cu ocazia simpozionului
„Muzeul punte între culturi”

Manifestarea semnifică donția de ancorare a dumneavoastră în tradițiile, obiceiuri și valorile culturale maramureșene. Muzeul Maramureșului și-a îndeplinit mîreia de a fi un reper cultural și spiritual la nivel național și internațional. Aveți printre altele și realizări de prestigiu care au permis buna valorificare a identității maramureșene. Dialogul între culturi reprezintă tot atâtea semne de tinerțe și vitalitate de înțelegere a rostului în viața unei națiuni.

Trăim cu toții într-o perioadă accelerată a proceselor. Cunoașterea științifică și tehnică are un rol mai important în dialogul dintre cultură. Muzeul Maramureșului a avut, chiar dacă din lipsa mijloacelor financiare nu au putut fi îndeplinite toate proiectele propuse, un rol distinct în demersul generos al menținerii comunicării între oameni, fie că provin din domeniul cultural, artistic, sportiv, politic, administrativ, diplomatic sau de afaceri.

Forța reală a județului constă în spiritualitatea vie maramureșenilor, animată de diversitatea etno-culturală. Spiritualitatea maramureșeană exprimă sedimentarea în timp a unui sistem de valori bazat pe raționalitate, legalitate, toleranță culturală și religioasă și promovarea umanismului. Această spiritualitate a însemnat pentru noi acasă, o reședință într-un spațiu geografic și cultural asupra cărui lumina culturilor, valorilor și implicit a popoarelor este departe de a se sfârși. Este o mostră de interferență între valorile lingvistice occidentale și rădăritene.

Vă rugăm să primiți doamnelor, domnișoarelor și domnilor prezenți la simpozion, expresia simpatiei și a unui cordial salut, iar oaspeților din străinătate le dorim să se bucure din plin de ospitalitatea recunoscută a maramureșenilor.

Adresăm felicitări organizatorilor simpozionului, mulțumim Ambasadei Statelor Unite pentru promovarea identității satului maramureșean și implicării în buna desfășurare a manifestărilor. Vă transmitem sincere felicitări cu ocazia sărbătoririi Zilei Internaționale a Muzeelor și vă încredințăm de respectul și considerația noastră.

Prefect
Gyöngyike Bändi

Subprefect
Gheorghe Achim

REGISTRUL DE STAT AL ROMÂNIEI 01700 101 00 000 00 0000 Nr. 13 2005 10 5014

MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR

www.culturasi.culter.ro

SECRETAR DE STAT

Domnule Prof. Dr. Mihai ISĂNCUŞ,
Domnule Ing. COPĂNDAN,

[illegible][illegible][illegible]

Dr. Virgil Ștefan NIȚULESCU
Secretar de Stat
Ministerul de Interne

Received: 11 July 2004

Imaginea satului maramureșean din perioada comunistă în oglinda prezentului

MAGHIARI NARCISA

În ziua de 28 martie (a.c.), începând cu ora 10, a avut loc la Muzeul Satului din Sighetul Marmăției simpozionul cu tema "Satul Maramureșean - Viața socială, economică, culturală, religioasă în perioada 1945-1989", iar la orele 14 a fost vernisată și o expoziție documentară pe aceeași temă.

Evenimentul a fost organizat de Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmăției iar cercetarea, organizarea expoziției și pregătirea simpozionului au fost finanțate de către Ambasada SUA la București prin Asociația "Prietenii Muzeului Maramureșului", președinte ing. Gheorghe Iancu.

Cele două camere rezervate pentru susținerea lucrărilor dedicate temei simpozionului, în spațiul casei Hodor-Pop din Bârsana, s-au dovedit a fi neîncăpătoare pentru numărul mare de invitați, cercetători, istorici, etnografi, preoți, intelectuali și țărani din satele maramureșene. Printre cei prezenți, nume de seamă: d-na Lisa Heilbrone, consul la Ambasada SUA la București, Gheorghe Achim - subprefectul județului, Dr. Ioan Botoș - președintele Asociației Culturale "Dacia" din Transcarpatia - Ucraina, Nicolae Boar - director la Colegiul Universității "Babeș - Bolyai", Ion Ardelean Pruncu, Dr. Gheorghe Rusu - director la Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, Dorel Todea - director la postul de radio Sighet și un grup impresionant de tineri studenți ai Colegiului din Sighet, care au asistat în liniște la întreg programul, și-au luat notițe și au ascultat cu atenție și interes comunicările prezentate.

În deschiderea simpozionului, Mihai Dăncuș, directorul Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmăției și coordonatorul proiectului, a expus ideea ce a stat la baza realizării proiectului și obiectivele propuse: "Cu aproximativ doi ani în urmă, la propunerea câtorva muzee din țară, Ambasada SUA prin Serviciul Cultural s-a sensibilizat, a considerat că este foarte importantă acea propunere și a acceptat să finanțeze materializarea ei. Despre ce este vorba? Cercetarea satului românesc, pe perioada de după cel de-al doilea război mondial, când știm că acesta a fost supus, "bombardat", dacă vreți, prin diverse mijloace, unele din ele sau poate cele mai multe, extrem de dure, pentru a fi

distrușe vechile structuri care s-au format la nivelul acestora, pentru a fi anulate elementele firavei democrații care s-a instaurat în România, în perioada interbelică, dar și cu câțiva ani înainte, pentru a schimba tot ceea ce ne definește și a ne încadra într-un altfel de sistem de valori, într-o altă lume cu care noi nu avem nimic comun sub raport spiritual și nu numai"

Mihai Dăncuș a făcut o introducere în tematica propusă pentru susținerea simpozionului, punctând, dintr-o perspectivă cronologică, aspecte diverse, definitorii pentru localizarea principalelor coordonate ale satului maramureșean în perioada 45-89, amintind, pe rând, de reforma agrară din 45, abolirea monarhiei 47, legile naționalizării din 48, "sacrificarea bisericii greco-catolice" (1918), reforma învățământului, colectivizare ș.a.m.d.

Prof. Dr. Mihai Dăncuș a subliniat importanța materializării acestui proiect asupra perioadei 45-89 și a remarcat amploarea cercetării întreprinse de specialiști din cadrul muzeului pentru materializarea proiectului. Pentru colectarea datelor necesare validării proiectului, respectiv 1 septembrie 2003 - 31 martie 2005, s-au cercetat în total peste 6000 dosare, și s-au selectat documente, făcându-se copii și fotografii digitale după aproximativ 1700 documente, însumând peste 5000 pagini; de asemenea s-au folosit clișee fotografice, 3700 bucăți, alb-negru și color; s-a parcurs "toată presa de după război, colecțiile ziarelor "Sfatul" care au apărut în '45, noua formă a "Graiului", apoi "Viața liberă", apoi ziarul "Pentru socialism". S-au parcurs arhivele de la primării, de la instituții care au asemenea fonduri constituite. S-au înregistrat 70 de benzi de casetofon a câte 60 și 90 de minute, de istorie orală, deci înregistrări cu oameni care au trăit acele evenimente în diferite sate ale Maramureșului. Și acestea se constituie într-o bancă de date de istorie orală extraordinară" a precizat Mihai Dăncuș.

În final, directorul muzeului, a adus un cuvânt de mulțumire tuturor celor implicați în realizarea proiectului, îndreptându-și atenția spre colectivul de cercetare al muzeului, muzeografii drd.

Boroica Ioan, Alin Pralea, Gheorghe Todinca, Dăncuș Ioana, cat și celor din echipa de logistică și evidență, procesare calculator, laborator foto, transcriere benzi, echipa de pregătire a expoziției și echipa de panotare, dar și a tuturor colaboratorilor: "În acest context vreau să aduc mulțumiri instituțiilor care s-au implicat în acest proiect: D-lui Iancu Gheorghe, președintele Asociației "Prietenii Muzeului Maramureșului", d-lui Viorel Rusu, director, doctor în științe istorice, directorul Arhivelor Naționale, filiala Maramureș, care cu multă grațitudine, dânsul și lucrătorii din subordinea sa, ne-au pus la dispoziție tot ceea ce au în arhivă pentru a putea investiga fenomenul, Bibliotecii Municipale, care ne-a înlesnit accesul la presă pe care n-o aveam noi, primăria Sighet, prin d-na primar și d-nul secretar, Sorin Rednic, care ne-a înlesnit accesul la fondurile arhivistice, Ocaota Baia Mare și alte instituții. Aducem mulțumiri bisericilor noastre naționale, Biserica greco-catolică, Biserica ortodoxă, care, într-un fel sau altul, fie prin mărturii directe, fie prin posibilitatea de a consulta anumite documente care le-au mai rămas, ne-au oferit prilejul să avem o perspectivă asupra acestei perioade și din acest punct de vedere."

În continuare, Mihai Dăncuș, a acordat invitaților ocazia de a exprima un cuvânt de salut. Au intervenit pentru a lăuda ideea și eforturile depuse pentru realizarea proiectului: ing. Gheorghe Iancu, președintele Asociației "Prietenii Muzeului Maramureșului", Dr. Ioan Botoș, președintele Asociației Culturale "Dacia" din Apșa de Jos, Ucraina.

În cuprinsul simpozionului au fost prezentate 9 comunicări științifice din cele 14 anunțate.

Lucrările au fost bine documentate, au necesitat o cercetare temeinică și au dovedit o bună cunoaștere a autorilor asupra cadrului istoric ce a marcat viața satului maramureșean în perioada comunistă. Au fost tratate aspecte diverse, după cum urmează: "Mutații în viața satelor românești maramureșene" - Prof. Dr. Boar Nicolae, Universitatea Babeș Bolyai, Colegiul Universitar Sighetu Marmăției, "Consolidarea comunismului în

Maramureș în 1948 - Drd. Boroica Ioan, muzeograf Muzeul Maramureșului, "Apșa de Jos în primii ani ai sovietizării" - Dr. Ioan Botoș, Președinte al Asociației Culturale "Dacia", "Reintegrarea bisericii ortodoxe în județul Maramureș (1948)" - Elischer Diana, Arhivist (DJMMAN), "Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor" - Dr. Viorel Rusu, Director DJMMAN, "Folclor și istorie în satul maramureșean (1945-1989)" - Prof. Pamfil Bîlțiu, cercetător, "Graiul Maramureșean - interferențe cu limba literară și conotații politice" - Prof. Univ. Dr. Doc. Gheorghe Pop, "Satul maramureșean în ziarul 'Viața Liberă' (1951-1964), Todinca Gheorghe - muzeograf Muzeul Maramureșului, "Mutații în structura gospodăriei

tradiționale maramureșene, consecință a socializării agriculturii" - Ioana Dăncuș, muzeograf Muzeul Maramureșului.

Simpozionul s-a încheiat cu intervenția protopopului greco-catolic Vasile Hotico și a țăranului Vasile Iuga. Aceștia au relatat momente din experiența personală care stau mărturie pentru nedreptățile săvârșite de regimul comunist și suferințele îndurate de țăranii din satele maramureșene.

Deschiderea expoziției documentare a fost precedată de alocuțiuni susținute de Mihai Dăncuș, directorul muzeului, Eugenia Godja - primar al municipiului, Gheorghe Achim, subprefectul județului și Lisa Heilbrone, Consul la Ambasada SUA. După ce d-na primar și d-na consul au tăiat panglica de

onoare, expoziția a fost deschisă oficial. Vernisajul a avut loc în interiorul unei case vechi, din lemn, care a aparținut unui evreu țăran din Poienile Izei. În cele patru încăperi ale casei, au fost etalate 50 de panouri prezentând documente de arhivă, articole extrase din ziare din perioada regimului comunist, mărturii, fotografii, obiecte de cult.

Această expoziție are ca obiectiv constituirea unei bănci de date în care să fie stocate informații de istorie orală și punerea la dispoziție noilor generații a unui segment dureros din istoria Maramureșului. Proiectul se va finaliza cu un volum de documente care va fi lansat în luna mai, cu ocazia Zilei Internaționale a Muzeelor.

Muzeul Maramureșului Sighetul Marmatiei
Ambasada USA la București - Serviciul Cultural
Asociația "Prietenii Muzeului Maramureșului"

Simpozion

Satul maramureșean - viața socială, economică, culturală, religioasă în perioada 1945-1989

Muzeul Satului Maramureșean - 28 martie 2005

Simpozionul și expoziția au ca temă Satul maramureșean - Viața socială, economică, politică, culturală și religioasă - perspectivă istorico-etnografică 1945-1989

Research of the Maramures County villages from historical, ethnographical, social-economical, political, cultural and religious point of view for the period 1945-1989

Cercetarea, organizarea expoziției, pregătirea simpozionului și a volumului au fost finanțate de către Ambasada SUA la București prin Asociația "Prietenii Muzeului Maramureșului", președinte Ing. Gheorghe Iancu

Coordonator proiect: Prof. Dr. Mihai Dăncuș

Colaboratori: Biblioteca municipiului Sighetul Marmatiei, director Echim Vancso Primăria Sighetul Marmatiei prin Domnul Secretar Sorin Rednic

Colaborator principal: Arhivele Naționale - Direcția Județeană Maramureș director Dr. Viorel Rusu

Muzeul Satului Maramureșean - Doboieș

Orele 10.00 Deschiderea lucrărilor Simpozionului

- Prof. Dr. Mihai Dăncuș, directorul Muzeului Maramureșului - Cuvânt de deschidere

- Prof. Eugenia Godja, primarul Municipiului Sighetul Marmatiei - cuvânt de salut

- Lisa Heilbrone, Consul Ambasada USA la București - cuvânt de salut

- Ing. Gheorghe Achim, subprefectul Maramureșului - cuvânt de salut

- Dr. Ion Botoș, președintele Asociației culturale "DACIA" din Apșa de Jos, Ucraina - cuvânt de salut

- Ing. Gheorghe Iancu, președintele Asociației "Prietenii Muzeului Maramureșului din Sighetul Marmatiei" - cuvânt de salut

- Petru Cudrici, primarul comunei Bărsana - cuvânt de salut

- Preot Prot. Canonic Vasile Hotico, Dragomirești - cuvânt de salut din partea Bisericii greco-catolice unite cu Roma

- Preot Prot. Vasile Pop, Sighetul Marmatiei - cuvânt de salut

- Preot Prot. Onisim Filip, Sighetul Marmatiei - cuvânt de salut

- Preot Paul Tomoloagă, Sighetul Marmatiei - cuvânt de salut

- Alexandru Cora, Bărsana - cuvânt de salut din partea AFDPDR Maramureș

- Gheorghe Bulacu, Budești - cuvânt de salut din partea AFDPDR Maramureș

Comunicări

- Conf. Dr. Gheorghe Mihai Bărlău - Colectivizarea forțată din perspectiva sociologică

- Prof. Pamfil Bîlțiu, cercetător, Baia Mare - Folclor și istorie în satul maramureșean (1945-1989)

- Prof. Dr. Boar Nicolae, Universitatea Babeș Bolyai, Colegiul Universitar Sighetul Marmatiei - Mutații în viața satelor românești maramureșene

- Drd. Boroica Ioan, muzeograf Muzeul Maramureșului - Aspecte ale consolidării comunismului în satul maramureșean în 1948

- Dr. Ion Botoș, Președinte al Asociației Culturale "DACIA", Maramureșul din dreapta Tisei, Ucraina - Apșa de Jos în primii ani ai sovietizării

- Ioana Dăncuș, muzeograf Muzeul Maramureșului - Mutații în structura gospodăriei tradiționale maramureșene, consecință a socializării agriculturii

- Prof. Dr. Mihai Dăncuș, Muzeul Maramureșului - Disoluția valorilor satului maramureșean în perioada de după al II-lea Război Mondial

- Drd. Andrea Dobes, muzeograf Muzeul Memorial Sighetul Marmatiei - Țăranii maramureșeni și cotele maramureșene

- Elischer Diana, Arhivist, Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - "Reintegrarea" bisericii ortodoxe în județul Maramureș (1948) - contribuții documentare

- Ing. Grigore Hotico, muzeograf Muzeul Maramureșului - Colectivizarea și rezistența la leud - istorie orală

- Prof. Univ. Dr. Doc. Gheorghe Pop, Universitatea Baia Mare - Graiul Maramureșean - Interferențe cu limba literară și conotații politice

- Alin Spiridon Pralca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Agricultura înainte și după război în Maramureș

- Drd. Viorel Rusu, Director Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor

- Gheorghe Todinca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Satul maramureșean în ziarul "Viața Liberă" - 1951-1964

- Alin Spiridon Pralca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Agricultura înainte și după război în Maramureș

- Drd. Viorel Rusu, Director Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor

- Gheorghe Todinca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Satul maramureșean în ziarul "Viața Liberă" - 1951-1964

- Alin Spiridon Pralca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Agricultura înainte și după război în Maramureș

- Drd. Viorel Rusu, Director Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor

- Gheorghe Todinca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Satul maramureșean în ziarul "Viața Liberă" - 1951-1964

- Alin Spiridon Pralca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Agricultura înainte și după război în Maramureș

- Drd. Viorel Rusu, Director Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor

- Gheorghe Todinca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Satul maramureșean în ziarul "Viața Liberă" - 1951-1964

- Alin Spiridon Pralca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Agricultura înainte și după război în Maramureș

- Drd. Viorel Rusu, Director Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor

- Gheorghe Todinca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Satul maramureșean în ziarul "Viața Liberă" - 1951-1964

- Alin Spiridon Pralca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Agricultura înainte și după război în Maramureș

- Drd. Viorel Rusu, Director Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale - Aspecte privind colectivizarea în Maramureș - mărturia documentelor

- Gheorghe Todinca, muzeograf Muzeul Maramureșului - Satul maramureșean în ziarul "Viața Liberă" - 1951-1964

L'AVENIR DE NOS TRADITIONS ???

Pierre DUTRON
Belgia

Lorsque nous avons été conviés, le 27 décembre 1999 par l'ex-primar de Sighet, pour nous entendre informer que les conditions financières d'organisation du festival Datinilor de Iarna étaient de plus en plus difficiles à réunir, et qu'il pensait laisser entrer un possible sponsoring. Je ne vous cacherai pas que je fus inquiet, déçu et même scandalisé par cette attitude basement mercantile liée à la culture et aux traditions pluri-millénaires de cette belle région qu'est le Maramures historique, véritable îlot de société ancestrale conservé avec succès dans cette petite cuvette au milieu des Carpates Ukraino-Roumaines.

Cette révolte interne, en moi a éveillé un intérêt encore plus vif, et une volonté encore plus ferme de défense et de promotion des traditions populaires, avec ses corollaires que sont les musiques, chants et danses populaires, traditionnelles, typiques et ancestrales.

Aujourd'hui, je vous ferai donc part de mes inquiétudes quand à la vitesse avec laquelle notre monde change et évolue, et de la crainte de voir dénaturer trop vite une tradition qui peut et doit évoluer certes, mais en conservant la substantifique moelle de ce qui forme les bases et les racines mêmes de ces traditions. En effet, nous devons quand même constater que nos symboles, bien que fort proches à Binche et Ici, bien que d'origines toutes deux antéchrist et en provenance très certainement de très anciens rituels religieux ou de croyances païennes antérieures à l'avènement du christianisme, aboutissent à des manifestations forts différentes en fonction de l'endroit où elles sont perpétuées, et du type de société dans laquelle elles sont pratiquées.

Ainsi chez nous, à Binche, les influences mondialistes, déjà sous

Charles-Quint ont vu nos batteurs de sol se parer de plumes de volatiles importées d'un autre continent pour la venue de l'Auguste empereur à la réception de carnaval donnée en son honneur par sa sœur, Anne d'Autriche alors régente sur notre région. Après cela, nous avons vu la bourgeoisie naissante s'emparer de la fête et pour montrer sa grande « charité », au égard à son rang social, se mettre à distribuer du pain aux « mécréants » spectateurs des festivités. Plus tard, avec le siècle de l'industrialisation et l'organisation d'une classe ouvrière majoritaire et consciente de ses capacités (19ème), on a vu les costumes évoluer (comme le masque de gille objet de ma communication 2002). Maintenant, on peut vraiment affirmer que la tradition carnavalesque est, à Binche, une tradition populaire ouverte à tous, avec des symboles bien conservés et respectés, le tout et ce n'est pas neutre, avec des valeurs de solidarité et de fraternité, les oranges ont remplacé le pain, etc... etc...

La tradition du ville de Binche vit donc au rythme des influences de la société dans laquelle elle évolue, mais elle est quand même, malgré le maintien d'une haute valeur symbolique et ancestrale, devenue un super grand défilé pour cette population déshumanisée et stressée qui peuple notre Europe occidentale, engluée dans le marasme de la pensée unique, de la mondialisation économique et du capitalisme ultra-libéral.

Ici, à 2000 km de Binche, la source est la même, d'origine antéchrist et certainement païenne, mais venant d'autres rituels ou croyances. Dès le solstice d'hiver, l'homme (le bien) combat le froid du sol et de l'hiver (le mal ou le démon), il est aidé par des animaux amis qui deviennent masques zoomorphiques,

ils affrontent parfois les diaboliques alliés que sont l'ours et le loup, le tout dans une ambiance aux rythmes saccadés identiques ici comme à Binche. Cette similitude rythmique, l'est d'autant plus naturellement, du fait que cette musique accompagne les coups supposés être donné par l'homme au sol, à Binche avec ses sabots de bois, ici avec la « bota de lemne », cloches et clochettes venant s'ajouter au rythme des meneurs de jeu. Comme chez nous, il y a encore 3 ou 400 ans, le public morosan reste passif et se contente de regarder le spectacle des groupes folkloriques qui défilent dans la rue. Ce qui contraste assez fort avec Binche, car chez nous, 1500 participants et 20 à 30.000 spectateurs dansent et vivent ensemble ces moments forts du carnaval.

Vu du côté bien-être et réjouissances populaires, c'est bien, encore faut-il que les intervenants et le public sachent ce qu'ils font et connaissent les racines et significations des traditions auxquelles ils participent. Et là, mes amis, je suis toujours très inquiet de voir trop souvent les débordements qui se passent, souvent proches de la violence bête et méchante. Je pense sincèrement que le côté défilé a largement prit le dessus et que peu de gens ont encore conscience des origines, des symboles et valeurs de la tradition à laquelle ils s'adonnent. Binche est donc devenu « un grand spectacle mondial » certes traditionnel mais est-ce pour nous suffisant ???

Mon inquiétude est donc grande, de voir ici, les petites traces de ce que je me permets d'appeler « des déviations » exemple : une bouteille, plastic, de coca cola sur un costume de drac etc... etc... Nous sommes ici dans ce cher et vrai Maramures historique à une période charnière. Il y a 15 ans que le

totalitarisme d'état a succombé dans la violence supposée d'un coup d'état maquillé en révolution, au bénéfice de l'économie de marché, cela va peut-être aussi changer en Ukraine et, ici, ce n'est pas neutre, n'oublions pas que 60% du territoire du Maramures historique est aujourd'hui Ukrainien, et que 40% des Morosan adevarat sont aujourd'hui de nationalité ukrainienne, la plupart ne l'ayant jamais oublié, ils sont d'ailleurs venus nous le dire encore en 2002 et 2003 à la tribune du festival de Jarna.

En 2007, la Roumanie tombera dans la grande Europe qui se nomme toujours officiellement, ne l'oublions surtout pas « Union Economique Européenne ». A aucun moment on ne s'est réellement préoccupé d'Europe sociale ou d'Europe culturelle. Attention mes amis, dans deux ans nous serons tous dans la même Europe, là où règne, sous le couvert d'une appellation mensongère de « démocratie libérale », le totalitarisme de l'argent maître absolu et décideur de tout : ce qui rapporte du fric est bien, ce qui en

coûte est mauvais. Ce n'est pas un hasard si, dans ce monde là, la seule richesse de référence et le PIB, les richesses du cœur, de l'esprit ou des patrimoines (monuments, sites et traditions) n'ont aucune valeur marchande, elles ne comptent donc pas. Voilà la triste réalité de ce monde là, celui d'où je viens et où j'ai survécu déjà plus d'un demi siècle. Pour ma part, je préfère et de loin la référence du BIB (Bonheur intérieur brut), mais je suis un marginal, un utopiste et un rêveur, ça ne rapporte rien !

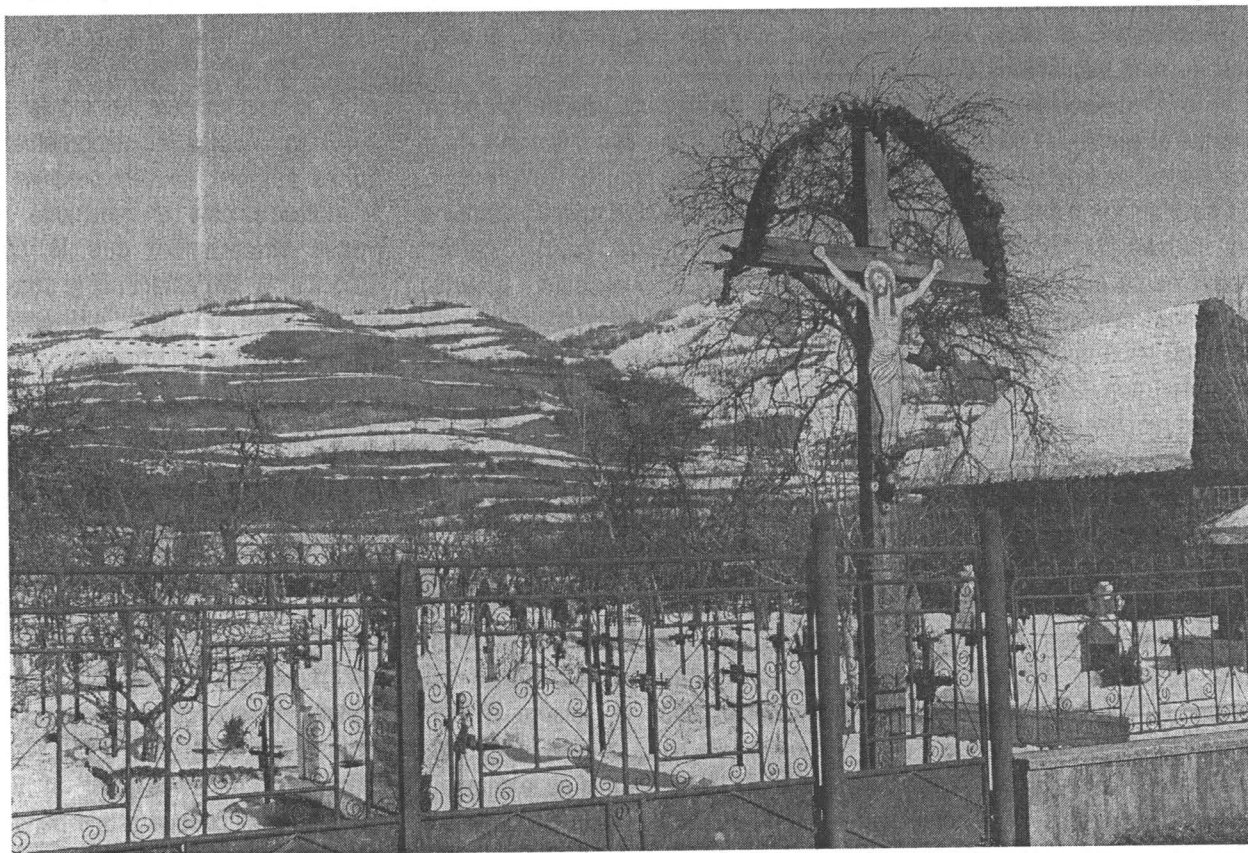
Dès maintenant, mes amis, soyons vigilants, pour de l'argent, il y aura toujours des gens prêts à tout. Espérons donc que les évolutions qui se pointent à l'occasion de ce troisième millénaire, ne viendront pas gommer sauvagement le travail patient, quotidien et méritoire de plus de 2000 ans de préservation spectaculaire et réussie. Soyons tous, d'où que nous soyons, extrêmement attentifs et ensemble, agissons pour que les sirènes des faiseurs d'argent ne soient pas fatales à nos traditions.

Dernière minute : au moment où ces quelques premières lignes ont été écrites, les choses n'étaient pas aussi claires qu'elles le sont maintenant en Ukraine. Vas-t-on vers une scission entre l'Est et l'Ouest du pays, l'Ouest dans ces conditions fort soutenu politiquement par l'Europe et financièrement par les Etats Unis aura-t-il ainsi une réelle perspective d'entrée dans l'U.E. ? Moi qui vient du Hainaut, région historiquement coupée en deux par la frontière d'état franco belge, je ne vous cache pas mon espoir de voir, un jour, une grande Europe des régions, des peuples et des cultures au sein de laquelle évolueraient, en parfaite harmonie, les Hainaut, Maramures et autres zones enfin réunifiées au grand bénéfice des populations, des cultures et des traditions ancestrales retrouvées

SIGHET 2004

26/12/2004

Răstignire

EUROPA MUZEU-KM.ZERO

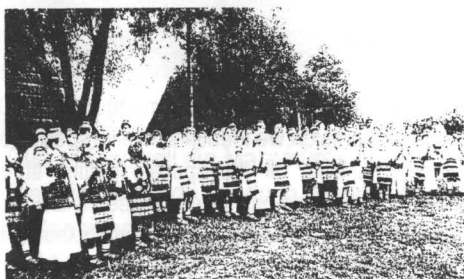
CONSILIUL LOCAL SIGHETUL MARMAȚIEI
PRIMĂRIA SIGHETUL MARMAȚIEI
MUZEUL MARAMUREȘULUI SIGHETUL MARMAȚIEI

CONSILIUL LOCAL VIȘEU DE SUS
PRIMĂRIA VIȘEU DE SUS
MUZEUL DE ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE VIȘEU DE SUS

Maramureșul zonă culturală în centrul Europei "MUZEUL PUNTE ÎNTRE CULTURI"

Program dedicat

Zilei Internaționale a Muzeelor

Sighetul Marmăției 14-15 mai 2005

Duminică 15 mai 2005

Muzeul Satului Maramureșean

Orele 13⁰⁰

- Prof. Dr. Mihai Dăncuș, directorul Muzeului Maramureșului - cuvânt de deschidere

Cuvinte de salut:

- Prof. Eugenia Godja, primarul municipiului Sighetul Marmăției
- Dr. Ion Botoș, Președinte Asociația "Dacia" din Apșa de Jos - Ucraina
- Mrs. Lisa Heilbronn, consul Ambasada SUA în România

Mesașe:

- Bondi Gyongyike, Prefectul Județului Maramureș
- Dr. Virgil Nițulescu, Secretar de Stat la Ministerul Culturii și Cultelor, Președintele Consiliului Național Român ICOM
- Dr. Pál István, Director Muzeul Național al Satului Sostol - Ungaria, Membru în Asociația Europeană a Muzeelor în Aer Liber
- Acad. Dr. Dan Munteanu - Academia Română

Orele 13³⁰

- Prezentarea cărții „*Satul maramureșean 1945-1989 studii și documente*”.

Participă: reprezentanți ai Ambasadei SUA la București prin sprijinul căreia s-a făcut cercetarea, s-a organizat expoziția și s-a tipărit cartea și oameni de cultură.

Orele 14³⁰

- Vernisaj „*Expoziția de covoare maramureșene, creație contemporană*”, creator Maria Pop din Deșești

- Lansarea cărții „*Remedii din farmacia naturii*”, autori Maria Pop, Elisabeta Olos

Prezintă: Dr. Bereș Iosif, Prof. Bereș Marta

Orele 14³⁰

- Deschiderea pentru public și darea în circuitul de vizitare a „*Căsei monument Cupcea de Călinești*”, datată 1710.

Va vorbi Acad. Dan Munteanu și Dr. Mihai Dăncuș.

Expoziție de artizanat în lemn cu vânzare: Toader Pop din Bărsana

Orele 15³⁰

Dialog între culturi - zona de agrement a Muzeului Satului Maramureșean

Va avea loc un spectacol folcloric de cântece și dansuri populare prezentat de Ansamblul Mara, Ansamblul Flori de Maramureș, Ansamblul Florile Izei al Casei Armatei și grupurile folclorice din localitățile maramureșene reprezentate în Muzeul Satului: Călinești, Săliște de Sus, Bărsana, Oncești, Vadu Izei, Săpânța, Ieud. De asemenea, participă Ansamblul evreiesc "Haticva" din Sighetul Marmăției, Ansamblul Cosăul, grupul de "țipțeri" (germani) din Vișeu de Sus, grupuri de ucraineni din zonă, grupul de maghiari din Câmpulung la Tisa, grupul de romi și alții...

PROGRAM DEDICAT ZILEI INTERNAȚIONALE A MUZEELOR "MUZEUL PUNTE ÎNTRE CULTURI"

Sâmbătă 14 mai 2005

Orele 10³⁰ - Muzeul de Istorie și Etnografie din Vișeu de Sus Simpozion "Muzeul punte între culturi"

Deschiderea lucrărilor simpozionului

- Ing. Iuliu Copândeian, directorul Muzeului de Istorie și Etnografie din Vișeu de Sus, cuvânt de deschidere
- Ing. Ciolpan Vasile, primarul orașului Vișeu de Sus, Cuvânt de salut
- Prof. Ștefan Mariș, director Centrul Județean de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare Maramureș
- Prof. Dr. Mihai Dăncuș, director Muzeul Maramureșului, Membru de onoare al Asociației Europene a Muzeelor în aer liber, Cuvânt de salut
- Dr. Ion Botoș, Președintele Asociației Culturale DACIA din Apșa de Jos - Ucraina, Cuvânt de salut

Simpozion:

- Ing. Iuliu Copândeian, directorul Muzeului de Istorie și Etnografie din Vișeu de Sus, **Muzeul din Vișeu de Sus, prezent și viitor;**
- Prof. Ion Telman, muzeograf Muzeul de Istorie și Etnografie din Vișeu de Sus, **Aducerea coloniștilor germani în Maramureș;**
- Prof. Marian Tomi, Liceul Bogdan Vodă Vișeu de Sus, **Semnificația numelui Vișeu;**
- Prof. Adrian Mandric, Biblioteca Vișeu de Sus, **Mărturiile despre "țipțerii" din Vișeu de Sus;**
- Prof. Gavril Ciuban, Vișeu de Sus, **Eseu: Muzeul și multiculturalitatea;**
- Prof. Ioana Dăncuș, muzeograf Muzeul Maramureșului din Sighetul Marmăției, **Reprezentarea minorităților naționale din Maramureș în Muzeul Satului Maramureșean;**
- Prof. Dr. Mihai Dăncuș, cercetător științific, Muzeul Maramureșului Sighetul Marmăției, **Un savant maghiar - Acad. Dr. Szilaghyi Istvan - despre naționalitățile din Maramureș la finele sec. al XIX-lea.**

MUZEUL MARAMUREȘULUI VĂ OFERĂ SPRE VIZITARE:

Muzeul Satului Maramureșean str. Muzeului, nr. 1
Deschis zilnic 10-18

Muzeul Etnografic al Maramureșului str. Bogdan Vodă, nr. 1
Deschis zilnic 10-18, luni închis

Muzeul de Istorie și Arheologie str. Piața Libertății, nr. 15
Deschis pentru vizitare luni-vineri orele 9-15

Muzeul de Științele Naturii str. Piața Libertății, nr. 15
Deschis pentru vizitare luni-vineri orele 9-15

Casa Muzeu "Dr. Ioan Mihalai de Apșa" și galeriile de artă str. Ioan Mihalai de Apșa, nr. 17
Deschis pentru vizitare luni-vineri orele 9-15

Muzeul Culturii Evreiești din Maramureș - Casa memorială Elie Wiesel str. Tudor Vladimirescu, nr. 1
Deschis zilnic orele 10-18, luni închis

Casa muzeu "Stan Ioan Pătraș" Săpânța
Deschis zilnic

Casa muzeu "Vasile Kazar" Vadu Izei
Deschis zilnic

Casa muzeu "Lazăr" Giulești
Deschis zilnic

Casa "muzeu școlar" Bărsana
Deschis zilnic

Casa muzeu "Dunca Pău" Ieud
Deschis zilnic

MUZEUL DE ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE VIȘEU DE SUS

Ordinul Chiroptera - o nouă colecție în patrimoniul Muzeului de Științele Naturii din Sighetu-Marmației

Partea a II-a

Timur V. Chiș
Mihail G. Manole

În numărul 4-5/2003 a Revistei Tradiții și Patrimoniu a fost publicată prima parte a acestei lucrări care cuprinde 7 specii de lilieci prezente în inventarul muzeului. În această parte a II-a continuăm, completând lista cu următoarele 3 specii aflate în inventarul respectiv.

Familia Vespertilionidae (Gray, 1821)

- *Plecotus austriacus* (Fischer, 1829)
Liliac urecheat gri-cenușiu

În România preferă zonele calde, în munți și văi sub 400m, regiuni cultivate și câmpii, evitând pădurile compacte. Specie semnalată de Ștefănescu D. (1998) în zona localității Sighetu-Marmației și în zona localității Bistra.

În data de 25.05.2003, specia a fost identificată de autori în localitatea Câmpulung la Tisa.

Colecția Muzeului de Științele Naturii deține un exemplar cu nr. de inventar 3315/20.05.2003, colectat de autori, în localitatea Câmpulung la Tisa.

- *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774)
Liliacul cârn

În România este o specie rară, răspândită în păduri, preferând zone reci până la altitudini de 1100 m. În Depresiunea Maramureșului specia a fost semnalată pentru prima dată de autori în localitatea Sighetu-Marmației.

În colecția Muzeului de Științele Naturii există un exemplar cu nr. de inventar 3311/25.08.2003, colectat de autori în localitatea Sighetu-Marmației.

- *Myotis daudentoni* (Kuhl, 1819)
Liliacul de apă

În România este o specie rară, răspândită în apropierea cursurilor de apă sau în preajma lacurilor, scorburile copacilor, poduri de clădiri și în crăpăturile podurilor de peste apă, zona de câmpii și lunci. În Depresiunea Maramureșului specia a fost semnalată pentru prima dată de autori în localitatea Sighetu-Marmației, în crăpăturile de la podul de la abator, care transversează râul Iza.

În colecția Muzeului de Științele Naturii există un exemplar cu nr. de inventar 3324/16.09.2004, colectat de autori din localitatea Sighetu-Marmației.

Specii care au fost identificate în Depresiunea Maramureșului și nu sunt prezente în patrimoniul muzeului.

Specia *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774) a fost identificată de autori în anul 2003 în localitatea Poienile de Sub Munte.

De asemenea, menționăm că speciile *Myotis brandti* (Eversmann, 1845) și *Vespertilio murinus* (Linnaeus, 1758) sunt menționate în literatură ca prezente în Maramureș.

Concluzii

În urma cercetărilor de pe teren și din bibliografia studiată, în Depresiunea Maramureșului au fost identificate până la această dată 13 specii de lilieci, reprezentând 43% din fauna de chiroptere din România, inventarul Muzeului de Științele Naturii numărând doar 10 specii.

Cercetarea și o mai bună cunoaștere a cerințelor speciilor și a habitatelor lor, o inventariere atât cantitativă cât și calitativă, precum și colectarea unor exemplare, ar permite întocmirea unei situații bilanț, care la un moment dat, monitorizate, ar da posibilitatea de a compara ariile de răspândire, efectivele populațiilor studiate, observând astfel evoluția unor colonii sau indivizi izolați.

Summary

As a result of researches made from 2000 to 2005 in Maramures Depression, we identified twelve species of bats which represent 43% from all the species getting abroad all over Romania. In the patrimony of our museum are displayed nine species as follow: *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis myotis*, *Myotis blythii*, *Myotis mystacinus*, *Myotis daubentoni*, *Pipistrellus pipistrellus*, *Plecotus auritus*, *Plecotus austriacus*, *Barbastella barbastellus*, and the other three species: *Myotis brandti*, *Vespertilio murinus*, *Nyctalus noctula* were identified in the Maramures area but they are not displayed in our museum.

Bibliografie:

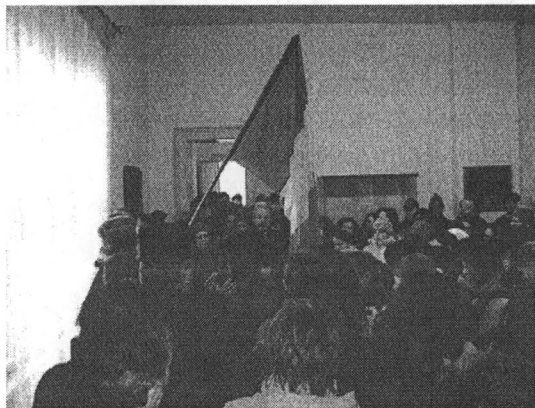
- Ardelean, G.; Bereș I. 2000, *Fauna de vertebrate a Maramureșului*, Colecția Universitară, Ed. Dacia, Cluj-Napoca;
- Chiș, T.; Manole, M. 2001, *Lilieci*, Revista Munții Carpați, nr.27, pag. 59-62;
- Chiș, T.; Manole, M. (2001-2002), *Contribuții la cunoașterea faunei de chiroptere din Depresiunea Maramureșului*, Studii și comunicări, vol. II-III - Științele Naturii, Muzeul Județean Satu-Mare;
- Chiș, T.; Manole, M. (2003), *Ordinul Chiroptera, o nouă colecție în patrimoniul Muzeului de Științele Naturii din Sighetu-Marmației*, Revista Tradiții și Patrimoniu, nr. 4-5, Muzeul Maramureșului, Sighetu-Marmației;
- Chiș, T.; Manole, M. (2004), *Date noi despre răspândirea chiropterelor în Depresiunea Maramureșului*, Revista Muzeelor, nr.1-2, București;
- Dumitrescu M., Tanasachi J., Orhidan T. 1962-1963, *Răspândirea chiropterelor în R.P.Română*, Tom I-II, Institutul de Speologie „Emil Racoviță”;
- Murariu, D.; Răduț, N. 1998, *Mammalian fauna (Mammalia) from Maramures Depression, Romania*, Anal. Trav. Mus. Nat. Hist. „Gr. Antipa”, vol XL, București, 609-621;
- Răduț, N. 1997, *Te presene of Myotis blythii*, (Tomes, 1857) (Chiroptera, Vespertilionidae in Maramures, Romania), Trav. Mus. Hist. Nat. Nat. „Gr. Antipa”, To. XXXVII, 159-166;
- Schober, W.; E. Grimmberger 1991, *Guide des chauves-souris d'Europe*, Ed. Delachaux et Niestle, Neuchatel-Paris;
- Szilagi I. 1876, *Maramoros varmegye egyetemes leirasa*, Cap. mamifere, 211-214, A magyar orvosok es természetvizsgálók XIX nagygyűlése;
- V. Gheorghiu, A. Bertrand, A. Giurginca 1999, *Cheia de identificare a chiropterelor din România*, Institutul de speologie „Emil Racoviță”.

*** - Fișele științifice, Muzeul de Științele Naturii Sighetu Marmației

24 ianuarie

Casa Muzeu Dr. Ioan Mihalyi de Apșa

- Ziua Unirii Principatelor Române

27 ianuarie 2005,

Muzeul Culturii Evreiești din Maramureș - Casa Memorială Elie Wiesel „60 de ani de la eliberarea lagărelor de exterminare de la Auschwitz și Birkenau”

- Vizitarea Muzeului Culturii Evreiești din Maramureș - Casa Memorială Elie Wiesel din Sighetu Marmăției

- Conferință: „Tragedia evreilor din Sighet și Maramureș 1940-1945” - coordonator prof. Dr. Mihai Dăncuș

- Concert coral dedicat celor dispăruți în holocaust - susținut de corul „HATICVA- SPERANȚĂ” - dirijor Lucia Herșcovici

- Vizitarea sediului Comunității și a monumentelor evreiești din Sighetu Marmăției - condus de Hari Markus - președintele Comunității Evreiești

9 februarie

Sălile de expoziții și conferințe ale Muzeului Maramureșului

Expoziție de fotografii „Pro Natura”.

1. Autor: Peter Lengyel, biolog, secretar științific al UNESCO Pro Natura.

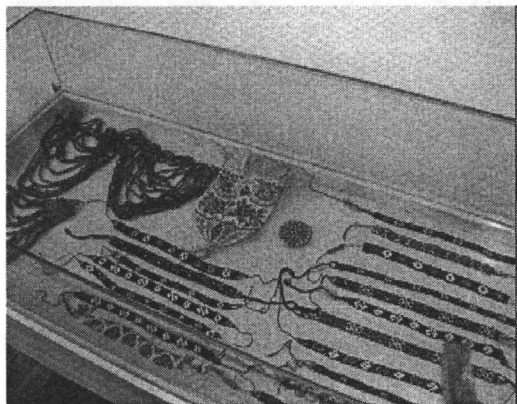
2. Au prezentat Bereș Ștefan, viceprimar, Bereș Iosif, muzeograf

8 martie

Galeriile de artă de la Casa Muzeu Ioan Mihalyi de Apșa

- vernisaj *expoziție de artă populară din stânga și dreapta Tisei „Omagiu Femeii”*

- prezentare vernisaj de Dr. Mihai Dăncuș

28 martie

Muzeul Satului Maramureșean

- Simpozion „Satul maramureșean- viața socială, economică, culturală, religioasă în perioada 1945-1989”.

Coordonator proiect: Prof. Dr. Mihai Dăncuș,

Vernisajul expoziției documentare „Satul maramureșean - viața socială, economică, culturală, religioasă în perioada 1945-1989”.

14-15 mai
Ziua Internațională a Muzeelor

„Maramureșul zonă culturală în centrul Europei”

☞ Sâmbătă, 14 mai - Muzeul de Istorie și Etnografie din Vișeu de Sus, simpozion „Muzeul punte între culturi”

☞ Duminică, 15 mai - Muzeul Satului Maramureșean - prezentarea cărții „Satul maramureșean 1945-1989 studii și documente”

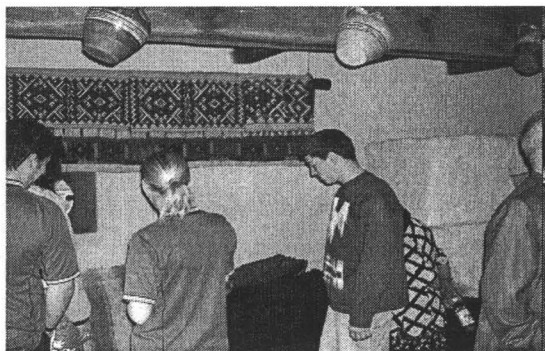
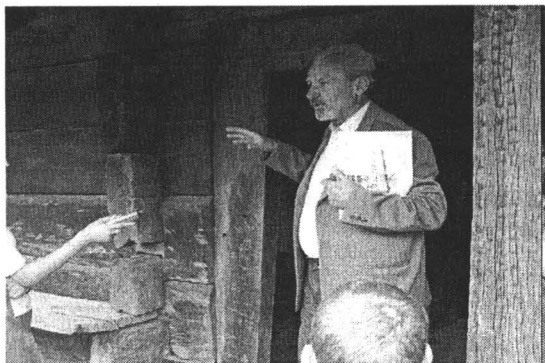

☞ Lansarea cărții „Remedii din farmacia naturii” - autori

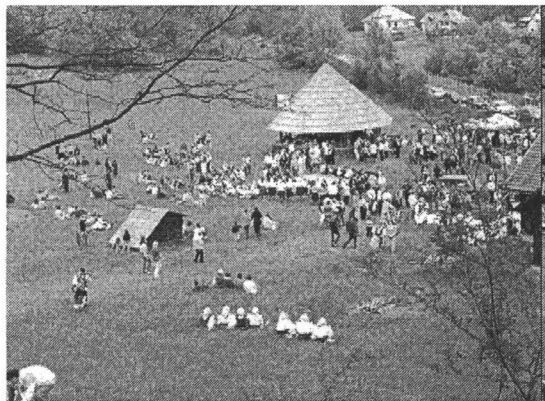
Maria Pop, Elisabeta Olos

✍ Deschiderea pentru public și darea în circuitul de vizitare a „Casei monument Cupcea de Călinești”, datată 1710

✍ Expoziție de artizanat în lemn cu vânzare: Toader Pop din Bârsana

✍ Dialog între culturi - zona de agrement a Muzeului Maramureșului

26 septembrie
Muzeul Etnografic

lansarea cărții „Cuhea în istoria și cultura Maramureșului”. Autori Ion Țelman, Ioana Mariș Dăncuș, Elisabeta Faiciuc

10 octombrie

Muzeul Culturii evreiești din Sighetu Marmăției - Casa Memorială Elie Wiesel

- Ziua Holocaustului Simpozion - Muzeul Culturii Evreiești din Sighetu Marmăției, moderator Dr. Mihai Dăncuș

Muzeul Satului Maramureșean - vizitarea caselor evreiești restaurate în muzeu

1 decembrie

Ziua Națională a României

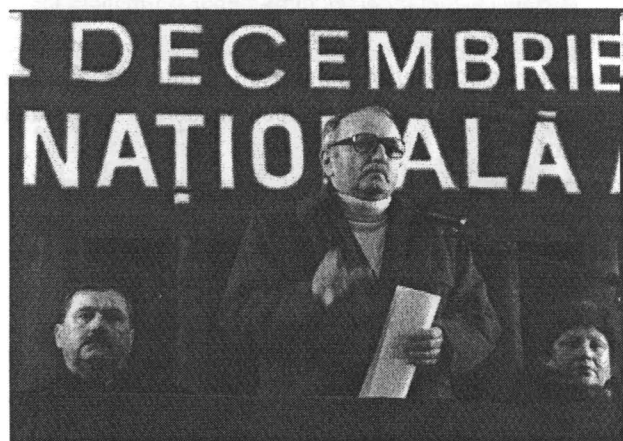
✍ Sala Studio - Prezentarea expoziției „Documente privind Unirea Maramureșului cu Țara Mamă”, a prezentat Drd. Boroica Ioan, muzeograf

Conferință ținută cu ocazia sărbătoririi Zilei Naționale a României

1 Decembrie 2005

✍ Sediul Primăriei din Vișeu de Sus: simpozion de comunicări științifice. Prezentarea expoziției „Documente privind Unirea Maramureșului cu Țara Mamă”, a prezentat Dr. Mihai Dăncuș

✍ Casa Ilie Lazăr din Giulești: expoziție documentară „Maramureșul și Marea Unire”

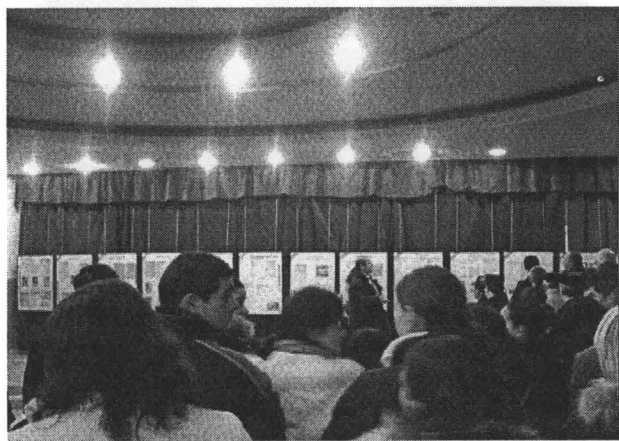
27-28 decembrie- Muzeul etnografic

- Expoziție de litografie, desene, linogravură, monotip „Țărani și târguri din a doua jumătate a secolului XX”. Autor: Liana Maria Petruțiu.

- Expoziție de măști și obiceiuri de iarnă din Maramureș

- Sesiune de comunicări științifice pe teme de etnografie și folclor

- Sesiune solemnă - "145 de ani de la întemeierea Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș"

Feriți! Vin delatorii!

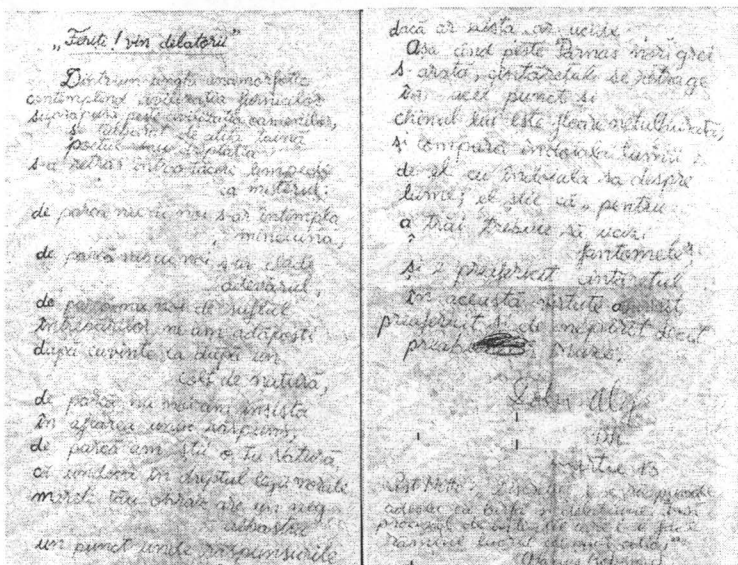
Dohi Alex

Dintr-un unghi anamorfotic contemplând civilizația furnicilor suprapusă peste civilizația oamenilor și tulburat de atâta taină poetul sau dreptatea s-a retras într-o tăcere limpede ca misterul: de parcă nu cu noi s-ar întâmpla minciune, de parcă nu cu noi s-ar clădi adevărul, de parcă nu noi de suflului întrebărilor ne-am adăposti după cuvinte, ca după un colț de natură, de parcă nu noi am insista în aflarea unui răspuns, de parcă am ști-o, Tu Natură, că undeva în dreptul legii morale marele tău obraz are un neg albastru, un punct unde răspunsurile dacă ar exista ar ucide.

Așa când peste Parnas nori grei s-arată, cântărețul se retrage în acel punct și chinul lui este floare netulburată, și compară îndoiala lumii de el cu îndoiala sa despre lume, el știe că „pentru a trăi trebuie să ucizi fantomele”, și e preafericit cântărețul în această virtute afurisit, preafericit și de nepărat decât preabunelor Muze.

Post Motto: “Discreției i se răspunde adesea cu bârfă și delațiune. Însă procesul de intenție care i se face rămâne lucrul cel mai odios”.

(Marius Robescu)

Redacția și administrația:

435500 Sighetul Marmăției, Piața Libertății nr. 15

tel/fax: 0040-262-311521

e-mail: muzeukm0@sintec.ro

Colegiul de redacție:

Director, Redactor șef: Mihai Dăncuș

Redactori: Ioana Dăncuș, Nicoleta Nemeș

Culegere computerizată: Nicoleta Nemeș, Mirela Barz

Traducere în limba engleză: Kosinski Sorin

Aranjare în pagină și tipar: ASKA GRAFIKA - Sighet

Înalți Prelați la consacrarea Bisericii Sf. Pantelimon, Canton, Ohio, SUA, 21 mai 2005

